

***Okei*-dialogipartikkelin käyttötavoista keskustelussa**

Pro gradu -tutkielma
Niina Pekkanen 013940209
Helsingin yliopisto
Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten
ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos
huhtikuu 2017

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos	
Tekijä – Författare – Author Niina Pekkanen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title <i>Okei</i> -dialogipartikkelin käyttötavoista keskustelussa			
Oppiaine – Läroämne – Subject Suomen kieli			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Huhtikuu 2017	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 94 + 2 liitesivua
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkielmassa tarkastellaan partikkelin <i>okei</i> käyttöä arkisessa keskustelussa. Metodina käytetään keskusteluanalyysia ja hyödynnetään erityisesti aiempaa tutkimusta dialogipartikkeleista. Aineistona on käytetty tutkielman tekijän itse videoimaa ja litteroimaa Keskisuomalaisessa Osakunnassa käytyjä monenkeskisiä keittiökeskusteluja. Aineiston avulla on selvitetty, miten ja missä merkityksissä <i>okei</i>-partikkeliä käytetään vuorovaikutuksessa. Kuuden ja puolen tunnin aineistossa on 114 <i>okei</i>-tapausta, joissa <i>okeita</i> käytetään keskustelussa osana lausetta predikaativina tai adverbiaalina, osana vuoroa referoinnissa sekä dialogipartikkelina jälkijäsenenä, tyhjän tilan täyttäjänä ja kolmannen position vuorona. Lisäksi tutkielmassa on havainnoitu <i>okein</i> käyttöä osana dialogipartikkeliketjua. Tällöin <i>okeita</i> käytetään tyypillisesti dialogipartikkelin <i>aa</i> kanssa. <i>Okeita</i> käytetään myös muilla tavoin, mutta tutkielmassa on keskitytty aineistosta esiin nouseviin käyttötapoihin.</p> <p>Fokuksessa on <i>okein</i> käyttö kolmannen position vuorona kysymys–vastaus-vierusparin jälkeen kahdenlaisessa laajemmassa toimintajaksossa: osana keittiössä meneillään olevaa ruoanvalmistusta ja osana vapaata jutustelua. Vastaanottamalla saamansa vastauksen <i>okei</i>-partikkelilla, kysyjä merkitään vastaus vastaanotetuksi, ymmärretyksi ja hyväksytyksi. Suurin ero kahden toimintajakson välillä on siinä, päättyykö topiikki <i>okein</i> jälkeen vai ei. Kun keskustellaan ruoanlaittoon liittyvistä toimista, <i>okei</i> voi päättää topiikin, kun taas jutustelun yhteydessä topiikki ei näytä koskaan päättyvän <i>okeihin</i>. Ero toimintajaksojen välillä käy selväksi erityisesti silloin, kun <i>okei</i> muodostaa vuoron yksin. Aineiston perusteella topiikkia voi jatkaa <i>okein</i> jälkeen kuka tahansa läsnä olevista henkilöistä.</p> <p>Tutkielman perusteella <i>okei</i> on dialogipartikkeli, jota käytetään ensisijaisesti hyväksymään neutraalisti saatu vastaus, mutta jolla voidaan korostaa myös saadun tiedon uutuusarvoa. Tutkielmassa luodaan pohjaa <i>okei</i>-tutkimukselle, jota on mahdollista jatkaa tarkemmin arkikeskusteluaineiston avulla ja laajentaa institutionaalisen ja sosiaalisen median vuorovaikutukseen.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords keskusteluanalyysi, dialogipartikkelit, dialogipartikkeliketjut, <i>okei</i> , keittiökeskustelu, monenkeskinen keskustelu			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampanuksen kirjasto; Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuskohde	1
1.2 Aineisto ja tutkimusmenetelmä	2
1.2.1 Aineisto.....	2
1.2.2 Suomen dialogipartikkelien tutkimushistoriaa ja tutkimuksen piirteitä	4
2. Aiempaa tutkimusta suomen kielen dialogipartikkeleista	6
3. <i>Okei</i> osana suomea ja muita kieliä.....	11
3.1 <i>Okein</i> tausta ja merkitys.....	11
3.2 Dialogipartikkeli 'okei' muissa kielissä	13
3.3 Suomen <i>okei</i>	15
4. Katsaus <i>okein</i> käyttötapoihin aineistossa.....	17
4.1 <i>Okei</i> predikatiivina ja adverbiaalina	18
4.2 <i>Okein</i> käyttöä referoinnissa	19
4.3 <i>Okei</i> jälkijäsenenä.....	23
4.4 <i>Okei</i> sekvenssien rajamailla.....	27
4.5 <i>Okei</i> kolmannen position vuorossa.....	34
5. <i>Okei</i> ja meneillään olevaan toimintaan liittyvän tiedon vastaanottaminen	36
5.1 <i>Okeilla</i> reagoiminen ja sekvenssin päättäminen.....	37
5.2 <i>Okein</i> jälkeen toisen puhujan tekemä topikalisointi	44
5.3 <i>Okei</i> -puhuja jatkaa ja osoittaa kuinka vastaus vaikuttaa tilanteeseen	48
6. <i>Okei</i> responsina jutustellessa.....	53
6.1 <i>Okei</i> omana vuoronaan	54
6.1.1 Vastauksen hyväksyminen.....	55
6.1.2 Vastaus sisälsi uutta tietoa	59
6.2. <i>Okei</i> laajemman vuoron alussa	68
7. <i>Okei</i> osana dialogipartikkeliketjua tai ryhmittymää	73

7.1 <i>Aa okei</i>	74
7.2 Muut dialogipartikkeliketjut	80
8. Yhteenveto	88

1. Johdanto

1.1 Tutkimuskohde

Kuinka osoitamme puheessamme tai sosiaalisessa mediassa keskustellessamme ymmärtävämme, mitä toinen meille sanoo? Mitkä ovat kaikkein pienimpiä keinoja tähän? Varmaankin minimaalisin on *m*-ilmaus, joka on melkein kuin *mm* tai *hmm*, mutta niitä vielä pienempi ilmaus, jolla osoitamme sitä, että olemme kuulleet edellä sanotun. Muita tällaisia kuulolla oloa ja ymmärtämistä osoittavia partikkeleita ovat muun muassa *joo*, *aa*, *okei*, *just* ja *ahaa*. Näitä kanssakäymisen pienimpiä aineksia kutsutaan Isossa suomen kieliopissa (2004:§1027; jatkossa ISK) dialogipartikkeleiksi. Suomessa dialogipartikkelitutkimuksella on ollut vahva jalansija ja tämä tutkielma sijoittuu osaksi tätä tutkimusta. Tässä tutkielmassa perehdyn siihen, kuinka dialogipartikkeliä *okei* käytetään osana keskustelua, ja otan esiin myös joitakin muita sen käyttötapoja. Kyseessä on dialogipartikkeli, jota käytetään monissa kielissä (mistä lisää luvussa 3.2).

Seuraava esimerkki eräästä ruoanlaittilanteesta havainnollistaa *okei*-dialogipartikkelin käyttötapoja. Olen maalannut tarkasteltavat kohdat harmaalla.

Esimerkki 1: Hedelmäsalaatti

01 T: onks tää hedelmäsalaatti kaikille **ookoo.**

02 R: yks ilman omenaa ja yks ilman banaania niin

03 sitten.

04 T: **okei.**

Tuomas käyttää katkelmassa *okei*-sanaa kahdesti ja kahdella eri tavalla: ensimmäisellä rivillä hedelmäsalaattia kuvailevana adverbialina ja rivillä 4 vastaanottamassa Ruutin antamaa vastausta. Aiemmin gradutasolla on tutkittu dialogipartikkeleita *joojoo* (Kunnari 2011), *just* (Waris 2006) sekä *ai jaa* ja *aha(a)* (Kastari 2006).

Esitän ensiksi yleiskuvan niistä sekventiaalisista konteksteista, jotka ovat aineistostani nousseet esiin (luku 4). Sen jälkeen tarkastelun kohteena ovat tarkemmin dialogipartikkelin *okei* saamat ja luomat merkitykset, joihin perehdyn muutamien esimerkkitalanteiden voimin (luvut 5–6), sekä partikkelin sijainti ja merkitys partikkeliketjuissa (luku 7). Tulen siis kiinnittämään huomiota partikkelin sijaintiin keskustelussa ja siten sen esiintymäympäristöön, sekä tarpeen mukaan partikkelivuoron multimodaalisiin piirteisiin narinas-ta kulmien kurtistamiseen.

Suomen kielen *okeita* ei ole vielä erityisemmin tutkittu, vaikka kyseessä on partikkeli, joka on nykykielessä varsin käytetty kaikkine variantteineen (ks. luku 3.3). *Okei* on käytetty sana myös sosiaalisen median vuorovaikutuksessa, mutta tutkielman laajuuden vuoksi olen rajannut nämä kanavat tutkimukseni ulkopuolelle. Aineistossani käytetään luonnollisesti myös muita dialogipartikkeleita, mutta en ole tehnyt määrällistä tutkimusta eri partikkelien käytöstä, vaan keskityn nimenomaan siihen, miten ja missä tilanteissa dialogipartikkeliä *okei* käytetään.

1.2 Aineisto ja tutkimusmenetelmä

1.2.1 Aineisto

Käytän aineistonani Keski-suomalaisella Osakunnalla syksyllä 2015 tallentamiani videoita keittiökeskustelusta. Kyse on siten kasvokkaiskeskusteluista. Osakunnalla tarjotaan kerran viikossa osakuntalaisille ruokaa, jonka tekee kahdesta neljään osakuntalaista. Nauhoitukseni ovat noilta ruoanvalmistustunneilta. Tallennuskertoja oli kolme, lähes peräkkäisillä viikoilla, ja materiaalia kertyi yhteensä 6 tuntia 45 minuuttia. Aineisto on videoitu kahdella kameralla ja siten kahdesta kuvakulmasta, lukuun ottamatta noin tuntia toiselta tallennuskerralta, jolloin käytössä oli vain yksi kamera.

Nauhoituksen henkilöt ovat noin 20–33 -vuotiaita opiskelijoita Helsingin yliopistosta ja Aalto-yliopistosta. Yhteistä henkilöille on tämän lisäksi jonkinlainen yhteys Keski-Suomeen. En aio ottaa kantaa mahdolliseen alueelliseen variaatioon tai muihin sosiolinguvistisiin piirteisiin, vaan lähdän siitä oletuksesta, että vuorovaikutuksen etenemisen ja onnistumisen takana on kyse ainakin puhujayhteisökohtaisesta vuorovaikutuksen välineestä. Vaikka *okei*-dialogipartikkelin käyttö jossain tapauksessa saattaisi tuntua esimerkiksi oudolta, niin se, että keskustelijat ymmärtävät toisiaan, osoittaa, että kyseessä on validi tapa käyttää *okei*-partikkeliä puheessa.

Pääosin aineiston keskustelut ovat kahden tai kolmen hengen välisiä, mutta toisinaan mukana on useampia henkilöitä ja toisinaan keittiössä käydään useampaa keskustelua yhtä aikaa. Etukäteen videoinneista oli ilmoitettu osakunnan emännistölle ja sovittu aika-aulasta kunkin osakuntaillan vastaavien ruoanlaittajien kesken. Ruoanlaittajia ja siten etukäteen informoituja henkilöitä on tallennuksissa läsnä kahdeksan, mutta keittiössä käy ja keskustelee kuitenkin myös muita henkilöitä. Videointilupia onkin pyydetty nauhoituksen aikana lisää ja siten keskustelijoita on keittiössä tallennusten aikana noin 20. Koska keittiön ovi on ollut koko tallentamisen ajan auki, myös valtaosalta henkilöistä, jotka ovat kul-

keneet keittiön läheisyydessä, on pyydetty lupa. Keittiön avoimuus videointien aikana oli sikäli tärkeää, että osakunnan arkeen kuuluu se, että ihmiset voivat vapaasti käyttää kaikkia tiloja, mukaan lukien keittiötä. Miehiä ja naisia on kokonaisuudessa suunnilleen yhtä paljon, ruoanlaittajista kuusi on naisia. Kaikki henkilöihin viittaavat tiedot on litteraateissa muutettu.

Videoinnit on tehty nimenomaan keittiössä ja tutkimuksen kohteena on keittiössä käyty keskustelu. Tallenteilla kuuluu jonkin verran keskustelua kuitenkin myös kerhotilan puolelta ja toisinaan keittiössä ruokaa laittavat ihmiset reagoivat näihin kerhotilan puolella keskusteltuihin asioihin. Pääosin olen litteroinut vain keittiössä käytyä keskustelua, mutta milloin se on keskustelun kulun ymmärtämisen kannalta tarpeelliselta tuntunut, olen ottanut mukaan myös osia kerhotilan puoleisesta keskustelusta. Olen litteroinut itse koko aineiston hyödyntäen alun perin Jeffersonin kehittämiä litterointikonventioita (ks. esim. Sepänen 1997) sekä Mondadan kehittämiä multimodaalisen vuorovaikutuksen litteroinnin konventioita (Mondada 2004). Koska kyseessä on videonauha, mukana ovat äänen ja sanojen lisäksi läsnä paitsi äänettömyys ja puheen nonverbaalinen puoli, myös katseet, ilmeet ja eleet, joita keskustelijat käyttävät keinoina vuorovaikutukselleen.

Nauhoitustilanne on käytännössä arkista rupattelua, mutta osittain sen voi katsoa olevan myös institutionaalista keskustelua, sillä kaikki ruoanlaittajat ja valtaosa muistakin henkilöistä, jotka keittiössä käyvät, ovat osakunnalla jonkinlaisina virkailijoita ja keskustelu voi motivoitua myös virasta käsin. Lisäksi on mahdollista, että toisinaan keskustelussa joku puhujista toimii ikään kuin osakunnan edustajana tilanteessa, mikä osaltaan voi luoda institutionaalisuutta.

Okei-esiintymiä löytyi aineistostani 114 kappaletta, kultakin videointikerralta suunnilleen yhtä paljon. Vaikka partikkelia käytetään kussakin otoksessa suunnilleen yhtä paljon, painottuu sen käyttö keskusteluissa hieman erilaisiin käyttötilanteisiin, esimerkiksi viimeisellä tallennuskerralla keskeistä oli ruoanvalmistuksen meneillään olevista vaiheista keskustelu (ks. luku 5). Painottuminen voi kertoa jotain siitä, millainen *okei*-dialogipartikkelin käyttö kuuluu kunkin puhujan idiolektiin, mutten aio ottaa näihin mahdollisiin henkilökohtaisiin käyttötapoihin kantaa tutkielmassani. *Okei*-partikkelia voidaan käyttää keskustelussa suorittamaan monia tehtäviä. Oletan kunkin tehtävän esiintymämäärän kertovan jotain myös siitä, missä *okeita* käytetään kussakin tehtävässä myös aineistoni ulkopuolella. Olen numeroinut luvuissa käytettävät esimerkit kunkin luvun sisällä juoksevasti sekä nimeämällä kunkin esimerkin.

Metodina käytän etnometodologista keskustelunanalyysia, joka antaa dialogipartikkelitutkimukseen erinomaiset välineet (ks. lukua 2). Kuten Kastari (2006:14) gradunsa teorialuvun alussa toteaa, vasta etnometodologinen keskustelunanalyysi on luonut ja antanut välineet dialogipartikkelien tutkimukseen ja niiden olemukseen pureutumiseen. Keskustelunanalyysi lähtee perusolettamuksesta, että vuorovaikutuspuheella tehdään tekoja ja välitetään merkityksiä ja myös kielen pienimmillä osasilla on siis aina jokin merkitys (ks. Heritage 1996 [1984]: 236). Lisäksi olennaista on, että merkitys on aina kontekstisidonnainen. Jotta merkitys ymmärretään kontekstissa, puhujat opettelevat kaiken ikää vuorovaikutusta ja sitä, kuinka erilaiset toiminnot on mahdollista tuottaa. Sanat saavat uusia merkityksiä kielen, tiedon ja kulttuurin kehittyessä ja kieleen kehitetään ja luodaan uusia merkityksiä kaiken aikaa. Tutkielmallani annan siis tietoa siitä, miltä kieli näyttää erään dialogipartikkelin merkityksestä ja käyttötavoista käsin tällä hetkellä.

Ylipäätään etnometodologisen keskustelunanalyysin lähtökohtana on käsitys siitä, että vuorovaikutuksessa kaikella on merkitystä ja rakennamme maailmaamme nimenomaan suhteessamme vuorovaikutukseen. Keskustelunanalyysin tutkimuskohteena on ensisijaisesti nimenomaan arkinen vuorovaikutus, sillä näin saadaan tarttumapinta siihen, kuinka ihmiset todella käyttävät kieltä ja toimivat toistensa kanssa – ainakin niin luonnollisesti kuin kameran tai nauhurin kanssa on mahdollista. Ihmiset käyttävät kieltä myös institutionaalisissa tilanteissa, mutta silloin he toimivat vuorovaikutuksessa tietyn roolin kautta ja jopa instituution edustajina, mikä värittää keskustelun luonnetta.

1.2.2 Suomen dialogipartikkelien tutkimushistoriaa ja tutkimuksen piirteitä

Dialogipartikkelit ovat siitä mielenkiintoisia, että vaikka ne ovat kielen pienimpiä osasia, niillä voidaan tavoittaa puhekuumppani ja osoittaa osallistajuutta vivahteikkaasti (ks. Sorjonen 1999:171). Dialogipartikkeleita on keskustelunanalyysin piirissä tutkittu tutkimussuuntauksen syntyajoista lähtien. 1980-luvulta lähtien tutkimusta on kertynyt paljon. Ennen keskustelunanalyyttistä tutkimussuuntausta dialogipartikkeleita on käsitelty lähinnä interjektioina (joita osa dialogipartikkeleista on toki myös) ja tutkittu pääosin sanakirjoja varten, jos silloinkaan (ks. sanakirjatutkimuksesta lisää luvusta 3.1).

Keskustelunanalyysin kautta päästään käsiksi dialogipartikkeleiden käyttöön ja selville niiden erityislaatuisesta merkityksestä osana vuorottelua. Dialogipartikkelein keskustelijat osoittavat, missä määrin ja millä tavoin he osallistuvat keskusteluun. Lisäksi ne ovat käytännössä aina kontekstiriippuvaisia, ja niiden lopullinen merkitys syntyy siis aina ympäröivän keskustelun pohjalta ja kussakin vuorovaikutustilanteessa. Merkitys rakentuu

enemmän puheyhteisössä kuin kielikohtaisesti, minkä puolesta todistavat esimerkiksi englannin kielen eri varieteettien dialogipartikkelien merkitykset (ks. esim. Jefferson 1983). Dialogipartikkeleilla on kuitenkin selkeästi omia tehtäviään: *joo*-dialogipartikkelia käytetään eri tarkoitukseen kuin dialogipartikkelia *ai jaa* tai *just*. Sorjonen (1999: 175) esittää dialogipartikkelien erottimiksi seuraavia kolmea seikkaa:

- 1) Episteemiset oletukset, eli reagoidaanko edeltävään vuoroon uutta vai tuttua tietoa sisältävänä.
- 2) Affektiset oletukset, joiden myötä selviää se, suhtautuuko dialogipartikkelin lausuja edeltävään vuoroon positiivisesti, negatiivisesti vai neutraalisti ja
- 3) Oletukset vuorovaikutuksen etenemisestä eli oletetaanko toiminnon vielä jatkuvan vai käsitelläänkö aihetta loppuun saatettuna.

Näillä perusteilla dialogipartikkelit voidaan jakaa Ison suomen kieliopin mukaan kolmeen ryhmään (ISK §798) käytännössä sen mukaan, kuinka ne suhtautuvat edellisen vuoron tiedon uutuusarvoon. Ensimmäisessä, A-ryhmässä, ovat partikkelit, jotka vastaanottavat edeltävän vuoron uutena tietona. Näitä ovat esimerkiksi *aa*, *ai jaa* ja *ahaa*. B-ryhmään puolestaan lajitellaan partikkelit, jotka eivät ota kantaa tiedon uutuusarvoon, vaan kertovat kuulolla olost, samastumisesta, saman- tai erimielisyydestä ja niin edelleen. Tähän ryhmään ovat päätyneet esimerkiksi *joo*, *ei*, *just* ja *nii*. C-ryhmä puolestaan sisältää tarkistuskysymyspartikkeleita, kuten *tä(h)* ja *hä(h)*, eli tämän ryhmän tapauksessa keskiössä on se, että edeltävää tietoa ei ole jollain tavalla ymmärretty tai käsitetty.

Eväiksi dialogipartikkelien tutkimukseen on Sorjonen (1999) luonut mallipohjan analyysille helpottamaan tarkasteltavan partikkelin tutkimista. Hän tarjoaa siis analyysin pohjaksi seuraavat viisi ohjetta (mt. 177):

- 1) Edellisen vuoron kielellinen rakenne ja toimintaluonne.
- 2) Edellisen vuoron paikka mahdollisessa meneillään olevassa laajemmassa toimintakokonaisuudessa.
- 3) Partikkelin tuottamistapa: muodostaako se vuoron yksin? Jos ei, onko partikkeli oma prosodinen kokonaisuutensa irrallaan muusta vuorosta. Millainen on partikkelin prosodia?
- 4) Keskustelun eteneminen partikkelin jälkeen.
- 5) Poikkeustapaukset.

Tarkastelemalla edellistä vuoroa (kohdat 1 ja 2) päästään käsiksi kontekstiin, jossa analysoitava dialogipartikkeli toimii, ja sitä kautta partikkelin käytön refleksiivisyyteen eli siihen, kuinka partikkeli viittaa edeltävään vuoroon ja osoittaa osallistajuutta. Ensimmäisessä ja toisessa kohdassa saadaan siis selville se, **millaisissa yhteyksissä** dialogipartikkeleita voidaan käyttää, kolmannessa kohdassa perehdytään puolestaan siihen, **miten** partikkeleita voidaan käyttää. Partikkelit voivat saada erilaisia merkityksiä riippuen siitä, esiintyvätkö ne vain yksin omina vuoroinaan vai ovatko ne esimerkiksi osa samaa prosodista kokonaisuutta muun samassa vuorossa olevan puheen kanssa. Partikkelilla voi esimerkiksi olla vakiintunut sijainti partikkeliketjussa, kuten *justilla* vuoron lopussa mahdollisimman lähellä vuoronvaihdon mahdollistavaa kohtaa (Waris 2006:58–69). Se, kuinka keskustelu etenee partikkelin jälkeen, osoittaa puolestaan keskustelijoiden suhtautumista siihen, onko asia loppuun käsitelty vai onko jatkokäsittelylle vielä tarvetta. Poikkeustapausten avulla puolestaan sääntö saadaan selvemmin esille.

Analyysissani Sorjosen esittelemät analyysin parametrit näkyvät hieman eri paikoissa: luvussa 4 tarkastelen sitä, millaisten toimintojen yhteydessä *okei*-partikkelia käytetään. Luvuissa 5 ja 6 perehdyn partikkelin käyttötapoihin ja merkityksiin. Olen jakanut luvut alalukuihin sen mukaan, kuinka keskustelu etenee partikkelin lausumisen jälkeen. Nyt siirryn käsittelemään suomen dialogipartikkeleita ja *okei*-dialogipartikkelin merkitystä luodakseni taustaa tutkimukselleni. Näistä siirryn tarkastelemaan *okein* käyttötapoja ja merkitystä keskustelussa.

2. Aiempaa tutkimusta suomen kielen dialogipartikkeleista

Suomen kielessä käytetään monenlaisia dialogipartikkeleita verrattuna vaikka englannin kieleen. Esimerkiksi siinä missä suomen kielessä on käytössä A-ryhmän repertuaari, käytetään englannissa pääosin dialogipartikkelia *oh*, jota käytetään monipuolisesti vastaanotettaessa uutta tietoa (ks. Couper-Kuhlen 2009:117). *Oh*-partikkelilla voidaan osoittaa kognitiivista muutosta ymmärtäessä tai käsitettäessä tiedonantoa, rekisteröimistä ja tunnistamista sekä orientaation muutosta. Lisäksi *oh*-partikkelilla voidaan osoittaa affektia ja erilaisia sosiakognitiivisia vaikutuksia. Se voi sijaita sekä etu- ja jälkijäsenenä että kolmannessa positiossa ja sitä käytetään vuorovaikutuksessa paljon osoittamassa tiedon uutuusarvoa. (Ks. Heritage 2016: 207–208; Heinemann ja Koivisto 2016: 83.) Suomessa näitä merkityksiä toimittavat esimerkiksi *aa*, *ai jaa*, *ai niin* ja *aha* (ks. Koivisto 2013, 2015ab, 2016).

Myös suomen kielen dialogipartikkeleilla voi olla laaja-alainen merkitysten kirjo, mutta viime vuosikymmeninä on selvitetty paljon sitä, millainen on dialogipartikkelien keskinäinen työnjako. Tässä luvussa esittelen tätä työnjakoa oman tutkielmani kannalta tärkeiksi osoittautuneista tutkimuksista. Aluksi käsittelen Sorjosen (1999, 2001) tutkimuksia suomen *joo*- ja *nii(n)*-partikkeleista. Sen jälkeen siirryn tarkastelemaan graduja, jotka niin ikään käsittelevät B-ryhmän dialogipartikkeleita, ensin dialogipartikkeliä *joojoo* joka muodostuu siis toistuvasta elementistä ja jota on tutkinut Kunnari (2011). Tästä siirryn *just*-partikkeliä tutkineen Wariksen (2006) työn tuloksiin. Lopuksi esittelen tutkimuksia A-ryhmän partikkeleista, joita ovat tutkineet artikkeleissaan Koivisto (2013, 2015ab ja 2016) ja gradussaan Kastari (2006). Käsiteltäviä A-ryhmän partikkeleita ovat *aa*, *ai jaa*, *aha(a)* ja *ai nii(n)*.

Sorjosen tutkimus (1999, 2001) käsittelee dialogipartikkelien *joo* ja *nii(n)* työnjakoa. Partikkelit vaikuttavat esiintyvän samankaltaisissa sekventiaalisissa sijainneissa, mutta Sorjonen osoittaa, että kummallakin dialogipartikkelilla on oma eriytynyt tehtävänsä. Dialogipartikkeliä *joo* käytetään myönteisenä vastauksena direktiiveihin ja polaarisiin kysymyksiin sekä vastauksena kannanottoihin tai arvioihin, oli vastaanottajalla pääsy kannanottoon tai ei. *Joolla* voidaan reagoida kerronnan yhteydessä, niin osoittamaan ymmärrettyinä laajoja tiedollisia kokonaisuuksia kuin silloin, kun on vastaanotettu jokin kertomuksen kannalta taka-alainen tieto. Se voi ylläpitää tai hiivuttaa topiikkia (tulkinna riippuen) ja siirtää vastuuta keskustelun jatkamisesta puhekumppanille antamalla tilanteeseen sisällöllisesti mitään uutta. (Sorjonen 2001: 45–49, 89.)

Mikäli tiedonannolla haetaan samanmielistä vastausta, toimii *joo*-partikkeli affektitomana vastauksena, kun taas *nii(n)* toimii reaktiona, joka ilmaisee samanmielisyyttä, myötälävyyttä ja samaistuvuutta. Muunlaisten tiedonantojen yhteydessä *joo*-dialogipartikkeliä käytetään Sorjosen mukaan implikoimaan niin samanmielisyyttä kuin sitä, ettei puhujalla ole asiaan enempää sanottavaa. Samanmielisyyttä implikoivaksi hän esittää kaksihuippuis-ta *joota*, kun yksihuippuinen osoittaisi sitä, ettei asiaan ole muuta lisättävää. (Sorjonen 1999, 2001: 131–166, 205.)

Nii(n)-dialogipartikkeliä käytetään samanmielisyyden, myötälämisen ja samaistumisen lisäksi osoittamaan kerrontajaksojen yhteydessä vastaanottajuutta silloin, kun kerronta on vielä kesken. Tämä tarkoittaa sitä, että *nii*-dialogipartikkelilla tehdään tilaa kerronnalle ja jätetään puheenaiheen kehittäminen äänessä olijan vastuulle. *Nii(n)* on käytetty reaktio myös silloin, kun toinen puhujista on tehnyt korjausaloitteen, joka sisältää ymmär-

rysehdoikkaan tai toistaa jonkin edellisen vuoron elementin. Tällöin *nii(n)* vastaanottaa korjauksen vahvistuspyyntönä ja osoittaa korjausaloitteen tekijän ymmärtäneen asian oikein. (Sorjonen 2001: 131–166, 233–238.)

Kunnarin (2011) tutkimia dialogipartikkeli *joojoo* on sikäli erilainen muista tähän mennessä tutkituista dialogipartikkeleista, että kyseessä on dialogipartikkelin *joo* reduplikoitunut muoto ja siten se ei ole keskustelun pienimpiä mahdollisia osasia. Kunnari on tutkinut nimenomaan sellaista kokonaisuutta, joka muodostaa yhden prosodisen kokonaisuuden, eikä vain toistuvaa partikkelia, jonka osat muodostavat omat prosodiset kokonaisuutensa. *Joojoo*-dialogipartikkelia käytetään kolmannen position vuoroissa niin päättämään välisekvenssiä, vastaanottamaan ymmärrystarjokkaaseen annettua vastausta kuin vastaanottamaan puhelunalkuisia rutiininomaisten kuulumiskysymysten vastauksia. Tällä dialogipartikkelilla otetaan tietoa vastaan niin uutuusarvoltaan keskeisenä kuin neutraalina, sen prosodisesta hahmosta riippuen. Otettaessa vastaan edeltävää vuoroa uutena tai odotuksenvastaisena tietona, ensimmäinen *joo* saa korkean alun ja jälkimmäinen matalan. Taisaisella intonaatiolla lausuttu *joojoo* sen sijaan ei nosta tiedon uutuusarvoa keskeiseksi, vaan käsitellyksi ja ongelmattomaksi, ja siten ei pidä asian jatkokäsittelyäkään tarpeellisenä. *Joojoo*-dialogipartikkelia voidaan käyttää myös erimielisyyttä implikoivissa tilanteissa tosissaan oloa ja vakuuttelua osoittavana partikkelina, jolloin edellisestä vuorosta nostetaan esiin jokin ongelmakohta ja osoitetaan topiikin jatkamisen tarpeellisuutta. (Kunnari 2011.) Sekä *joojoo*, että *just* voivat sijoittua keskustelussa kohtaan, jossa jokin asiakokonaisuus on saatu päätökseen ja osoitetaan uuteen topiikkiin siirtyminen mahdolliseksi ja mahdollisesti jopa tarpeelliseksi. (Kunnari 2011, Waris 2006.)

Waris (2006) on tarkastellut pro gradu -tutkielmassaan partikkelia *just* niin dialogipartikkelina kuin adverbina ja fokuspartikkelina. Dialogipartikkelina kyseessä on Wariksen mukaan partikkeli, joka kysyjän resurssina ei ota saadun vastauksen uutuusarvoon kantaa ja on myös affektisesti neutraali. Se voi saada dialogipartikkelina myös fokuspartikkeliin liittyviä merkityksiä, jolloin sillä ilmaistaan ehdotonta samanmielisyyttä – joka voi muuttua ehdottomuudessaan myös ironiseksi. *Just*-dialogipartikkelilla kysyjä osoittaa saamansa tiedon riittäväksi. Sillä voidaan palata keskustelun päälinjalle tai jatkaa topiikkia vielä partikkelin jälkeen esimerkiksi lisäkysymysten avulla. *Just* toimii vastaanottojaksossa usein viimeisenä lausumana tai dialogipartikkeliketjuissa viimeisenä osana. Se tuotetaan useimmiten kohdissa, joissa toisen tuottama tiedollinen kokonaisuus on saatettu loppuun. (Waris 2006.)

Dialogipartikkeleita *ai jaa* ja *aha(a)* ovat tutkineet Kastari pro gradussaan (2006) ja Koivisto artikkeleissaan (2015a ja 2016). Kumpikin partikkeli vastaanottaa uutta tietoa, eli kyse on A-ryhmän partikkeleista. Uusi tieto merkitään näillä partikkeleilla vastaanotetuksi niin kysymättä annetun kuin tiedustellun tiedon kohdalla. Kastari (mt. 89) huomauttaa partikkeleiden vapaan vaihtelun oletuksen vääräksi osoittamisen olevan melko työlästä, sillä partikkeleita käytetään hyvin samankaltaisissa ympäristöissä. Kuten *joojoo*, *ai jaa* ei myöskään ole sikäli puhdas dialogipartikkeli, että kyseessä on alkuaan kahdesta dialogipartikkelista muodostunut ketju. Sillä on kuitenkin sikäli vakiintunut merkitys, että tarkastelu omana dialogipartikkelinaan on mahdollista. (Kastari 2006; Koivisto 2015a, 2016.)

Koiviston mukaan *ai jaa* on yleisin tiedon uutena vastaanottamisen partikkeli. *Ai jaa* on affektiton ja neutraali responssi, joka vastaanottaa tiedon täysin uutena. Tästä syystä se suuntautuu nimenomaan tiedon antajaan, sillä partikkelivuoron lausujalla ei ole asiasta aiempaa mielipidettä tai oletusta. *Ai jaalla* vastataan alkaviin topiikkeihin, yllättäen ja pyytämättä annettuihin tiedonantoihin sekä silloin, kun edellä on suunnilleen eheä tiedollinen kokonaisuus. Alkavan topiikin alussa *ai jaa* -dialogipartikkeli voi muodostaa vuoron yksinään silloin, kun tiedonanto tarvitsee vielä jonkinlaista tarkennusta tai muuta käsittelyä ja halutaan välttää arvioivan vuoron esittäminen ja siten sekvenssin päättäminen. (Koivisto 2015a.)

Kysyjän resurssina *ai jaa* -dialogipartikkelilla ei oteta kantaa edellä sanottuun muutoin kuin tiedon uutuuden kannalta eli kyseessä on varsin neutraali partikkeli. Kastari toteaa partikkelin prosodisen hahmon voivan kuitenkin vaikuttaa tähän esimerkiksi vaikuttamalla osaltaan aiheen topikalisoimiseen tahi topiikkiin tai keskusteluun sitoutumiseen (ks. Kastari 2006: 35, 38). Neutraaliuteen liittyy myös se, ettei *ai jaa* edes topikalisoi uutta tietoa, mikäli sen yhteydessä ei ole esitetty jatkokysymystä, eli se ei osoita sen erityisempää sitoutumistakaan aiheeseen. Muusta neutraaliudesta poiketen *ai jaa* -partikkelilla voidaan kuitenkin nostaa jokin edellisen vuoron esittäjän taka-alaistama asia etualalle ja käsitteilyyn. Esimerkiksi yhteiseksi tiedoksi oletettu asia nousee *ai jaa*-dialogipartikkelin myötä käsitteilyyn, koska tieto on osoittautunut vastaanottajalle uudeksi. (Kastari 2006)

Koiviston mukaan (2015a: 372–377) *ai jaa* toimii turvallisena vastauksena täysin uuden tiedon yhteydessä, kun uutisella ei ole selvää suhdetta aiempaan keskusteluun ja mahdollisten käytettävien dialogipartikkelien varanto ei ole järin suuri. *Ai jaan* affektittomuus edesauttaa sitä, että päästään yli ongelmallisista tilanteista, eikä sitä juuri käytetä ongelmatilanteissa. Kertomusten yhteydessä *ai jaata* käytetään silloin, kun vastaanottaja

tunnistaa kerronnan huippukohdan. Partikkelin myötä siirrytään kertomuksen vastaanotto-jaksoon: kertomuksen arviointiin ja mahdolliseen affiliaatioon tai empatian osoituksiin.

Verrattuna *ai jaahaan*, joka orientoituu ensisijaisesti edelliseen puhujaan, *aha(a)* orientoituu partikkelin tuottajaan ja osoittaa sitä, että tämän suhtautumisessa tilanteeseen on tiedonannon myötä tapahtunut muutos (Koivisto 2016:177–178). Muutos tapahtuu Kastarin (2006:60) mukaan joko kysyjän episteemisessä orientaatioissa tai tämän orientaatioissa puhetilanteeseen. *Aha(a)* rekisteröi saadun vastauksen tietona, joka ei aiemmassa ole tullut ilmi. Se implikoi jonkinmoisia hyväksyttävyysongelmia. Niin Kastari kuin Koivisto argumentoivat sen puolesta, että dialogipartikkelilla *aha(a)* indikoitu suhtautumisen muutos johtaa siihen, että keskustelu ohjataan jollain tavalla eri suuntaan, kuin miltä tilanne vaikutti ennen partikkeliä. Kyseessä on siis partikkeli, joka ei tule tiedollisesti täysin tyhjälle paikalle, sillä kysyjällä on ollut jonkinlainen oletus keskustelun kulusta tai visio tulevasta vastauksesta. Tätä dialogipartikkeliä käytetään tilanteissa, joissa lähestytään yhteisymmärrystä uhkaavaa konfliktia, mutta kysyjä päättää mukautua puhekkumppanin sanomaan ja olla kyseenalaistamatta saatua tietoa. Koivisto kiinnittää huomiota myös siihen, että tätä kyseenalaistamattomuuden affektia voidaan vahvistaa samanaikaisin elein, kuten kulmakarvoja kohottamalla. (Kastari 2006, Koivisto 2016.)

Koivisto (2015b) on tutkinut myös dialogipartikkeliä *aa*. Hän osoittaa, että kyseessä on partikkeli, joka osoittaa kysyjän nyt vastauksen myötä ymmärtävän puheena olevan tilanteen uudella tavalla ja siten osoittaa tietynlaista kognitiivista muutosta kysyjän suhtautumisessa. Keskiössä ei hänen mukaansa ole niinkään se, että kysyjä olisi saanut uutta tietoa, vaan se, että kysyjä on ymmärtänyt jotain, mikä on aiemmin ollut vastoin kysyjän oletuksia. Koivisto huomauttaa, että mikäli kyseessä olisi vastausta täysin uutena kohteleva reaktio, sen myötä sekvenssi laajenisi, mitä ei *aan* yhteydessä tyypillisesti tapahdu. Artikkelissaan Koivisto esittelee kahden tyyppisiä tilanteita, joissa *aa* toimii mainituin tavoin: Ensimmäinen niistä on tilanne, jossa kysymykseen vastaaja on korjannut jotain kysymyksessä havaitsemaansa ongelmaa ja *aa* ilmaisee tämän korjatun tiedon ymmärtämisen. Toiseksi puhuja voi käyttää *aa*-partikkeliä kiittaamaan ymmärrettyä saamansa korjauksen, kun hän on tehnyt korjausaloitteen liittyen asiaan, jonka hän olisi voinut ymmärtää ilman korjausaloitettakin. *Aa* esiintyy paljon *okein* kanssa, ja nämä voivat muodostaa dialogipartikkeliketjun *aa okei*, niin prosodisesti yhtenä kuin erillisinä kokonaisuuksina. Käsittelem dialogipartikkeliketjua ja sen merkitystä luvussa 7.1.

Koiviston (2013) kolmannen position vuorossa tutkima dialogipartikkeliketju *ai nii(n)* toimii käytännössä osiensa summana; se muodostuu uutta tietoa osoittavasta dialogipartikkelista *ai* ja hyväksymistä tai vahvistamista osoittavasta dialogipartikkelista *nii(n)* (ks. edellä). *Nii(n)*-partikkelilla on myös sen etymologiasta juontuva taaksepäin katsomisen merkitys, jolloin sitä voidaan käyttää osoittamaan jotain puheena olevaan liittyvää mennyttä (ks. Sorjonen 2001:9; Koivisto 2013:280). Dialogipartikkeliketju *ai nii(n)* osoittaa siis uutta tietoa ja taaksepäin katsomista, joiden tuloksena syntyy dialogipartikkeli, joka osoittaa saadussa vastauksessa olevan jonkinlainen tunnistettu elementti, jota kysyjä ei kysymisen hetkellä muistanut. *Ai niin* on käytetty partikkeli myös tilanteissa, joissa tullaan kysyneeksi jollain tavalla asiaan kuulumaton kysymys ja tilanteen intersubjektiivisuus korjataan partikkelilla *ai niin*, jolla osoitetaan kysyjä muistavan asiain laita.

Dialogipartikkeleita tutkiessa on siis syytä kiinnittää huomiota partikkelin sekventiaaliseen ympäristöön, sen episteemisiin ja affektisiin oletuksiin, sekä siihen käsittelee se asiaa loppuunsaatettuna. Joitain dialogipartikkeleita on tutkittu suomen kielestä jo melko kattavasti, mutta työsarkaa alalla vielä riittää. Dialogipartikkeliin *okei* on aiemmassa tutkimuksessa viitannut Suutarinen (2016), joka on todennut sitä voitavan käyttää siirryttäessä puhelun lopetussekvenssiin. Seuraavaksi siirryn käsittelemään tarkemmin aiempaa *okei*-tutkimusta. Tarkastelen ensinnä sen etymologiaa ja käyttöä muissa kielissä ja siirryn sitten aineistoni analysointiin.

3. *Okei* osana suomea ja muita kieliä

Tässä luvussa luon taustaa aineistoni *okei*-partikkelien esiintymisen analyysille. Tarjoan ensin tietoa englannin *okay*-sanankuperästä ja muotoutumisesta osaksi kieltä, sillä kyse on dialogipartikkelista, joka on lainautunut suomeen englannista ja on nykyään osa myös monia muita kieliä. Tämän jälkeen esittelen käyttötapoja, joita dialogipartikkelilla *okei* on muissa kielissä tähän mennessä havaittu olevan, mikä mahdollistaa vertailun suomen ja muiden kielten *okei*-partikkelien välillä. Päätän luvun tarkastelemalla suomen *okei*-partikkelista olevaa tietoa.

3.1 *Okein* tausta ja merkitys

Okei-sanankuperä englannin kielessä on yhä jokseenkin hämärän peitossa. Käsittääkseni vahvin kannatus sanan etymologialle on Readin tekemä selvitys, joka on saanut joitain haastajia, mutta joita pidetään vähemmän todennäköisenä taustana tälle partikkelille (Ox-

ford Dictionaries s.v. okay). Suomen kielen kannalta on selvää, että kyse on anglismista, jota on käytetty 1900-luvun alkupuoliskolta saakka ja joka on 2000-luvulla kasvanut monimuotoiseksi osaksi kielenkäyttöämme. Kertaan ensin Readin käsityksen ja jatkan siitä *okay*-sanana merkitykseen englannissa.

Readin (1963, 1964) mukaan englannin 'okei'-sanana tausta on 1830-luvun Bostonissa, missä sekä sanomalehtitoimittajat että lehtiin kirjoittavat lukijat käyttivät monenlaisia alkukirjaimista muodostettuja, hallitsemattomiakin lyhenteitä (osin samantyyppisesti kuin *Aku Ankassa* sudenpentujen arvonimet, esim. J.U.I.P.P.I. eli Jääräpäisen Urhea ja Intohimoisen Periksiantamaton Pelastaja-Ipana (*Aku Ankka* 12/2017 22.3.2017 tarinassa Selviytymisekspertit)) niin tittleistä, juomista kuin jopa yksittäisistä sanoista. Kyse oli eräänlaisesta vitsistä, sillä lyhenne avattiin tekstissä yleensä välittömästi ja toisinaan hauskuuteen liittyi myös väärin tavaaminen. Eräs käytetty lyhenne oli esimerkiksi *O.F.M.*, *Our First Men*, joka kehittyi satiirisessa käytössänsä niin laaja-alaiseksi, ettei lyhennettä tarvinnut enää välttämättä kirjoittaa auki. Sanomalehdistä erityisesti juomien lyhenteet levisivät myös puheeseen (kuten *G.C.*, jolla viitattiin *gin cocktailiin*). Readin mukaan tämä lyhenteiden leviäminen puheeseen vaikutti vahvasti myös *O.K.*-lyhenteen kehittymiseen siitä syystä, että valtaosa muista lyhenteistä oli jonkinlaista journalistista pumpulia vailla käyttötarkoitusta tekstuaalisen käytön ulkopuolella. (Read 1963.)

Varmennettu ensimmäinen kerta *O.K.*-lyhenteen käytölle on päivätty maaliskuulle 1839, mutta Read mainitsee myös varhaisemman käytön hyvin mahdolliseksi. Lyhenteen merkitys oli *all correct* ('kaikki oikein/hyvin'), jolloin lyhenteen hauskuus piili siinä, että lyhenteen kirjoitusasu taustalla oli sanojen foneettinen asu *oll korrekt*. Alun perin lyhenteet kirjoitettiin ja lausuttiin pisteineen, mutta tämän lyhenteen kohdalla pisteet jäivät pois presidentti Martin Van Burenin kampanjoissa uudelleen valintaansa. Van Buren sai lempinimen *Old Kinderhook* asuinpaikkansa mukaan. Kampanjoissaan hän käytti lempinimeään ja bostonilaisen lyhenteen merkitystä jokseenkin ristiin, minkä myötä syntyi käsitys Old Kinderhookista ihmisenä, joka on *all correct*. Kampanjoinnin myötä lyhenne levisi käyttöön myös muualla Yhdysvalloissa. (Read 1964) Sanan nykyinen kirjoitusmuoto on englannin kielessä *okay*, mutta myös vanha OK-kirjoitusasu on vielä käytössä, pisteillä ja ilman. (Oxford Dictionaries s.v. okay)

Lyhenne on jatkanut voittokulkuaan nykypäivään saakka ja erityisesti 1980–90-luvuilta, jolloin sitä alettiin käyttää tietokoneilla graafisten käyttöliittymien yleistyessä.¹ OK-painikkeella yleensä kuitataan ilmoitus tilanteessa, jossa käyttäjä ei voi tehdä valintoja, tai suoritetaan toiminto, joka ei ole kuvailtavissa lyhyesti verbillä (kuten tallenna tai käytä). OK-painikkeen vastaparina on usein Peruuta-painike, joka palauttaa käyttäjän edelliseen tilaan ohjelmassa. (lisää OK-painikkeesta ks. [https://msdn.microsoft.com/en-us/library/windows/desktop/dn742499\(v=vs.85\).aspx](https://msdn.microsoft.com/en-us/library/windows/desktop/dn742499(v=vs.85).aspx) ; <https://developer.apple.com/library/content/documentation/UserExperience/Conceptual/OSXHIGuidelines/WindowDialogs.html>)

3.2 Dialogipartikkeli 'okei' muissa kielissä

Okei on anglismi, joka on lainautunut englannista moniin kieliin, eli kyseessä ei ole vanhastaan suomeen kuuluva partikkeli, toisin kuin vaikkapa partikkeli *niin* (ks. Sorjonen 2001: 9). Partikkelin dialogipartikkelikäyttöä on tutkittu jonkin verran muissa kielissä ja esittelen tässä alaluvussa joitakin tutkimuksia. Käsittelen dialogipartikkelin *okay* käyttöä amerikanenglanninssa (Beach 1993) ja nigerianenglannissa (Adebija & Bello 2001), dialogipartikkelin *okej* käyttöä ruotsissa institutionaalisissa puhelinkeskusteluissa (Lindström tulossa) ja saksan dialogipartikkelin *ok* ja sen aikaista katseen käyttöä saksassa institutionaalisessa tapaamisessa (Barske 2009).

Ensi kerran kyseistä partikkelia ovat osana vuorovaikutuksessa tarkastelleet Schegloff ja Sacks (1973) tutkiessaan puhelun lopettelu aloittajia (suomen kielestä tätä on tutkinut Suutarinen, ks. luku 3.3). Yksin *okay*-partikkelia on tutkinut Beach (1993). Hän kertoo *okay*-dialogipartikkelin käytettävän kiittausten ja ymmärtämisen ilmaisemiseen sekä hyväksymään edellisen puhujan vuoron. Hän toteaa dialogipartikkelin *okay* voivan toimia myös kolmannen position vuorona vastaanottamassa kysymykseen annettua vastausta myönteisenä, hyväksyttävänä ja/tai selventävänä (mt. 130–134). Beach huomauttaa myös siitä, että *okay* ei toimi kolmannen position vuorona vain silloin, kun edellä on kysymys-vastaus-vieruspari, vaan myös muunlaisten etu- ja jälkijäsenten yhteydessä (mt. 133). Toisena aspektina hän esittelee Schegloffin ja Sacksin (1973) tutkimuksia siitä, kuinka *okay* voi olla osa puhelun alkua ja loppua, osoittamassa siirtymiä aloittelusta varsinaiseen aiheeseen ja osoittamassa lopettelu aloittamista (mt. 134–139).

---

¹ Kiitän kappaleen huomioista tekniikan kandidaatti Olavi Stenroosia.

Beach kiinnittää yhteenvedossaan huomiota myös siihen, että huomiota tulisi kiinnittää multimodaaliseenkin puoleen, partikkeliketjuihin ja institutionaalsiin käyttötilanteisiin, kuten luokahuonevuorovaikutukseen ja lääkärikäynteihin. Sittemmin Guthrie (1997) on vertaillut dialogipartikkelien *okay* ja *mmhmm* käyttöä ja todennut jälkimmäistä käytettävän kerronnan tai tiedonannon yhteydessä silloin, kun tiedonanto ei vielä ole erityisen valmis, kun taas ensimmäistä käytetään silloin, kun kuitataan tieto tai tiedollinen kokonaisuus vastaanotetuksi ja osoitetaan topiikin sisällä eteenpäin tai topiikista toiseen siirtymisen sopivaksi. Heritage ja Clayman (2010: 110–115) ovat arvioineet intonaation voivan vaikuttaa siihen, kuinka keskeisenä keskustelijat pitävät topiikin vaihtamista.

Adegbija ja Bello (2001) ovat tutkineet nigerianenglannin *okay*-partikkelin semantiikkaa ja he listaavat sen natiivienglannin kanssa yhteisiksi käyttötavoiksi toimimisen predikatiivisena adjektiivina tai adverbina, lausumana, joka osoittaa yhteisymmärrystä tai vastauksen ’kyllä’- tai ’ehdottomasti’-luonnetta, sekä transitivisena verbinä (’paperin hyväksyttäminen/okeittaminen professorilla’). Näiden lisäksi he listaavat puheaktiteoriaan nojaten nigerianenglannille tyypillisiä käyttötapoja. Ensinnä he kartoittavat muutaman merkityksen, jotka he arvelevat helpohkosti käsitettäviksi natiiveillekin: *okay* voi tarkoittaa suoraan myöntymistä, merkityksessä ’kyllä’, toimia lauseessa hyväksyvänä tai lausumien välillä tilantäyttäjänä, sekä toimimisen yllättyneisyyden tai uuden tiedon osoittimena. Lisäksi he listaavat yhdeksän tapaa, joiden katsovat olevan tyypillisiä nimenomaan nigerianenglannille. Näitä ovat päätöstä ilmaiseva käyttö hyvästinä ja ongelma- tai riitatilanteissa sen merkinä, että riitely tulee lopettaa, samoin kuin ironiset käytöt niin vanhemman auktoriteetin yhteydessä kuin ’mitäs minä sanoin’ -tyyppisesti. Lisäksi *okay*-partikkeliä käytetään osoittamaan, ettei toisen tarvitse välittää asiasta sen enempää (’don’t bother’), kun puhuja muistaa tilanteessa pohtimansa asian, jota on mahdollisesti hetkeä aiemmin tiedustellut puhekumppaneiltaan, sekä parafrasimaisesti. Ongelmatilanteen yhteydessä he kertovat *okay*-partikkeliä voivan käyttää myös osoittamassa jonkinlaisen päätöksen tekemistä. Ja vielä lisäksi sillä voidaan tarkoittaa jonkin asian mukavuutta tai miellyttävyyttä.

Lindström listaa ruotsin *okej*n voivan toimia kysyjän resurssina merkitsemässä ja alleviivaamassa kysymystä, pyytää lupaa, sekä vastaajan resurssina myönteisenä vastauksena ja minimaalisena jälkilaajenuksena (2015: 5–7). Lindström on selvittänyt ruotsin *okej*-dialogipartikkelin käyttöä institutionaalisessa tilanteessa, jossa instituution edustaja ei halua ottaa kantaa asiakkaan edeltävään vuoroon ja tekee tämän *okej*-alkuisella vuorolla. Hän esittää tähän malliksi kolmea kaavaa, joissa *okej*-alkuista vuoroa käytetään: 1. Kun puhe-

lun vastaanottajan olisi jostain syystä ongelmallista hyväksyä soittajan antama tieto. 2. Kun edeltävää vuoroa ei voi käsitellä riittävänä tiedonantona. 3. Kun vastaanottaja vastaa *okej*-alkuisella vuorolla, soittaja joko jatkaa tai perääntyy informaatiossaan, jonka tuotti ennen *okej*-vuoroa. (Mt. 13–14.)

Barske (2009) on tutkinut saksan dialogipartikkelin *ok* käyttöä institutionaalisissa tilanteissa. Hän tutkii *ok*-partikkelin käyttöä bisnestapaamisissa ja nimenomaan sitä, miten partikkeliä käytetään silloin, kun puhuja ylläpitää katsekontaktin tai kääntää katseensa. Molemmat tavat reagoida *ok*-dialogipartikkelin aikana palvelevat institutionaalisia tavoitteita, kuten tapaamisen hoitamista, kuittaavat tapaamisen kontribuutiot vastaanotetuksi, osoittavat tapaamisen sosiaalisia rooleja ja merkitsevät ja osoittavat tapaamisen aikana kerättyä informaatiota (mt. 142).

3.3 Suomen *okei*

Osaksi suomen kieltä *okei* on kehittynyt viimeistään 1940-luvulla, jolloin sitä käytettiin Steinbeckin teoksen *Vihan hedelmät* suomennoksessa (suom. Alex Matson; Pulkkinen 1984 s.v. O.K.): *Okei. Painukaa eteenpäin, mutta parasta on pysyä liikkellä.* (193). Se, että sana päätyi suomennokseen, osoittaa sen, että sana oli jo aiemmin ainakin jonkinlainen ymmärrettävä osa kieltä, Pulkkinen toteaa, että ajankohdan huomioiden on asianmukaista olettaa ruotsin toimineen välittäjäkielenä tämän anglismin kohdalla. Koivisto (2016) mainitsee aineistostaan esiin nousevaksi mielenkiintoiseksi seikaksi sen, että partikkelin *okei* käyttö on lisääntynyt huomasti 2010-luvulle tultaessa.

Suomessa *okei*-partikkelilla on monia variantteja ja merkityksiä. Selvitän tässä luvussa löytämiäni sanakirjamerkityksiä antaakseni jonkinlaisen taustakäsityksen siitä, mikä merkityksisen sanan kanssa olen tekemisissä ja mikä on tutkimukselleni eräs pohjaoletus. *Okein* merkitys vaikuttaa lähtökohtaisesti olevan positiivinen, mitä käytän pohjaoletuksena myös keskustelukäytölle. *Okein* merkitystä kuvaa hyvin englannin alkuperävaihtoehdon *all correct* merkitys 'kaikki oikein/hyvin'. Suomessa sanan merkitys on useimmissa sanakirjoissa kuvattu sanoin '*hyvä on*'/'*selvä on*'.

Kielitoimiston sanakirjassa *okei* (s.v. okei) kuvataan arkiseksi sanaksi, jonka vastineita ovat hyvä, selvä (on), kunnossa, OK. Kielitoimiston sanakirjassa otetaan huomioon sanan dialogipartikkelinen ja adverbiaalinen käyttö esimerkklauseissa: *Okei, sovitaan niin. Kaikki on ihan okei.* Pulkkinen anglismisanakirjassa (1984) on maininta lyhenteestä O.K. (s.v. O.K.), variantein *OK, okay* ja *okei*. Hänkin kuvailee sanaa arkiseksi ja merkitykseksi

hyvä (on), kunnossa, selvä. Paunosen slangisanakirjassa (2000) *okei* (s.v. okei) saa kolme merkitystä: sitä voidaan käyttää tokaisuna tai kahdessa merkityksessä ihmisestä tai asiasta *okei* ja *olla okei*. Tokaisuna sitä voidaan käyttää merkityksissä hyvä on, selvä on, eikä niin, kyllä. Tämä merkitys vertautuu siis *okein* käyttöön dialogipartikkelina. Ihmistä tai asiaa kuvaillessa sitä voi käyttää adjektiivina, jonka merkitys vertautuu sanoihin hyvä, kelpo, kunnollinen. *Olla okei* puolestaan liittyy siihen, että tarkoitetaan asian tai ihmisen olevan kunnossa tai järjestyksessä.

Paunonen listaa *okeille* myös variantteja, joita ovat esimerkiksi *ookoo*, *oge*, *okka* ja *okke*, joiden merkitys on useimmiten jokseenkin sama kuin *okein*, mutta joissa hän on havainnot jonkinlaisia painotuseroja. Esimerkiksi muodon *ok* keskeinen käyttötapa on *olla ok* ja vasta toinen käyttötapa tokaisuna, kun taas muodon *okei* käyttötavat hän järjestää päinvastoin. En ole rajannut eri variantteja tutkimukseni ulkopuolelle, sillä variantit vaikuttavat olevan käytöltään hyvin lähellä toisiaan. Itse olen huomannut näiden olemassaolon erityisesti sosiaalisessa mediassa viestiessä, minkä olen joutunut rajaamaan tutkimukseni ulkopuolelle.

Sanakirjatutkimuksen lisäksi *okeita* on jonkin verran tarkastellut Suutarinen (2016) puhelinkeskustelujen lopettamista tutkivassa pro gradussaan. Hän on selvittänyt joidenkin dialogipartikkelien, kuten *okein*, toimivan positiivisena lopetusaineksena. Nämä ovat vuoroja, jotka toimivat myös muualla keskustelussa siirtymävuoroina, joilla selvitetään, onko toisella vielä jotain sanottavaa aiheeseen ja implikoi samalla omaa valmiutta päättää toppiikki tai puhelu (siirtymävuoroista ks. Schegloff, Sacks 1973: 303–306). *Okei* voi olla osa myös laajempia konventionaalisia lopetusaineiksia, joilla viitataan puhelun alkuun tai syyhyn. Lopetusaineiksilla siirrytään puhelun päättämiseen eli hyvästelyvieruspariin. (Suutarinen 2016.)

Olen tässä luvussa selvittänyt *okein* taustaa ja merkitystä suomessa ja muissa kielissä. Sana on peräisin englannista ja se on levinnyt muihin kieliin englannin yleistyessä valtakielinä. *Okein* merkitys on keskimäärin positiivinen sen kuvatessa asian olevan ’hyvin’, ’kunnossa’ ja ’selvä’. Dialogipartikkelia *okei* on muissa kielissä tutkittu niin arkisissa kuin institutionaalisissa tilanteissa. Tällä ja edeltävällä luvulla olen luonut kehon, jonka avulla lähdän selvittämään suomen *okein* merkitystä ja tehtäviä. Tulen vertaamaan aineistoni tapauksia niin sanakirjamerkitykseen kuin muihin dialogipartikkeleihin. Lisäksi pyrin vertailemaan ja käyttämään apuna suomen *okein* määrittelyssä myös muiden kielten vastaavan partikkelin tutkimusta.

4. Katsaus *okein* käyttötapoihin aineistossa

Aineistossani nousee selvästi esiin se, että *okei* on mahdollinen partikkeli käytettäväksi monenlaisissa konteksteissa. Tässä luvussa kuvaan lyhyesti partikkelin sellaisia käyttöympäristöjä, jotka ovat tutkielman fokuksen ulkopuolella valottaakseni partikkelin monikäyttöisyyttä. Keskityn tässä luvussa partikkelin käyttötilanteisiin ja kiinnitän tarkemman huomioni *okein* merkitykseen eri tilanteissa luvuissa 5 ja 6, joissa käsittelen dialogipartikkelin *okei* merkitystä kolmannen position vuoroissa. Rajaan tässä luvussa esittelemäni *okein* käyttöyhteydet aineistooni, vaikka *okei* on dialogipartikkeli, jota käytetään myös institutionaalisissa tilanteissa (ks. alaviitteet 5 ja 6).

Okei-tapauksia löytyi aineistostani 114 kappaletta ja ne jakautuivat tässä luvussa käsittelemiini osioihin seuraavan taulukon mukaisesti.

Taulukko 1

lauseen osa	5
referoinnin yhteydessä	2
jälkijäsen	31
sekvenssien rajalla	9
kolmannen position vuoro	67
yhteensä	114

Kuten taulukosta käy ilmi, *okeita* käytetään jo aineistossani monenlaisissa yhteyksissä ja havaintojeni mukaan nämäkin edustavat vain osaa *okein* käyttötavoista. Pääasiallisesti kyse on kuitenkin dialogipartikkelista, sillä vain seitsemässä tapauksessa *okei* ei toimi vuorovaikutuksessa dialogipartikkelina. Käsittelen luvussa kuitenkin ensin *okei*-partikkelin käyttöä muissa tapauksissa kuin dialogipartikkelina: sitä voidaan käyttää lauseen osana predikatiivina tai adriverbiaalina sekä osana referointia (luvut 4.1 ja 4.2). Tästä siirryn käsittelemään *okein* käyttöä dialogipartikkelina: ensin osana kiteytynyttä toimintajaksoa, vierusparin jälkijäsenenä (luku 4.3), ja sitten kiteytymättömissä yhteyksissä, jotka olen otsikoinut sekvenssin rajalla oleviksi tehtäviksi (luku 4.4). Viimeisessä alaluvussa dialogipartikkelin *okei* käyttöä kolmannen position vuorona, mikä toimii myös johdantona tutkielmani fokukseen: *okein* käyttöön kolmannen position vuorona kysymys-vastaus–vierusparin jälkeen. Tämä rajautui tutkielmani fokukseksi aineistoni suuren ja kirjavan käyttöprosentin vuoksi, sillä vaikka sijainti sekvenssissä näyttää samanlaiselta, merkitys muodostuu eri tilanteissa eri asioita korostavaksi.

4.1 *Okei* predikatiivina ja adverbialina

Okei voi toimia predikatiivina tai adverbialina, eli osana lausetta, mikä on eräs sen erikoisominaisuuksista verrattuna muihin dialogipartikkeleihin. Aineistoni perusteella, kun *okei* toimii lausumassa predikatiivina, hyvin yleisesti käytetään varianttia *ookoo*, joka on tulkittavissa lyhenteen *OK* osien lausumisen kirjaimina, mutta joka oman kokemukseni perusteella on kiteytynyt omaksi sanakseen. Seuraavassa katkelmassa keittiössä ovat Irja ja Hilja. Irja on paistanut sämpylöitä ja vähitellen pitäisi alkaa paistaa illan jälkiruokaa, eli pannukakkua.

4.1 Sämpylät

```
01      (29) {(9.0)*(5.5)
      i      {ottaa patalaput ja avaa uuninluukun
      i      *testaa sämpylöitä
02 I:  nää ov varmaanki. (1.0) (katok ku) nää
03      on tällee ookoo mut ne on varmaan tuolt
04      si#sä:#ltä,{
      i      {työntää pellin takaisin uuniin
05      (0.7)
06 H:  nii. antaa olla viel vähä.=
07 I:  =joo.=
```

Katkelmassa Irja tarkistaa sämpylöiden valmiusastetta ja toteaa kielellisesti ne lähes valmiiksi riveillä 2–4 käyttäen valmiuden asteen kuvailuun sanaa *ookoo*. Toteamuksen ja pellin takaisin uuniin työntämisen jälkeen Hilja reagoi jälkijäsenellä rivillä 6, jonka etujäseneksi hahmottuu Irjan alustuskonjunktioilla *mutta* rivillä 3 alkava ehdotus sämpylöiden sisäkoostumuksesta. Jälkijäsenellään Hilja osoittaa ensin samanmielisyyttä dialogipartikkelilla *nii* (ks. Sorjonen 1999 ja 2001) ja tämän jälkeen sanallistaa Irjan implikoimat asiat vastauksella *antaa olla viel vähä*. Tähän Irja reagoi rivillä 7 dialogipartikkelilla *joo*.

Aineistostani kumpuava huomio tähän liittyen on se, että nimenomaan predikatiivisessa käytössä *okeista* näytetään käyttävän myös toista varianttia kuin *okeita* ja nimenomaan varianttia *ookoo*. Aineistossani predikatiivisesta käytöstä ei ole kuitenkaan kovin montaa tapausta ja olen graduprosessin aikana ympäristöstäni havainnut, ettei *ookoo* ole ainoa tapa ilmaista tätä käyttöä, vaan esimerkiksi nimenomaan *okei* sopii tähän merkitykseen niin ikään, mistä kertoo osaltaan myös partikkelin sanakirjamerkitys hyvä, kelpo, kunnollinen (ks. luku 3.3). Predikatiivina *okei* etäännyy aineistoni perusteella hieman etäännyvän sanakirjamerkityksestään, sillä myös intensiteetipartikkeli *ihan* tuntuu olevan

implisiittisesti läsnä lausumassa. Tässä tapauksessa Irja tuntuu siis osoittavan indeksikaalisella pronomiinilla *tällee* sämpylöiden ulkoista olomuotoa ja tuntumaa silmämääräisesti ja *ookoolla* arviota ihan hyvä.

Predikatiivikäytön perusmerkitys vaikuttaa muunkin aineistoni perusteella kiinnittävän nimenomaan 'ihan hyvä' -merkitykseen, toisinaan predikatiivin yhteydessä on mukana myös eksplisiittisesti intensiteettipartikkeli *ihan*. Seuraavassa esimerkissä *ihan* on eksplikoitu mukaan valmiikhon ruoan kuvailuun *ookoon* toimiessa predikatiiviadverbiaalina Ruutin ja Ollin keskustellessa uunissa olleen lohen kypsyydestä.

4.2 Härkittiin

12 O: #ne# noi ↑valmiita kyllä et. (0.3) et ei
 13 ne siin. (.) #a:ntaa-a olla sillee# e:ttä°se.°
 14 (0.5)
 15 R: nii et tulee lämpimänä °pöytää.°
 16 O: mt-t. °jep.°
 17 (0.7)
 18 R: hyvä, (0.5) se näytti sillee iha oookoolt
 19 tälle [°sillee et (-- se on sillee)].
 20 O: [↑joojoo, me vähä hä- ke-
 21 R: .jhoo°]
 22 O: haaru[kalla härkittiin sillee. (0.4)
 23 (pitämälläki.) (0.2) yks (ää).

Ookoolla Ruut kuvailee ruoan ulkoista olemusta kertoessaan aiemmin käyneensä katsomassa kalan tarjoiluvalmiutta. Koska aineistossani *okei* toimii lauseen osana vain viidessä tapauksessa, jää varianttien keskinäinen työnjako ja implikoitu tai eksplikoitu *iha(n)*-partikkelin lisämerkitys myöhemmän tutkimuksen piiriin. Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan *okein* käyttöä osana referointia.

4.2 *Okein* käyttöä referoinnissa

Myös kerronnan yhteydessä käytetään hyödyksi *okein* resursseja. Dialogipartikkelien kanalta kertomus on mielenkiintoinen siksi, että tällöin dialogipartikkelit voivat toimia niin kuulijan kuin puhujan resurssina. *Okei* on kiinnostava siksi, että sen muut kuin keskustelua eteenpäin kuljettavat ominaisuudet tulevat esiin. Kertomus muodostuu useista vuoron rakenneyksiköistä, joiden aikana kertojan ei tarvitse pitää kerrontatilaa aktiivisesti hallussaan, sillä muut tekevät tilaa kerronnalle (ks. Routarinne 2005). Aineistossani kertomuksil-

la ei ole kovin suurta jalansijaa (2/114), mutta katson noiden vähienkin tapausten tuovan esiin olennaisia puolia tarkastelemani partikkelin käyttötavoista. Pääsääntöisesti kerronnan yhteydessä *okeita* käytetään minimipalautteena, joka on kuuntelijan resurssi, sekä referoinnin yhteydessä, eli silloin, kun kertoja osoittaa, mitä joku on ajatellut, aikonut, sanonut tai huomauttanut jättävänsä kertomatta.

Referointi tapahtuu pääsääntöisesti kahdella tapaa. *Okei* referoi tilannetta ja kertoo jotain kertojan suhtautumisesta kerrottavana olevaan asiaan. Referointi voi tapahtua suoran esityksen merkkinä, jolloin siirtymästä referointiin kertoo *että*, joka voi toimia referoinnin osoittamisen lisäksi alistuskonjunktiona. Toisekseen referointi voi olla myös kahden *että*-partikkelin välissä, jolloin johtolauseen kanssa muotoutuu *sit mä olin et okei et*-tyyppinen rakenne. Toisekseen *okei* voi olla osa referointia suoremmin. Käsittelen seuraavassa ensin jälkimmäisen tavan ja perehdyn sitten tarkemmin johtoilmauksen ja referaatin väliseen rakenteeseen toistojohtoilmauksisissa tapauksissa. Seuraavassa katkelmassa tarkastelen suoraa esitystä. Keittiössä läsnä ovat Irja ja Hilja, jotka keskustelevat red cuppien² pesemisestä. Ennen katkelman alkua Irja on kertonut eräästä red cuppien pesukerrastaan, jolloin hän täytti niillä tiskikonetta ja huomasi tiskikoneen menneen rikki.

4.3 Tiskikone rikki

- 01 (4.4)
 02 I: koska ker^{ra}n kum mää laitoin nää tonne nii
 03 sitte toi tiskikone olikim mennyn niiku
 04 rikki.
 05 (0.6)
 06 H: aa. (0.8) ↑niimpä tietenki,
 07 (8.8)
 08 I: en tiiä oliks se fm(h)unf just sen takia mut
 09 tuli fsemm(h)one olo että o[↑kei, f kiva?
 10 H: [hmm:-mh.
 11 (8.4)

Hilja vastaa Irjan kertomukseen dialogipartikkelilla *aa* (r. 6). Koivisto (2015) on esittänyt *aa*-partikkelin toimivan reaktionä, joka osoittaa kysyjän ymmärtävän vastauksen saatuaan asioiden oikean laidan, ja näin tilanne on myös tässä tapauksessa, sillä Irjan kertomuksen taustalla on Hiljan kysymys siitä, voisiko red cupit pestä tiskikoneessa. *Aa*-

² Red cup on amerikkalaisessa opiskelijälämässä paljon käytetty punainen melko vahvaa muovia oleva lähes puolen litran tuoppi. Katkelmassa kyseessä olevat kupit ovat niin vahvoja, että kestävät melko hyvin konepesua.

dialogipartikkelin jälkeen Hilja esittää oman arvioivan kommenttinsa, jolla hän osoittaa ainakin jonkinlaista empatiaa Irjan kokemusta kohtaan, *niinpä tietenki*. Pitkän tauon jälkeen riveillä 8–9 Irja esittää oman arvionsa tiskikoneen rikkoutumisesta, ja tämä arvio päättyy siihen, että Irja kertoo tuolloisista ajatuksistaan: *tuli $\text{\textit{£}}\text{semm}(h)\text{one olo et okei,}\text{\textit{£}}\text{ kiva}$* . Hilja reagoi tähän arvioon rivillä 10 myötäilevällä dialogipartikkelilla *hmm:-mh*, joka vertautuu Gardnerin (2001) tarkastelemaan *mmhm*-dialogipartikkeliin englannin kielessä. Hilja siis osoittaa kuuntelevansa Irjan kertomaa, myötäilevänsä tämän kerrontaa ja ohittavansa mahdollisuuden puhua asiasta tässä kohden sen enempää (ks. mt. s. 25).

Irjan *okei* toimii tässä tilanteessa siis tämän omien ajatusten referoijana. Irja vaihtaa puherekisteriään jonkin verran, mikä osoittaa, että hän kertoo nyt jotain erikoislaatuista, eli tässä tapauksessa tavallaan jatkaa kertomusta. Myös Irjan ilmaus *tuli semmone olo että* implikoi sitä, että hän alkaa referoida omia ajatuksiaan. *Että* osoittaa Irjan puheesta kohdan, jossa hän siirtyy referointiin (ISK § 1465). Referaattina Irjan ajatuksista toimii vuoron loppu *o↑kei, kiva?*, joilla hän kuvailee tuntemustaan tiskikonetta kohtaan. Tiskikone on aikanaan antanut Irjalle omanlaisensa tiedonannon menemällä rikki. Referoitu *okei* ja tämän jälkeinen arvio *kiva* merkitsevät tiedonannon uudeksi ja uutisarvoiseksi tiedoksi. Kastari (2006) ja Koivisto (2015a) ovat perehtyneet dialogipartikkelin *aijaa* käyttöön, ja *aijaa* toimii heidän mukaansa tällaisessa tilanteessa affektittomana. *Okeilla* näyttäisi tässä tilanteessa olevan affekti, jonka synty tuntuu olevan kiinni *okein* jälkimmäisen tavun nousevassa intonaatiossa, joka tuo tilanteeseen mukaan epäuskoisuuden tai ironisuuden, minkä implikaation antaa myös adjektiivin *kiva* ironinen käyttäminen. Tässä *okein* sanakirjamerkitys tuntuu jollain tasolla käänteiseltä: sanallisesti tilanne hyväksytään, mutta todellisuudessa sitä paheksutaan. Waris on havainnut dialogipartikkelia *just* voitavan käyttää ironisesti, jolloin jokin puheen seikka osoittaa, että vuorolla tarkoitetaan muuta kuin miltä verbaalisesti näyttää (Waris 2006: 56). Näin näyttää olevan myös tässä *okei*-tapauksessa: nonverbaalinen puoli ei tue partikkelin varsinaista verbaalista merkitystä (vrt. esim. sanakirjamerkitys, ks. luku 3.1).

Seuraavassa esimerkissä *okei* toimii referointina ja parafrasina. Hilja, Irja ja Tiina keskustelevat Hiljan meneillään olevasta kurssista, jonka aikana häntä haastatellaan ja jossa haastattelu nauhoitetaan ja näytetään hänelle, jotta hän voisi kehittyä kameratyöskentelijänä esimerkiksi eleiltään. Ennen katkelman alkua Irja on kertonut samansuuntaisesta kurssista, jossa samaa tehtiin vielä tietoisemmin. Rivien 1–2 vuoronsa alussa Hilja palaa keittiössä kolmantena ruokaa laittavan Irjan kertomuksesta itsensä ja Tiinan aiempaan keskuste-

luun kameran edessä paikoillaan olemisen vaikeudesta (*mut oikeesti* sekä kysymysmuotoinen vuoron rakenneyksikkö). Vuoron tarkoitus on kiinnittää huomio hänen aiemmin aloittamaansa aiheeseen.

4.4 Tietosestikki

01 H: mut o:i#kees#ti. et mite voi olla nii
 02 vaikeeta et vaik niinku.
 03 (0.6)
 04 H: sillee vaik tietosestik:i yrittää sillee
 05 et okei @et nyt mä: oon tässä paikallani@
 06 ja katson niingun.
 07 T: nii [(mut sun-)
 08 H: [sillee suoraa haas[tattelijaa mut
 09 T: [mm.
 10 H: silti sitä. niinku [huomaa et.
 11 T: [jos on ni hermostunu ni
 12 se on tosi vaikeeta (--).
 13 H: mm-m.
 14 T: pysyy paikoillaan.

Rivien 4–6, 8 ja 10 vuorollaan Hilja referoi kameran edessä liikkumattomuuden ongelmallisuuteen liittyviä ajatuksia. Hän aloittaa vuoronsa johtoilmauksella, joka muodostuu suunnittelupartikkelista *sillee* ja adverbiaalikonjunktioilla *vaik*. Näiden jälkeen hän maalaa johtoilmauksessaan tilanteen siitä, kuinka asiaa ajatellaan nimenomaan tietoisesti. Johtoilmaus kohdassa on siis *sillee vaik tietosestikki yrittää sillee*. Johtoilmauksesta puheenvuoro jatkuu johtoilmauksen ja sitaatin rajalle *että*-partikkeliin.

Rivin 5 alussa sijaitsee tarkastelemani *okein* käyttö *et okei et*. Konjunktoiden *et* ja *et* välissä sijaitseva *okei* toimii jonkinlaisena kokoajana ja jälleen eräänlaisena rajakohtana kertomuksen sisällä. Ensimmäinen *et* on sitaatin ja johtoilmauksen rajaa merkitsevä partikkeli; Routarinne (2005:97) mainitsee *että*-partikkelin tehtäväksi referoinnin yhteydessä nimenomaan referoinnin merkityksen, eikä niinkään alistuskonjunktituden.

Ensimmäinen *et* toimii yhdessä *okein* kanssa johdatuksena ja toisin muotoiluna niitä seuraavalle lausekkeelle. Jälkimmäinen *et* puolestaan toimii yleiskonjunktiona ja merkitsee seuraavaksi lausutun alisteiseksi edeltävälle lausumalle. Jälkimmäisen *etin* yhteyttä sitä seuraavaan lausumaan vahvistaa myös Hiljan äänenmuutos kyseisessä kohdassa. Samankaltaisuus palaavan tai aloittavan *okein* kanssa syntyy siitä, että vuoron ensimmäinen osa on saatettu päätökseen ja nyt on aika siirtyä seuraavaan kohtaan vuoroa. Vuoro toimittaisi

suunnilleen saman tehtävän myös ilman kohtaa *et okei*, mutta näiden olemassaolon myötä korostuvat *okein* sanakirjamerkityksen luomat oletukset (*hyvä on / selvä on*) ja yhteys nimenaan omien ajatusten referoinnin kanssa.

Tiina reagoi riveillä 7 ja 9 dialogipartikkelein, ja rivillä 7 hän aikoo jatkaa vielä vastataksaan Hiljalle laajemminkin, mutta Hilja saa pitää aloittamansa vuoron Tiinan keskeyttäessä omansa. Riveillä 11–12 Tiina vastaa adverbiaalilauseella, jonka hän aloittaa adverbiaalikonjunktiolla *jos*, mikä korostaa lausuman konditionaalisuutta ja sitä, että Tiina tiedostaa myös muiden kameratyöskentelyn vaikeutta lisäävien piirteiden olemassaolon³. Rivillä 13 Hilja reagoi Tiinan sanomaan dialogipartikkelilla ja rivillä 14 Tiina jatkaa lausumansa loppuun.

4.3 *Okei* jälkijäsenenä

Vuorovaikutuksen kiteytyneimpiä osasia on sekvenssin ydin, vieruspari, joka muodostuu etujäsenestä ja jälkijäsenestä. Jälkijäsenellä reagoidaan aina jollain tapaa etujäsenen suorittamaan toimintoon. Reaktio voi olla niin dialogipartikkeli kuin pitkä kertomuskin. Jälkijäsenenä *okein* merkitys tuntuu aineistoni perusteella nivoutuvan uuden tiedon vastaanottamiseen, ja ainakin jonkintasoiseen hyväksymiseen, sekä käskyn tai neuvon myöntyvään vastaanottamiseen. (Ks. lisää jälkijäsenistä Schegloff 2007: 13–16, Raevaara 1997.)

Lähes kolmanneksessa (31/114) aineistoni tapauksista *okei* toimii jälkijäsenenä, mikä on osoitus siitä, että kyseessä on tälle dialogipartikkelille hyvin yleinen sekventiaalinen sijainti keskustelussa. Jälkijäsenenä *okei* sekä vastaanottaa tietoa että direktiivejä ja ehdotuksia. Tiedon vastaanottamisella tarkoitan tässä sitä, että etujäsenen esittäjä kertoo toiselle jotain, mihin tämä sitten reagoi jälkijäsenellä. Tämä on erotuksena sille, että *okei*-dialogipartikkelilla voidaan ottaa vastaan myös esimerkiksi käsky (ks. Sorjonen 2001: 111). Aineistostani ei kuitenkaan löydy kovin monta puhdasta direktiiviä, jona pidetään 2. persoonan imperatiivia, johon vastattaisiin *okei*-dialogipartikkelilla. Sen sijaan useimmiten direktiivit itsessään ovat aineistossani jälkijäseniä, joiden edellä on tiedustelu esimerkiksi siitä, mitä keittiötöiden osalta tulee seuraavaksi tehdä (ks. erityisesti luku 5).

Esittelen ensin tiedolliseen yhteisymmärrykseen liittyvät tapaukset ja tämän jälkeen direktiiveihin, ehdotuksiin ja kehotuksiin liittyvät tapaukset. Ensimmäisessä esimerkissä Tuomas, Olli ja Ruut keskustelevat siitä, millainen eri kasvien satokausi on kuluneella sa-

³ *Jos* voi toimia myös lausumapartikkelina (ks. ISK §809), mutta tässä tapauksessa läsnä ovat myös adverbiaalilauseen muut osat, joten adverbialisuus on ensisijaista.

tokaudella ollut. Katkelman alkaessa käsitellään omenakautta, ja katkelmassa itsessään sieni- ja mustikkasatoa. *Okei* esiintyy omana vuoronaan riveillä 46 ja 56 kahden eri puhujan sanomana.

4.5 Huono satokausi

- 33 T: käsittä^ukseni niistä just että. (0.5)
 34 mt. (1.1) mitenkä paljo kukkii ja
 35 tällee ne.
 36 (0.2)
 37 O: nii.
 38 T: puut nii.
 39 O: joo.
 40 (1.6)
 41 T: viivästy niin paljo.
 42 (1.2)
 43 R: siis oli kans huono siis sienikausi.
 44 (0.6)
 45 T: no joo.
 46 O: o↑ke:i.=
 47 R: =liitty varmaan kaikki niinku tällaset
 48 [kasvit.]
 49 O: [#joo.#]
 50 (0.3)
 51 T: kaikki o ihan perseestä.
 52 (0.2)
 53 R: £jo k(h)aikki. kaikki vaaf huonone joo.
 54 O: ↑mustikoita tait tu- tais tulla aika
 55 hyvi:n #kyll_et.#
 56 R: oke:i?
 57 (1.4)
 58 R: no ne selvis (sit).
 59 (2.2)
 60 O: niille varmaa oliki iha hyvä: se sade:.
 61 (0.5) tai no välil oli lämmin.

Ensimmäisen *okein* taustalla on Ruutin topiikin suunnanmuutos, joka vaikuttaa saavan innoituksensa nimenomaan sen pohtimisesta, onko muilla tämän satokauden tuotteilla samanlaisia ongelmia kuin omenalla. Rivillä 43 Ruut kertoo sienikaudenkin olleen huono. Tuomas osoittaa rivillä 45 samanmielisyytensä dialogipartikkeliketjulla *no joo*, mutta Ollille tieto ei ole entuudestaan tuttu, jolloin hänen huomionsa kiinnittyy erityisesti tiedonannon

uutuusarvoon eikä tiedonannon kommentointiin. Hän reagoi rivillä 46 dialogipartikkelilla *okei*, jolla hän merkitsee tiedon myös vastaanotetuksi. *Okein* jälkeen Ruut esittää yleisen arvion siitä, mistä satokausiongelmat voisivat johtua ja tämä johtaa seuraavaan suunnanmuutokseen. Ruutin kyseinen vuoro rivillä 47 näyttää motivoituvan paitsi siitä, että nyt heillä on jo kaksi esimerkkitapausta, myös siitä, että tieto on tullut Ollille uutena, mikä saattaa tarkoittaa sitä, että hän kaipaa asiasta lisää tietoa. Jälkimmäinen *okei* puolestaan vastaanottaa Ollin esiintuoman vastaesimerkin.

Heti Ollin vuoron perään Ruut jatkaa esittämällä, että kaikkien kasvien satokauteen taitaa nyt liittyä jotain erikoista (r. 47). Päällekkäin Ruutin vuoron lopun kanssa Olli osoittaa samanmielisyytensä dialogipartikkelilla *joo*. Lyhyen tauon jälkeen Tuomas osoittaa samanmielisyytensä rivillä 51 todeten kaiken huonouden. Tuomaan vuoro on jyrkän sanavalinnan (*kaikki, perseestä*) ja äänensävyyn myötä tulkittavissa ironiseksi ja humoristiseksi, mihin Ruut lähtee mukaan rivin 53 vuorollaan toistaen vuorossaan sanaa *kaikki*. Olli puolestaan ei lähde leikkiin mukaan, vaan toteaa rivin 53–54 vuorollaan mustikoiden määrän olleen kuluvana vuonna positiivinen. Ollin vuoron loppu korostaa erontekoa aiempiin mainittuihin huonoihin satokausiin sekä edeltävään kaiken huonouteen. Ruut reagoi Ollin vastaesimerkkiin rivillä 56 dialogipartikkelilla *okei* vastaanottaen näin annetun tiedon. Myös hän korostaa tiedon uutuusarvoa, mikä on linjassa sen kanssa, että hän on edellä todennut monien lajien satokauden mahdollisen kehouden. Kukaan ei reagoi Ruutin vuoroon, joten lähes puolentoista sekunnin tauon jälkeen (rivi 57) Ruut arvioi saamaansa tietoa lisäyksellä *no ne selvīs (sit)*. Topiikki jatkuu tämän jälkeen mustikoita suosivien sääolojen ruotimisella

Dialogipartikkelilla *okei* reagoidaan ottamalla tietoa vastaan silloin, kun etujäsen on muodostanut tiedollisen kokonaisuuden. Tieto merkitään siis vastaanotetuksi, hyväksytyksi ja ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Huomionarvoista näissä tapauksissa on, että *okein* voisi mainiosti korvata esimerkiksi dialogipartikkelilla *aa* tai *ai jaa*, eli partikkelit osoittavat vastaanottavansa uutta tietoa (ks. luku 6.2). Tietoa ei kuitenkaan kummassakaan tapauksessa erityisesti kyseenalaisteta, mikä vihjaa tiedon hyväksymisestä. Jälkijäsenenä esitetty *okei* toimii myös sekvenssiä ainakin jokseenkin päättävänä, mikä käy esiin ensimmäisessä tapauksessa siitä, kuinka Ruut miesten dialogipartikkelien jälkeen johdattelee topiikkia uudelle uralle rivillä 47 antaen satokausiin liittyvän yleistävän arvion. Jälkimmäisessä tapauksessa keskustelu ei puolestaan jatku ennen Ruutin rivin 57 lisäystä, jolla hän osoittaa vastaesimerkin sopivuuden tilanteeseen. Tämä Ruutin jälkilaajennus toimii Ollille kimmokkeena siirtyä pohtimaan syitä sille, miksi mustikkakausi on ollut hyvä (rivi 60–62).

Kuten tämän alaluvun alussa kävi ilmi, *okeita* ei käytetä vain uutta tietoa vastaanottavana partikkelina vaan myös direktiivien yhteydessä. Myös näitä tapauksia esiintyy aineistossani, mutta paljon vähemmän kuin uutta tietoa vastaanottavia tapauksia. Direktiivit etujäsenenä ovat ohjailevia vuoroja, jotka odottavat jälkijäseneltään myöntymistä tai kieltäytymistä ehdotettuun, käskettyyn tai pyyntöön (ks. Malaska 2016, ISK §1216 ja § 1645). Prototyypistä 2. persoonan imperatiivin direktiiviä pidetään arkitietoon pohjaten jokseenkin epäkohteliaina, vaikka niitä käytetään hyvinkin yhteistyöhön esimerkiksi Kelaasioinneissa. Direktiivit voivat olla myös muita kuin imperatiivimuotoisia, eivätkä ne ole syntaktisesti yhtenäinen ryhmä. (Malaska 2016.)

Aineistossani direktiiviset ilmaukset ovat käytännössä aina jälkijäseniä, sillä edeltävä vuoro sisältää tyypillisesti joko kysymyksen tai tiedollisen johdatuksen aiheeseen, joka vasta johtaa itse direktiiviin. Seuraava esimerkki ei sisällä aivan puhdasta direktiiviä, mutta kuitenkin implikaation siitä. Katkelmassa Olli ja Ruut alkavat syödä välipalaksi ostamaansa sushia, mitä Tuomas päivittelee ennen katkelmaan ja katkelman aikana.

4.6 Sushii

10 T: hyvä:ne aifka(hhh).f
 11 (0.7)
 12 O: missäs se.
 13 (0.4)
 14 toi on sun?
 15 (2.0)
 16 R: o↑ke:i, oliks sulla kan(s).
 17 (0.8)
 18 T: su:#sii#.
 19 (0.7)
 20 O: o:n mullaki. (0.6) mutta siis se on
 21 tota nii. (0.4) tuola jossai.

Ruutin rivin 16 vuoro alkaa *okei*-partikkelilla, jolla hän vastaa Ollin tiedonantoon siitä, että jokin Ollin osoittama asia on Ruutin. Olli esittää rivillä 12 hakukysymyksen pohjien jonkin sushiinsa liittyvän asian sijaintia⁴. Rivillä 14 hän rajaa Ruutin eväistä löytyvän samanlaisen asian pois, mikä toimii myös direktiivin kaltaisesti kehottaen Ruutin pitämään huolta omastaan. Vuoro on mahdollista tulkita myös Ollin hakukysymykseen liittyvänä

⁴ Videotallenteilta ei selviä, mistä asiasta on kysymys. Luulisin kyseessä olevan jokin sushin mukana saatu tai hankittu asia, kuten soijakastike tai inkivääri, joka on omassa pussissaan tai rasiassa, sillä Ollilla on oma sushipakettinsa ja puikot kädessään.

jatkopohdintana. Ruutin kannalta kyse on kuitenkin toimintaa odottavasta direktiivistä. Rivin 15 tauon aikana Ruut kurtistaa kulmiaan ja katsoo Ollin osoittamaa asiaa. Hän irrottaa parastaikaa puikkojaan toisistaan, joten hän vain katsoo omaa asiaansa. Vuorollaan rivillä 16 Ruut vastaanottaa Ollin vuoron dialogipartikkelilla *okei* myöntävästi, hyväksyen kehotuksen ja tiedonannon, vaikkakin partikkelin prosodiasta ja sitä edeltävästä kulmien kurtistuksesta on pääteltävissä, että tieto ei ole Ruutille kaikilta osin tuttua. Hän osoittaa vastaanottaneensa etujäsenen ja ymmärtäneensä sen, minkä jälkeen hän voi jatkaa topiikka eteenpäin. Ruut jatkaa vuoroaan kysymyksellä siitä, onko Ollilla kyseessä oleva asia myös, mihin Olli vastaa riveillä 18–19.

Jälkijäsenenä *okei* toimii siis karkeasti ottaen kahdella tavalla: vastaanottamassa uutta tietoa, sekä myöntyvänä vastauksena direktiiviin.

4.4 *Okei* sekvenssien rajamailla

Okei voi olla osa sekvenssiä sen alussa tai lopussa osoittamassa keskustelun osien välistä rajakohtaa tai siirtymää keskustelun osasta toiseen tai jopa vain ylläpitämässä topiikka. Kartoitan tässä aluvuossa tapauksia, joissa dialogipartikkelin sekventiaalinen yhteys on jollain tapaa hämärtynt. ⁵

Tarkastelen asiaa tarkemmin seuraavan katkelman avulla, jossa *okei* toimii siirtymävuorona Tuomaan toimintojen välillä. Katkelmassa Ruut, Tuomas ja Olli ovat keittiössä, Tuomas on juuri kuorinut illan jälkiruokaa, hedelmäsalaattia, varten omenat. Katkelman alkaessa Ruut ja Olli keskustelevat osakunnan kaapista löytyvästä teestä ja teepusseista. Rivien 1–3 ja 5 vuoroillaan Ruut selvittää Ollille osakunnan haudutuspussien olinpaikkaa, ja samaan aikaan Tuomas kerää biojätteeseen meneviä omenankuoria ja -siemeniä pois leikkuulaudaltaan. Kun Tuomas on saanut tämän toiminnon päätökseen, hän kääntyy Ruutin puoleen kertomaan hedelmäsalaatin nykyisestä tilanteesta rivien 7 ja 9 vuoroillaan, joista ensimmäinen alkaa *okei*-partikkelilla.

4.7 Pilkottavat

01R: !tsiin on niitä. (0.4) semmone laatikko mis-
t !kerää omenankuoria yms. pois leikkuulaudalta->

⁵ Lukuun kuuluisi myös aineistoni ulkopuolelle jäävä *okei*-dialogipartikkelin käyttö institutionaalisesta esiintymis- tai opetustilanteesta, joissa sitä käytetään aloittamaan esitelmä tai osoittamaan siirtymä aiheesta toiseen: *okei sitten aloitetaan. / okei tää meidän esityksen otsikko on --* (tapaukset on havaittu Keskusteluntutkimuksen päivillä 2016). Näille ja aineistostani löytyneille tapauksille on yhteistä siis tietynlaisen rajan luominen edeltävän ja sitä seuraavan toiminnan välille.

02   semmone pieni. (0.3) laatikko missä on niit
03   haudutuspusseja.
04   (1.3)
05 R: saa laittaa sinne!
       t   -->!
06   (0.6)
07 T: okei eli nyt o otettu erilleen {noi kaks nii.}
       t   {osoittaa kahta
   kulhoa}
08   (0.2*0.4)
       t   *kääntyy omenoiden puoleen
09 T: {nääh voi pilkkoo ja heittää vaikka tuoho.}
       t {viittaa kädellään omenoihin ja isoon
   salaattikulhoon}
10   (1.4)
11 R: joo. (0.2) ne voi laittaa varmaan suoraa.
12   (1.8)
13 O: mistä sä sano:t että mä (--).

Tuomas aloittaa rivin 7 vuoronsa partikkeliketjulla *okei eli nyt*. Ruutin ja Ollin keskustelun keskeyttäminen on sikäli sallittua, että kaikkien kolmen ensisijaisena tehtävänä ruoan saattaminen valmiiksi osakunta-iltaan, kun taas Olli parastaikaa hauduttaa teetä vain itselleen. Vuoroillaan Tuomas selvittää Ruutille, joka osakuntavirkansa vuoksi on periaatteessa ensisijaisesti vastuussa illan keitosten lopputuloksesta, missä vaiheessa hedelmäsalaatin teko on (r. 7) ja esittää tämän jälkeen ehdotuksen siitä, kuinka hän voisi asian kanssa edetä (r. 9). Tähän ehdotukseen Ruut myöntyy rivillä 11 dialogipartikkelilla *joo*, lyhyen tauon jälkeen myöntäen eksplisiittisesti, että omenat voi laittaa esitettyyn kulhoon. Asian käsittelyn jälkeen Olli jatkaa keskustelua Ruutin kanssa ja Tuomas hedelmäsalaatin tekoa.

Mitä sitten on ennen katkelmaa mainittu rajakohdan luominen uuden ja vanhan toiminnan välille? Ketjulla *okei eli nyt* Tuomas osoittaa, että jokin edeltävä toiminta on saatettu loppuun. Loppuun saattamista osoittaa ajan adverbi *nyt* ja varsinaisena rajamerkkinä toimivat dialogipartikkeli *okei* ja lausumapartikkeli *eli*. *Eli* voi toimia keskustelussa parafrasimaisen vuoron aloittajana tai toiminnosta toiseen siirtymisen rajamerkkinä (ISK § 1031). *Okein* läsnäolon vuoksi tässä tapauksessa *eli* implikoi parafrasimaisen kokonaisuuden aloitusta, sillä läsnäolijoilla on tiedossaan Tuomaan vastuu hedelmäsalaatista (Ruut on aiemmin keskustelussa nimennyt vastuun Tuomalle) ja asianosaiset ovat nähneet ja voineet seurata salaatin etenemistä aiemmin. *Eli*-alkuinen lause toimii siis tässä tilanteessa

ensisijaisesti parafrasina *okeille* ja eksplikoi sitä, missä tehtävässä *okei* tässä kohden toimii. *Okei* toimii siis rajamerkinä toiminnan muutoksen tarpeellisuudelle: se osoittaa, että Tuomas on saanut yhden vaiheen hedelmäsalaatin teossaan loppuun ja aikoo nyt edetä kohti seuraavaa. *Okeilla* Tuomas tavoittelee Ruutin huomiota ja ilmaisee myös asioiden olevan kunnossa. Koko vuoronalkuinen ketju *okei eli nyt* nostaa siis huomion kohteeksi sen, että aiemmin jollain tavalla käsitelty asia on nyt loppuunsaatettu ja eteneminen seuraavaan vaiheeseen on mahdollista. Tämän jälkeen Tuomas vielä eksplikoi erikseen, mitä tähän mennessä on tehty (kielellisesti allergikkokulhojen erilleen ottaminen, multimodaalisesti omenoiden kuoriminen) ja kuinka tästä on mahdollista jatkaa (pilkkomalla omenat ja liittämällä tavalliseen salaattiin). Vuorollaan Tuomas siis osoittaa tunnistavansa rajakohdan sijainnin ja olevansa tietoinen neuvottelun tarpeellisuudesta.⁶

Okei voi dialogipartikkelina toimia myös tilantäyttäjänä tilanteissa, joissa keskustelu vaikuttaa hiipuneen, mutta sitä koetetaan kuitenkin vielä ylläpitää jollain tapaa ja osoittaa, että keskustelua voidaan jostain aiheesta vielä jatkaa. Seuraava katkelma on esimerkki tästä. Keittiössä ovat Hilja, Irja, Karri ja Tarja, jotka ovat ennen katkelmaa keskustelleet henkilöstä, joka on Tarjan kanssa samaan aikaan saman alan opinnot aloittaneesta ja käynyt Tarjan kanssa saman lukion. Keskustelijat ovat yrittäneet selvittää, onko kyseinen henkilö käynyt osakunnalla.

4.8 Fuksi kans 3

- 29 T: kyl mä varmaa oma< ikäluoka oisin sil[lee.
 30 H: [lehef
 31 T: tuntenu mu]tta. .hhhhh on saat(anu) vähän
 32 H: nii-i.]
 33 T: nuorempi.
 34 I/H: hmm.
 35 (2.3)
 36 K: /okei./
 37 (2.8)
 38 H: nii joo. @bää bää mitä on:. mikä on [vaikka@]
 39 I: [mitä.]

⁶ Keskusteluntutkimuksen päivillä havaitsemiini aloituksiin verrattuna *okei* toimii samaan tapaan: esitelmöijä osoitti tunnistavansa tilanteen ja merkitsee *okeilla* rajakohdan uuden ja vanhan toiminnan välille. Vanha toiminta oli tuolloin esitelmöijän siirtyminen salin etuosaan, ja dialogipartikkeli *okei* katkaisi siirtymisen aikana alkaneen puheensorinan. Partikkelin jälkeen esitelmöijä sitten kertoi, kuinka aikoo edetä tilanteessa tästä eteenpäin. Samoin Keskusteluntutkimuksen päivillä havaitsemistani tapauksista käy ilmi, ettei *okei* välttämättä tarvitse seurakseen tiettyä parafrasia, vaikka jonkinlainen referentiaalinen viittaus tai parafrasi tilanteissa vaikuttaisi mukana olevan.

Katkelman alussa Tarja kertoo, ettei alun perin tiennyt olevansa samasta lukiosta puheena olevan henkilön kanssa, sillä he ovat eri-ikäisiä. Hilja vastaanottaa Tarjan tiedonannon naurahduksella ja samanmielisyyttä osoittavalla dialogipartikkelilla *nii-i*, jolla hän osoittaa ymmärtävänsä, mistä syystä Tarja ei tunnistanut puheenalaista ihmistä (ks. Sorjonen 2001:233–238). Puhetta seuraa pitkä tauko rivillä 35, mikä vaikuttaa siltä, että topiikki on yllättäen käsitelty loppuun. Rivillä 36 Karri sanoo verrattain korkealla äänenkorkeudella dialogipartikkelin *okei*, joka toimii osoituksena siitä, että keskustelu ei ole edennyt ja sen olisi suotavaa niin tehdä. Ennen partikkelin lausumista Karri kääntää katseensa keskustelusta kerhotilan puolelle. Irja ja Hilja ovat vaihtelevasti suunnanneet keskustelun aikana katsetaan Tarjaan, mutta Karri katsoo asian käsittelyn aikana häntä. *Okei* täyttää tyhjää tilaa, mutta toimii samaan aikaan vielä sopivana reaktiona Tarjan tiedonantoon eli ylläpitää topiikkia. Partikkelia seuraa vielä pidempi tauko, jonka jälkeen Hilja aloittaa hieman änykyttäen uuden topiikin. Karrin vuoro osoittaa keskustelun etenemättömyyden lisäksi sen, että keskustelijat ovat olleet kyseisessä kohdassa liian pitkään hiljaa ja keskustelua olisi hyvä jatkaa. Hän ei kuitenkaan itse tarjoa uutta topiikkia, vaan osoittaa vanhan jokseenkin käsitellyksi ja uuden tarpeelliseksi, tarjoamatta keskusteluun varsinaisesti mitään mihin muiden olisi hyvä tarttua.

Tauontäyttäjiä pro gradussaan tutkinut Luopa (2016) on huomannut, että sanalliset tauontäyttäjät ovat melko harvakseltaan käytettyjä. Niitä käytettäessä kuitenkin osoitetaan puhuja yhä olevan sitoutunut vuorovaikutukseen ja tiedostavan siinä olevan ongelman. Dialogipartikkelit toimivat hänen mukaansa tauontäyttäjinä tilanteissa, joissa päätetään laajempaa keskustelukokonaisuutta ja siten osoitetaan siirtymää keskustelussa. Olennainen piirre sanallisissakin tauontäyttäjissä on se, että niiden aikana toista ei katsota silmiin. (Luopa 2016.) Näin käy myös esimerkissä, Karri katsoo *okein* aikana kerhotilaan.

Katson eräänlaiseksi sekventiaaliseksi rajakohdaksi myös tapauksen, jossa jälkijäsenen esittäjä tauon jälkeen jatkaa sekvenssiä. Aineistostani löytyvässä katkelmassa Aimo ja Olli puhuvat osakuntaillassa tarjottavasta lohesta. Katkelman alkaessa Ruut valmistaa tarjolle punajuuritahnaa, Tuomas ja Olli pilkkovat hedelmiä ja Aimo valmistaa kahvia. Keskusteluun on syntynyt hiljaisuus (r. 5), mutta Olli katkaisee sen riviltä 6 alkavalla vuorollaan esittäen muille keittiössä olijoille eräänlaisen haasteen siitä, että hän on hankkinut osakunnalle halvinta mahdollista lohta, mikä toimii myös tarjouksena uudesta puheenaiheesta. Olli korostaa erityisesti väitelauseensa viimeistä sanaa *mistää* hidastamalla puhenopeuttaan ja lausumalla sanan hyvin erilaisella äänensävyllä kuin ympäröivän puheen.

Hän vielä jatkaa vuoroaan toisella rakenneyksiköllä huomauttamalla kalan olevan *paljon halvempi*. Rivin 22 *okei*-alkuinen vuoro on osa tätä puheenaihetta.

4.9 Kilohinta

01 R: mt voi_j joko_k mä pel_kään koko aja
 02 et mä. (0.2) ro_iskin tätä sun pää_llle,
 03 (1.2)
 04 O: (siirryn pois.)
 05 (8.8)
 06 O: mu:ta ei. (.) et-et::te löydä nii. (0.5)
 07 ki_llohinnaltaa halvempaa lohta @<mi_stään.>@
 08 [(paljo] hala[vempi.])
 09 T: [paljo.] [si. mis]tä(s) ha_a:i(t),=
 10 O: =siis li_dlistä kakstoista euroa kilo,
 11 (1.2)
 12 A: oho? ↑oho,
 13 (1.0)
 14 T?: mm.
 15 A: mi_nkä maalasta.
 16 (1.1)
 17 O: ne oli nor_jjalaista.
 18 (0.9)
 19 A: NORJALAISTA ja?
 20 O: joo.=
 21 A: =o[ho?]
 22 O: [ok:ei] no tää nyt on tiet_enkiv:::.
 23 sil_lleen tälle_i <vakuumipakattua> (>ynnä<)
 24 \muuta mutta. [ei tää nyt [oo.\

25 A: [no mut [silti.
 26 T: [(o:nko) se nyh
 27 hir[vees]ti.
 28 O: [sis:.]
 29 (0.7)
 31 O: ei se nyt se et on_ks se siitä ti_skistä vai
 32 (-) mä voin sanoo et se ero: on. (0.3)
 33 \aivan mi_elettömän #pie#ni.\

Olli esittää rivin 22 *okei*-alkuisen vuoronsa kohdassa, jossa Aimo on edellä esittänyt hämmästyksensä lohen alkuperämaahan liittyen. Edellä Tuomas on tiedustellut lohen hintaa ja ostopaikkaa (r. 9). Heti Tuomaan vuoron perään Olli vastaa molempiin kysymyksiin.

Nopea vastaaminen ja kolmen kuulijan läsnäolo saattaa vaikuttaa siihen, että keskusteluun tulee yli sekunnin pituinen tauko. Tässä Tuomaalla olisi käsittääkseni mahdollisuus reagoida kolmannen position vuorolla, mutta Aimo katkaisee tauon interjektioilla *oho*, jonka hän toistaa ja jolla hän osoittaa hämmästyksensä kalan hintaa kohtaan. Reduplikoituminen osoittaa paitsi hämmästystä, myös omaan korvaani eräänlaiselta hämmästelevältä kehulta tyyliin ”*oletpas sitten löytänyt halpaa*”. Ylipäättään interjektion reduplikoituminen osoittaa hyvin vahvaa affektia ja reaktion intensiteettiä (ks. Lindeman 2014: 67; ISK §1736, §1738). Vielä tämänkin jälkeen keskustelu taukoaa sekunniksi, minkä jälkeen Tuomas viimein reagoi dialogipartikkelilla *mm*, jolla hän lähinnä merkitsee Ollin vastauksen vastaanotetuksi.

Tämän jälkeen rivillä 15 Aimo jatkaa aihetta kysymällä lohen alkuperämaasta, mihin Olli, taasen sekunnin tauon jälkeen, vastaa kertomalla alkuperämaaksi Norjan. Lähes sekunnin jälkeen rivillä 19 Aimo tarkistaa kuulleen oikein toistamalla kovaan ääneen Ollin vastauksen ytimen *NORJALAISTA*. Vuorolla vaikuttaisi olevan myös jokin hieman toisesta näkökulmasta asiaa kyseenalaistava tarkoitus, sillä Aimo jatkaa samaan vuoron rakenneyksikköön vielä konjunktioilla *ja*. Seuraavalla rivillä Olli myöntää Aimon kuulleen oikein dialogipartikkelilla *joo*, mihin Aimo reagoi välittömästi uudemman kerran hämmästelevällä interjektioilla *oho*.

Jo päällekkäin Aimon vuoron kanssa Olli jatkaa vastaustaan riveillä 22–24. Ollin vastauksen jatkuminen tuntuu jollain tapaa reagoivan Aimon tarkennuskysymysvuoron konjunktioon *ja*, mutten saa aivan kiinni siitä, mistä tämä tuntuma johtuu. Ollin reaktio alkaa dialogipartikkeleilla *okei* ja *no*, joilla on vuoron alussa myönnyttelevä funktio. Näiden jälkeen Olli jatkaa vuoroaan perustelulla siitä, mikä on saattanut vaikuttaa hintaan. Omaan rakenneyksikköön Ollin vuorossa päättyy reaktio siitä, että kyseessä on silti varsin hyvä ja syötävä kala. Päällekkäin tämän jälkimmäisen rakenneyksikön kanssa Aimo esittää samansuuntaisen partikkeliketjulla toteutetun reaktion. Ja päällekkäin näiden molempien vuorojen lopun kanssa Tuomas osoittaa myös samanmielisyyttään kysymyksellään siitä, onko moisella pakkauksella erityisemmin merkitystä asiaan. Ja taas päällekkäin, nyt Tuomaan vuoron lopun kanssa, Olli aloittaa perustelunsa. Päällekkäin tästä perustelusta nousee vuoroa varaava ja perustelua ennakoiva *siis*. Yli puolen sekunnin tauon jälkeen Olli jatkaa perustelunsa loppuun huomauttaen, että kalaa voi ostaa myös tiskiltä ja osoittaa tietävänsä, että maallinen ero tiskiltä hankitun ja vakuumpakatun kalan välillä on mitätön.

Mistä Ollin *okei*-alkuisen vuoron myönnyttelevyys sitten rakentuu? Prosodisesti *okei* ja sitä seuraava puhe muodostavat yhden vuoron rakenneyksikön, joten *okei* kuuluu elimellisesti tähän vuoroon. Aimo on tavallaan kyseenalaistanut Ollin tiedonannon hämmästelevällä interjektioillaan (r. 21), sillä hämmästyks toimii eräänlaisena tarkistuskysymyksenä siitä, että puhuuko toinen tilanteessa totta. Niemi (2015) on tutkinut myönnyttelyä ja esimerkiksi vertaillut responssipartikkeleita keskustelun toimintalinjaa jatkavina tai päättävänä keinoina. Ollin *okei*-alkuisen vuoron voi katsoa toimivan keskustelussa myönnyttelynä: hän perääntyy aiemmasta esityksestään hieman ja asettuu hieman enemmän linjaan Aimon kanssa, minkä jälkeen hän kertoo kalan huonon puolen (se ei ole varsinaisesti kalatiskistä hankittua, vaan vakuumpakattua hyllytavaraa).

Ruut käyttää *okei*-partikkelia samaan tapaan merkitsemään eräänlaista rajaa kun hän aloittaa riviltä 16 alkavan vuoronsa *okeilla* selvittäessään kuinka käsillä olevassa keiton valmistuksessa kuuluu edetä.

4.11 Kuumenna öljy

10 R: pitäskö tätäk. (0.2) jotenkik kiehauttaa
 11 ensi jotain. (0.3) asioita vai onks se
 12 sillee et se niinku. (0.3) noi paistettii
 13 *siin niinkup pannulla va?*&
 r *siirtyy keittokirjan luo *&lukee ohjetta-->
 14 K: mm:::. (0.5) en muista.
 15 (2.9)
 16 R: *okei* kuumenna öljy ja kuullota
 17 sipulisilppu. (0.4) *okei*.

Ennen rivien 16–17 vuoroa keskustelussa on pitkä lähes kolmen sekunnin tauko, jonka aikana Ruut lukee kirjaa ja etsii ohjeesta kohtaa, joka vastaisi hänen kysymyksensä. Pitkä tauko ja vuoron jatkuminen prosodisesti samana kokonaisuutena antaa osviittaa siitä, että Ruut ei käsittele vuoroaan varsinaisesti kolmannen position vuorona Kaisan antamaan jälkijäsenen (ks. alaviite 5).⁷

Olen tässä alaluvussa tarkastellut muutamia esimerkkejä, joissa *okei*-partikkeli esiintyy tilanteessa, jossa ollaan sekvenssin sisällä tai välillä jonkinlaisella rajakohdalla tai osoittamassa muutosta. Näissä tapauksissa *okei* voi toimia osoittamassa jonkin toiminnon

⁷ Sen sijaan yhtenäinen kokonaisuus tuntuu viittaavan jokseenkin samantyyppiseen käyttöön kuin esittelemäni esitelmänalkuiset *okei*-aloitukset, joissa *okeilla* kiinnitetään kuulijoiden huomio juuri nyt oleelliseen käsiteltävään asiaan.

alkamista, kuten kirjan lukemisen tai esitelmän alkamisen, keskustelun tyhjää tilaa tai keskustelijan orientaation muutosta tilanteessa. Käsittelen seuraavaksi alaluvuissa *okei*-partikkelin käyttöä referoinneissa.

Tässä luvussa olen esitellyt *okei*-sanon moninaista käyttöä keskustelussa aineistoni näkökulmasta. Käsittelyn ulkopuolelle on jäänyt havaintojeni mukaan joitain käyttötapoja, sillä aineistostani ei ole löytynyt tietynlaisia tapauksia (esim. direktiiveihin reagoiminen) lisäksi aineistoa piti rajata, ja niinpä tässä ei ole esimerkkejä joistain käyttötavoista (esim. institutionaalinen vuorovaikutus, ks. alaviitteet 5 ja 6). Monista käyttötavoista huolimatta dialogipartikkelin *okei* merkitys näyttää kulkevan melko lailla käsi kädessä partikkelin sanakirjamerkityksen kanssa. Kyseessä on lähtökohtaisesti neutraali vastaus, joka jollain tapaa ilmaisee myös hyväksyntää. Sillä reagoidaan ympäröivään keskusteluun ja osoitetaan osallistajuutta siinä. Käsittelen seuraavassa alaluvussa vielä karkeasti *okein* käyttöä kolmannen position vuorona, mistä siirryn sen tarkempaan tarkasteluun kysymys–vastausvieruspaerin jälkeen. Tarkastelen ensin dialogipartikkelin *okei* käyttöä osana meneillään olevaa, paljolti kehollista toimintaa (luku 5) ja sen jälkeen osana vapaata rupattelua (luku 6). Luvussa 7 käsittelen vielä *okei*-partikkelin käyttöä osana dialogipartikkeliketjua.

4.5 *Okei* kolmannen position vuorossa

Tutkimukseni fokuksessa on dialogipartikkelin *okei* käyttäminen kolmannen position vuorossa. Kolmannen position vuoro on kysyjän resurssi osoittaa suhtautumistaan esimerkiksi kysymykseen saamaansa vastaukseen. Vaikka kolmannen position vuoro ei siis ole välttämätön osa keskustelua, se on käytetty ja olemassa oleva resurssi. Kolmannen position vuoro voi rakentua monin tavoin, mutta jo dialogipartikkelista muodostuva kolmannen position vuoro voi implikoida sekvenssin tai topiikin päättämistä taikka halua tai tarvetta jatkaa aiheen käsittelyä. Schegloffin (2007:117) termin kolmannen position vuoro voi toimia minimaalisena jälkilaajenuksena (*minimal post-expansion*) eli sekvenssin sulkevana vuorona (*sequence-closing third*) tai ei-minimaalisena jälkilaajenuksena (*non-minimal post-expansion*), jolloin jokin osa vastausta tai topiikkia nostetaan tarkempaan käsittelyyn.

Minimaalisella jälkilaajenuksella puhuja kuittaa jälkijäsenen ja osoittaa sen riittäväksi tiedonannoksi etujäsenen verrattuna. Samalla puhuja voi käsitellä jälkijäsentä ymmärrettynä tai hyväksyttynä ja/tai evaluoida jälkijäsentä (Schegloff 2007: 118). Mikäli vastaus on antanut aiheita pidempään käsittelyyn, voi kysyjä kolmannessa positiossa esittää ei-minimaalisen jälkilaajenuksen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi korjausaloitteen

tekemistä (korjausaloitteista ks. Haakana, Kurhila, Lilja ja Savijärvi 2016) tai vastaukseen jossain määrin liittyvän asian topikaalistamista. *Okei* voi muodostaa kolmannen position vuoron edellä mainituin tavoin eli minimaalisena tai nostaa jotain käsittelyyn tarkemmin. Kumpikin voidaan tehdä sanallisesti yksin *okeilla*, minkä osoittavat seuraavat esimerkit. Molemmat tapaukset ovat tarkistuskysymysten yhteydestä.

4.12 Kiehahdus

16 K: öö:: joo. se piti vaan sillee

17 kiehah[taa.]

18 V: [kiehah]taa.=

19 K: =joo.=

20 V: =>okei.<=

4.13 Remontti

17 H: siis ne haluaa sinne kallii rempa.

18 K: nii että ne muuttaa sinne niin se pitää

19 rempotoida kalliil- (0.2) {isosti?

h {kulmien kurtistus

20 (0.4)

21 H: {.fff {{o↓ke:i?=
h {pään liike taakse

h {{kahvinjuonti

22 I: =eiks se menis vähä fiftti fiftti?£

Ensimmäisessä tapauksessa Vieno hyväksyy *okei*-vuorollaan (r. 20) Kaisan vastauksen sopivana ja riittävästi informaatiota antaneena, ja päättää korjaussekvenssin. Jälkimmäisessä tapauksessa Hilja kyllä hyväksyy *okei*-vuorollaan (r. 21) Karrin antaman vastauksen, mutta osoittaa, ettei vielä tässä vaiheessa ymmärrä asioiden laitaa täysin, mistä kertoo erityisesti vuoron prosodia sekä *okeita* edeltävä pään liike taaksepäin. Hyväksyttävyydessä on kuitenkin ongelma, mikä eksplikoituu Irjan vuorossa rivillä 22. Hilja ja Irja ovat aiheen suhteen tietämätön osapuoli ja Karri tietävä. *Okein* käyttö vertautuu jossain määrin dialogipartikkelin *ai jaa* käyttöön, joka ilman jatkokysymystä ei topikalisoi aihetta riittävästi, jotta käsittelyä jatkettaisiin (Koivisto 2015a). Irjan kysymys on siis jatkokysymys, joka toimii jatkona Hiljan vuorolle, sillä he muodostavat yhdessä keskustelun tietämättömän osapuolen.

Okeilla reagoidaan samalla tavoin kuin *justilla* silloin, kun toisen vastaus on muodostanut jonkinlaisen tiedollisen kokonaisuuden ja siten ollaan lähellä siirtymän mahdollis-

tavaa kohtaa (ks. Waris, 2006:79). Ainakin kysyjän tulkinnan mukaan vastaus on siis siinä vaiheessa, kun hän on saanut tarpeeksi tietoa verrattuna kysymykseensä. Myös *okei*-dialogipartikkelia käytetään samanlaisissa tilanteissa kolmannen position vuoroissa, merkitsemään vastaanotetuksi tiedollisen kokonaisuuden melko lähellä vuoronvaihdon mahdollistavaa kohtaa. Tämän lisäksi dialogipartikkelin *okei* perusmerkitykseen kuuluu myös vastauksen hyväksyminen ainakin jollain tasolla. Käsittelen *okei*-dialogipartikkelin käyttöä kolmannen position vuorona lisää luvuissa 5 ja 6, nimenomaan kysymys–vastausvierusparin jälkeen, sillä aineistoni perusteella se on *okei*-dialogipartikkelin taajakäyttösimpiä käyttökonteksteja (114 esimerkistä 67 on tuotettu tässä positiossa).

5. *Okei* ja meneillään olevaan toimintaan liittyvän tiedon vastaanottaminen

Toimintapainotteisesta aineistostani nousee esiin verrattain monta esimerkkiä *okei*-dialogipartikkelin käytöstä silloin, kun käsitellään ruoanlaittoa ja sitä, kuinka siihen liittyvät asiat hoidetaan. Tyypillisesti kolmannen position vuorossa *okei*-dialogipartikkelilla otetaan vastaan jokin käsillä olevaan toimintaan liittyvä asia, eli keskustelussa käydään läpi ja sovitaan ruoanlaitossa etenemisestä, kun keittiössä on useampia henkilöitä ja pyritään takaamaan yhteisymmärrys tilanteessa. Tällaisessa tilanteessa esitetty kysymys on usein välineellinen, sillä tietoa ei haeta irrallisena tietona, vaan se on tarpeellinen jonkin toisen toiminnan etenemisen kannalta.

Edellisessä luvussa kävi ilmi dialogipartikkelin *okei* sijoittuminen keskustelun erilaisiin rajakohtiin. Tällaisissa rajakohdissa *okei* sijaitsee myös tämän luvun tapauksissa, mutta sen tehtävä värityy nimenomaan välineellisyyden kautta: kysyjälle selviää vastauksen perusteella se, kuinka keittiön toiminnassa edetään, minkä jälkeen tyypillisesti lähdetään toimimaan sovitusti. Käsiteltävissä tapauksissa dialogipartikkeli *okei* toimii useimmiten vuoron alussa reagoimassa edeltävään vuoroon. Tämän luvun tavoitteena on selvittää *okei*-partikkelin merkitystä (ja sen vaihtelua) ja tavoitteita tällaisissa tilanteissa. Miksi *okei* on käsiteltävissä tapauksissa sopiva responssi?

Tässä luvussa käsittelen sitä, millaisia asioita käsillä olevaan toimintaan liittyvissä tapauksissa ja dialogipartikkelin *okei* läsnä ollessa toimitetaan. Kaikissa tapauksissa *okei* esitetään kolmannen position vuorossa kysymys–vastaus–vierusparin jälkeen. Ensinnä käsittelen tapauksia, joissa edelliseen vuoroon reagoidaan vain *okeilla*, mahdollisesti myös lyhyellä arviolla. Toisessa alaluvussa käsittelen puolestaan tapauksia, joissa *okein* jälkeen vastaaja tai tilanteessa aiemmin puhumaton henkilö topikalisoii jotain sekvenssiin liittyvää,

kuten työjärjestyksen. Kolmannessa alaluvussa käsittelen tapauksia, joissa kysyjä jatkaa aiheen käsittelyä edelleen esimerkiksi tarjoamalla toimintaohjeen. Olen tässä ja seuraavassa luvussa merkinnyt kysymys–vastaus–vierusparin ja kolmannen position vuorot numeroin 1–3 osoittamaan kutakin keskustelun vaihetta.

5.1 *Okeilla* reagoiminen ja sekvenssin päättäminen

Okei voi toimia minimivastauksena, jolloin kysyjä osoittaa kolmannessa positiossa asian loppuun käsitellyksi, minkä jälkeen keskustelussa voidaan edetä uuteen topiikkiin. Tämän luvun esimerkeissä käsittelen tapauksia, joissa kysyjä hakee johonkin meneillään olevaan toimintaan tai vaikkapa asioiden etenemisjärjestykseen liittyvää tietoa minkä jälkeen topiikki päättyy *okein* ja mahdollisen lyhyen arvion jälkeen.

Ensimmäinen esimerkki yhdistää muutamia koko luvussa käsiteltäviä asioita, joten käsittelen esimerkkiä vain osittain ja analyysin ensisijaisena kohteena on rivin 37 Ruutin vuoro ja käsittelen *okein* perusmerkitystä dialogipartikkelina tässä yhteydessä. Keittiössä ovat katkelman aikana Kaisa ja Ruut, jotka keittävät teetä osakuntailtaa varten. Kolmantena ruokaa laittava Vieno on lähtenyt hetkeä aiemmin kauppaan hakemaan maitoa teetä varten. Katkelman alun tauon aikana (rivi 27) Ruut alkaa laittaa teepusseja veteen, minkä Kaisa keskeyttää kertomalla, että ennen teen lisäämistä haudutetaan vedessä vain mausteita. Tämä on direktiivi, johon Ruut sitten reagoi jälkijäsenellä ottaen käskyn vastaan. Tauon jälkeen Ruut kuitenkin tarkistaa vielä teen ja mausteiden lisäämisjärjestyistä (*eli ei ne*), Kaisa antaa vahvistavan vastauksen. Kaisa jatkaa riveillä 35–36 lukemalla ohjetta suoraan kirjasta, minkä hän merkitsee erilaisella äänensävyllä. Kirjasta lukemiseen Ruut reagoi uudemman kerran *okei*-dialogipartikkelilla (r. 37).

5.1. Anna hautua

```

27 (4.6)
28 K:  nii eka: toi ne. vesi: ja mausteet
29 kattilassa.
30 R:  <okei.>
31 (0.7)
1 32 R:  eli (näit v(h)i).
2 33 K:  ei niitä vielä. Ehe heE
34 (0.7)
2 35 K:  @<kiehauta vesi ja mausteet kattilassa
36 anna hautua viis minuuttia.>@
3 37 R:  o#kei.#

```

Rivin 37 *okei* merkitsee aloitetun tarkistussekvenssin päätyneeksi, eli Ruut on saanut riittävän ja sopivan muotoisen vastauksen kysymykseensä. Ruut on voinut saada kysymykseen verrattuna tarpeeksi vastausta jo preferoidusta toistomaisesta vastauksesta rivillä 33, mutta hän ei osoita sitä verbaalisesti eikä kehollisesti. Tämän myötä Kaisa jatkaa vastaustaan, mihin Ruut sitten reagoi. Sorjosen dialogipartikkeleita määritteleviä parametreja (1999) lainaten Ruut tuntuu osoittavan *okeillaan* ymmärtäneensä puheenalaisen asian. Hänellä ei ole aiemmin ollut varmaa tietoa teen ja mausteiden lisäämishetkestä, mutta Kaisan tarkennuksen myötä asia on selvä. *Okein* sijaan kohtaan voisi sopia myös jokin muu dialogipartikkeli, kuten *aha* tai *just*, mutta näiden käyttö veisi huomiota pois siltä, että Ruut ottaa vuorollaan hyväksyy ja ymmärtää saamansa vastauksen (vrt. *just*), eikä vastauksen uutuusarvo ole hänelle keskeistä (vrt. *aha(a)*). Jo rivin 32 vuoronsa aikana Ruut siirtää kattiloiden äärelle ottamansa teepussit syrjään ja siirtyy hakemaan toiselta työpöydältä mausteita.

Affektisesti kyseessä on jokseenkin neutraali suhtautuminen uutiseen. Ainakaan Ruut ei suhtaudu Kaisan vahvistukseen negatiivisesti, mistä kertoo se, ettei hänen äänensävyssään ole havaittavissa ongelmallisuutta. Verrattuna esimerkiksi *just*-partikkeliin, vuoro ei siis affektiltaan merkitse vaikkapa välinpitämättömyyttä, mutta kuten *just* tai *joo*, *okei* tuntuu pitäytyvän affektiin liittyen vain informaatiotasolla ja luovan etäisyyttä tunnetasoon eli hän ei suhtaudu tietoon myöskään iloisesti tai innostuneesti. Toisenlainen prosodia voisi kertoa toisenlaisesta suhtautumisesta asiaan, mutta käsittelen näitä esimerkkejä erikseen (ks. esim. 6.8 *Asun siinä*). Sekvenssiä käsitellään kolmannen position myötä loppuunsaattettuna, sillä puheenaihe ei jatku tästä. Ruut on saanut Kaisan vastauksista tarvitsemansa tiedon ja eleillään osoittaa toimivansa vastauksen eksplikoiman mukaisesti.

Edellisessä esimerkissä *okei* (r. 37) siis vastaanotti ohjeita ja osoitti annetut toimintaohjeet ymmärretyiksi ja riittäviksi ja siten loppuun käsitellyksi. Tämä tulee esiin siinä, että Ruut alkaa *okei*-vuoron jälkeen Kaisan kanssa laittaa mausteita kattilaan ja topiikki siirtyy eteenpäin. Vastaukseen ei kuitenkaan aina reagoida yksin *okeilla*, vaan mukana voi olla jonkinlainen arvio tai huomio saatuun vastaukseen liittyen. Toimintaan liittyen pelkän *okei*-partikkelin sisältävällä vuorolla reagoidaan yksin erityisesti korjaussekvensseissä, jolloin on olennaista edetä nopeasti takaisin keskustelun päälinjalle, jotta käsillä oleva asia saadaan sovittua. Sekvenssin lopussa kolmannen position vuorossa on usein dialogipartikkelin lisäksi toimintaan liittyvä arvio tai kehotus toimintaan. Seuraava katkelma on esi-

merkki tällaisesta käytöstä. Nyt keittiössä ovat Hilja, Irja ja Tarja, ja katkelman lopussa keittiöön saapuu Karri. Ennen katkelman alkua Tarja on kertonut opintojensa alusta, mitä seuraa katkelmanalkuinen tauko. Katkelman aikana Hilja ja Irja pohtivat, mitä he alkavat seuraavaksi tehdä keittiössä.

5.2. Munat

01 (0.9)
 02 H: >pitäskö mun.< (0.6) pilkkoo #nää niinku
 03 jotenki valmiiks# °varmaan?°
 1 04 I: aa; joo; tai, (0.6) nii. no (sis) mäkiv voin
 05 tehäk kyll jotai?
 06 H: #joo.#
 07 (0.3)
 2 08 H: mä voin #kuo#riin ne koska. (0.2)
 09 kanam[munan kuorimine on kivaa.]
 3 10 I: [fɔg(h)e/(h)hei/? .hhhh ki]va, siitä
 11 vaah.ɸ
 12 (1.8)
 13 H: @tidii?@

Ennen katkelman alkua Hilja on kerännyt iltaa varten keitetyt kananmunat kulhoon ja katkelman alussa riveillä 2–3 hän aloittaa konditionaalimuotoisen kysymyksen. Hilja kohdistaa kysymyksen Irjalle, sillä tämä on Hiljan kanssa vastuussa ruoanvalmistuksesta, toisin kuin Tarja. Tauon jälkeen Hilja vie kysymyksensä loppuun ja osoittaa pohdintansa siitä, mitä nyt voisi tapahtua. Kysymys koskee hänen omaa toimintaansa ja sisältää samalla ehdotuksen siitä, mitä keittiötöiden saralla voisi kyseisellä hetkellä tapahtua. Irja reagoi rivillä 4 kahdella dialogipartikkelilla. *Aa* merkitsee uutta tietoa tai huomiota, ainakin muutos hänen kognitiivisessa tilassaan tapahtuu, esimerkiksi se, että hän huomaa kananmunien kuorimisen todella olevan tarpeen (Koivisto 2015b). *Joo* myöntää Hiljan olevan oikeassa siinä, että munat tosiaan pitäisi pilkkoa (vrt. Sorjonen 2001: 45–49). Irja tarjoaa työn tekjäksi, jolloin vuoron funktio muodostuu kysyväksi ja neuvottelevaksi. Dialogipartikkelien jälkeen Hilja esittää vaihtoehtoisuutta implikoivan *tai*-partikkelin ja tauon jälkeen dialogipartikkelin *nii*, joka tässä merkinnee jonkinlaista asiainlaidan pohdintaa. Partikkelin jälkeen hän esittää, että hän itse voisi tehdä asian eteen *jotain* (riveillä 4–5).

Hilja vastaanottaa Irjan tarjoutumisehdotuksen *joo*-partikkelilla rivillä 6. Hän on kuitenkin lähtenyt jo Irjan vastatessa hakemaan sopivia keittiövälineitä. *Joo* ilmaisee tässä sitä, että Hilja on vastaanottanut Irjan ehdotuksen ja pitää sitä jollain tavalla varteenotetta-

vana, Irja tosiaan voi tehdä *jotain*. Tauon jälkeen (r. 7) hän kuitenkin toteaa voivansa kuoria munat ja antaa tähän myös perustelut (r. 8–9). Päällekkäin Hiljan perustelun kanssa Irja aloittaa hieman korkealta tuotetun, nauruisen *okein* (r. 10). Naurahdettuaan hän hyväksyy Hiljan tarjoutumisen ja perustelun *okeilla*, arvioi sitä *kivalla* ja esittää sitten varsinaisen myöntymisen *siitä vaah*. Asia on loppuun käsitelty, sillä nyt seuraa lähes kahden sekunnin tauko, joka päättyy siihen, että Karri saapuu keittiöön, minkä Hilja huomaa ja aloittaa esitelyn interjektiolla *tidii*.

Dialogipartikkeli *okei* vastaanottaa Hiljan piilotetun ehdotuksen. Irja ei tarvitse hyväksymiselle perusteluita, sillä hän hyväksyy Hiljan ehdotuksen tämän vuoron ollessa vielä kesken. Tässä tapauksessa kyse on kuitenkin nimenomaan hyväksymisestä, sillä asia kaipaa päätöstä ja Irja siis taipuu *okeillaan* Hiljan tahtoon. Hän tuottaa vastauksen heti kohtaan, jossa pitää asiaa päätettynä, eli jo päällekkäin Hiljan perustelun kanssa. Irja vielä vahvistaa luvan myöntämistä ilmauksella *siitä vaah*, joka osoittaa ainakin sen, ettei hän väkisin aio ryhtyä samaan työhön. Esimerkki osoittaa, kuinka keittiössä neuvotellaan tehtävistä ja tulevasta toiminnasta.

Mutta mikä on tässä tapauksessa sitten *okein* merkitys kolmannen position vuorona? Tulkintani mukaan kyse on siitä, että tässä vaiheessa kysyjä tai ehdottaja on saanut riittävästi tietoa voidakseen aloittaa oman varsinaisen reaktionsa. Vaikka partikkeli onkin tässä tapauksessa kyseenalaistava naurun ja nousevan sävelkulun myötä, on se jossain määrin myöntäväkin, affektiltaan loppujen lopuksi samanmielinen, mitä vahvistaa vuoronloppuinen luvan antaminen, *siitä vaah*. Ensisijaisena *okei*-partikkelin tehtävänä näyttää kuitenkin olevan vain vastauksen vastaanottaminen. Vastaus sisältää uutta tietoa Irjalle uutta tietoa, jota hän ei erityisemmin korosta, mutta mikä on läsnä *okein* prosodisessa hahmossa, naurahduksessa ja sävelkorkeudessa.

Kun keskustellaan muusta kuin kielellisestä toiminnasta, voi validiksi nousta myös se, että etujäsenenä toimii itse toiminta. Edellä etujäsenenä on toiminut sanallinen kysymys, mutta seuraavassa esimerkissä etujäsenenä on toiminta. Esimerkissä Irja sammuttaa kahvinkeitin, mutta Hilja on eri mieltä sammuttamisen tarpeesta⁸. Katkelman aikana keittiössä ovat vain Hilja ja Irja.

---

⁸ Toimintaa ei voi suoranaisesti pitää kysymyksenä, mutta tulkitseen toiminnassa kuitenkin olevan läsnä myös sellaisia ulottuvuuksia, jotka sallivat niihin puuttumisen. Tässä tapauksessa kahvinkeitin sammuttaminen aiemman keskustelun pohjalta värityy ehdotukseksi siitä, kuinka päällä olevaan keittimeen kannattaisi Irjan mukaan suhtautua.

5.3 Kahvinkeitin

```

01 H:  @aa.@
02      (0.7)
03 I:  onks /toi kahvin/keitin &nyt niinku
      h                                &katse>I>kahvinkeitin-->
04 <pääällä> vai e[i?]
05 H:      [o]n: #pä&äl#lä.
      h                                -->&
06      (0.5)
07 H:  {°on:. otav vaa?°
08 h   {leuka rinnassa, katse>uunipelti
09      (0.5)
10 I:  mitä?
2 11 H:  %↑joo *@<on> se@ joo. anTAA. pitäskö antaa
      h   %katse>kahvinkeitin--> askel
1   i     *käsi>kahvinkeitin-->
12      *olla. tai mä voin *juua sitä
      i     -->*sammuttaa          *laittaa kahvinkeitti-
      men takaisin päälle
13      [kahvia %fk(h)ohta siitä.@
3 14 I:  [↑o+kei?
      h     -->%
      i     +kääntyy tiskikaapin puoleen
15 H:  °on toi edellinen kuppiki.°

```

Katkelman alussa Irja aloittaa tauon jälkeen keskustelussa uuden topiikin kysymyksellään siitä, onko kahvinkeitin päällä. Kysymys on vaihtoehtomuotoinen ja Hilja vastaa siihen myöntävästi (r. 5) toistamalla tarpeellisen osan Irjan kysymyksestä. Tauon jälkeen hän toistaa rivillä 7 vastauksensa toistamalla nyt enää verbin, minkä jälkeen hän kertoo Irjan voivan ottaa kahvia, eli Hilja olettaa Irjan kysyvän asiaa siksi, että tämä haluaisi itse kahvia ja mieluiten lämmintä sellaista. Tauon jälkeen Irja esittää rivillä 10 korjausaloitteen kysymyssanalla *mitä*. Tämä ei kerro kovin tarkoin, onko kyse kuulemisen vai ymmärtämisen ongelmasta, mutta Hilja vastaa palaten aiemmalle linjalleen (r. 11 alku). Nyt hän ensin vastaa Irjalle myöntävästi dialogipartikkelilla *joo* ja samassa prosodisessa kokonaisuudessa toistamalla vastaussanan *on* ja vielä toistaa dialogipartikkelin *joo*. Hiljan vastauksen alussa Irja ojentaa kätensä kohti kahvinkeitintä. Irjalla ei ole kahvikuppia kädessään, mistä Hilja ymmärtää, että Irjan olevan sammuttamassa kahvinkeitintä ja siksi Hilja jatkaa vuoroaan esittäen kädenojennukseen kohdistuvan jälkijäsenen ja aloittaa osittain kovempaan ääneen

lausutun direktiivin *anTAA*. Hän kuitenkin perääntyy saman tien käskyssään ja esittää saman konditionaalimuotoisena kysymyksenä, jonka hän aloittaa modaaliverbillä. Kysymyksensä lopussa Irja sammuttaa kahvinkeitin. Hilja jatkaa vielä vuoroaan antamalla Irjalle perustelut siitä, miksi kahvinkeitin voi vielä olla päällä: hän itse voi juoda kyseistä kahvia vielä pian. Pöytäkeittiön perustelun kanssa Irja laittaa kahvinkeitin takaisin päälle ja tämän jälkeen reagoi ehdotukseen rivillä 14 dialogipartikkelilla *okei*. Tämän jälkeen Irja kääntyy takaisin aiempien toimiansa puoleen tiskipöydän ääressä. Hilja jatkaa vielä perusteluaan kertomalla, että hänellä on edellinen kuppikin vielä odottamassa.

Irja ei reagoi verbaalisesti Hiljan antamaan vastaukseen keskustelun päälinjalla eikä korjaussekvenssissä, hän vain sammuttaa yksin tein kahvinkeitin. Tämä puhumattomuus implikoi mielestäni sitä, että käden liike toimii ikään kuin kolmannen position vuorona, mutta verrattuna Hiljan *otav vaa* -jatkoon käden liike toimii myös eräänlaisena kieltävänä vastauksena ja etujäsenenä Hiljan vuoron jatkolle. Hiljan vuoro (r. 11) motivoituu siis täysin Irjan liikkeestä, mikä tekee liikkeestä etujäsenen ja Hiljan vuorosta siten jälkijäsenen, joka tekee Irjan liikkeeseen verrattuna päinvastaisen ehdotuksen. Eli Irja ehdottaa nonverbaalisesti kahvinkeitin sammuttamista, ja Hilja kieltäytyy tästä verbaalisesti ilmaistulla jälkijäsenellä. Tähän Irja reagoi niin uudella liikkeellä nonverbaalisti kuin myös verbaalisesti kolmannen position vuorolla *okei* (r. 14). Kuten Irjan liikkeestä on käynyt aiemmin ilmi, myös hänen verbaalinen ilmauksensa osoittaa samaa myöntymistä. Hän reagoi vain dialogipartikkelilla *okei*, eikä ota sen tarkemmin kantaa. *Okei* ei implikoi sen tarkemmin samanmielisyyttä, vaan nimenomaan myöntymistä ja osoittaa kiellon ymmärretyksi. Eli *okeilla* voidaan reagoida silloinkin, kun taustalla on jonkintasoinen erimielisyys. *Okei* myös päättää meneillään olevan topiikin.

Seuraavaksi esittelen yhä osittaiseen nonverbaaliuteen liittyen erään kuriositeetin eli ohjeen kysymisen, johon kysyjä itse vastaa lukemalla vastauksen suoraan kirjan tai netin ohjeesta, eli vastausta ei anna toinen henkilö vaan kirjallinen lähde. Katkelmassa keittiössä ovat Ruut ja Kaisa. Ruut on saanut juuri hoidettua illan jälkiruoan jääkaappiin ja alkaa nyt toimittaa muita tehtäviä keittiössä. Kaisa silppuaa katkelman ajan sipulia.

5.4. Kuumenna öljy

- 01 R: .hhhh non nih. nyt mä rupeen leikkaa.
 02 (1.8)
 03 R: asioita.
 04 (4.1)
 05 R: mt tässä on selkeest(h)i °k(h)äyny

06 jotenki.° (0.3) thhh .hlrhhrrh .hhhh (0.3)
 07 [voi] ei.
 08 K: [mm.]
 09 (9.6)
 1 10 R: pitäskö tätäk. (0.2) jotenkik kiehauttaa
 11 ensi jotain. (0.3) asioita vai onks se
 12 sillee et se niinku. (0.3) noi paistettii
 13 *siin niinkup pannulla va?*&
 r *siirtyy keittokirjan luo* &lukee ohjetta-->
 2 14 K: mm:::. (0.5) en muista.
 15 (2.9)
 2 16 R: okei kuumenna öljy ja kuullota
 3 17 sipulisilppu. (0.4) okei.
 18 (6.5)
 19 R: mm sit pitää ottaa pieni osa sillei
 20 ilman sitä. (0.7) sit ku. (0.2) tos
 21 ruvetaa lisäämää sitä kasvisliemikuutiota
 22 niin sitte. (0.7) otetan pieni osa.
 23 (0.5)& °semmone.°
 r -->&

Riveillä 10–13 Ruut tiedustelee Kaisalta ohjetta. Hän kuitenkin siirtyy ohjeen sisältävän keittokirjan ääneen jo vuoronsa lopussa kysyessään pannulla paistamisesta. Samaan aikaan, kun Ruut jo lukee ohjetta, Kaisa kertoo, ettei muista vastausta Ruutin kysymykseen. Seuraa lähes kolmen sekunnin tauko, joka päättyy siihen, että Ruut löytää kaivatun kohdan reseptistä ja aloittaa sitten vuoronsa *okei*-alkuisesti (ks. luku 4.2). Hän lukee reseptistä ääneen vastauksen kysymykseensä, reagoi sitten tauon jälkeen tähän itse *okei*-partikkelilla ja jatkaa lukemista, jonka myötä hän kertoo vielä lisää Kaisalle keiton tekemisestä.

Kirja antaa siis vastauksen Ruutille. Ruut kysyy, lukee ääneen vastauksen, sisäistää vastauksen ja reagoi sitten *okeilla*. Kohdasta näkyy oikeastaan hidastettuna se, mitä kysyjässä tapahtuu vastauksen myötä. *Okei* hyväksyy annetun vastauksen, koska kyse on niinkään pyydetyistä ohjeistuksesta, vaikka se tulee kirjalta toisen henkilön sijaan. Partikkelin erityispiirteenä on tässä esimerkissä oikeastaan vain se, että Ruut painottaa *okein* alkua melko vahvasti. Kyseessä ei ole kuitenkaan se, että Ruut korostaisi tiedon aiheuttaneen hänessä erityisen kognitiivisen muutoksen. Sen sijaan *okei*-partikkeli korostaa sitä, että kirjasta luettu jälkijäsen todella oli vastaus hänen kysymykseensä. *Okei* siis vastaanottaa,

hyväksyy ja sulkee sekvenssin, mistä kertoo se, että Ruut ei esitä esim. jatkokysymystä, vaikka jatkaakin lukemista.

Tässä luvussa olen käsitellyt *okein* käyttöä tilanteissa, joissa kysyjä on esittänyt keittiötöitä koskevan välineellisen kysymyksen ja vastauksen saatuaan reagoinut yksin *okeilla*. Dialogipartikkeli *okei* on näissä tapauksissa osoittanut vastauksen ymmärretyksi ja hyväksytyksi sekä sekvenssin päättyneeksi. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan tapauksia, joissa sekvenssi mahdollisesti osoitetaan päättyneeksi, mutta sitä kuitenkin jatkaa joku muu kuin kysyjä.

5.2 *Okein* jälkeen toisen puhujan tekemä topikalisointi

Sen jälkeen, kun kysyjä on saanut vastauksen, on toiminnan tai siihen jollain tavalla liittyvän aiheen topikalisoiminen yhä mahdollista, mikä voi tapahtua vastaajan toimesta. Koska tilanteissa on aineistossani useimmiten läsnä vähintään kaksi henkilöä, on mahdollista myös, että varsinaiseen toiminnan miettimiseen osallistumaton henkilö topikalisoii aiheen, eli joku muu kuin kysyjä tai vastaaja topikalisoii aiheen. Voi käydä myös niin, että toiset henkilöt ”valtaavat” aiheen ja alkuperäinen kysyjä ei enää reagoi aiheeseen mitenkään, tällöin topiikkia voivat jatkaa esimerkiksi vastaaja ja tilanteessa oleva kolmas henkilö.

Esittelen seuraavaksi tapauksen, jossa vastaaja jatkaa aihetta, ja tästä siirryn tapauksiin siitä, kuinka vastaaja kolmannen position vuoron jälkeen jatkaa aihetta pyörtämällä aiempaa vastaustaan. Viimeiseksi tässä alaluvussa käsittelen tapausta, jossa tilanteessa oleva kolmas henkilö topikalisoii aiheen. Ensimmäisessä esimerkissä Ruut, Vieno ja Kaisa ovat keittiössä ja he keskustelevat ennen katkelman alkua työn alla olevan teen makeuttamisesta. Katkelma alkaa maininnalla eräästä osakuntalaisesta, mutta siirtyy nopeasti takaisin toiminnan eksplikoimiseen. Vieno on alkanut Ilkka Immoseen viitatessaan ottaa mikron päältä pannulappuja, johon liittyen Ruut siirtyy keittiön puolelta toiselle tunnistaen teen tulevan pian kaadetuksi termosastiaan. Ruut ilmoittaa rivin 4 vuorollaan tunnistavansa, missä työvaiheessa nyt ollaan ja että juuri nyt tarvitsee varmasti tehdä jotain. Kyseessä on siis topiikkien ja työvaiheiden välinen siirtymävaiheen vuoro.

5.5. Niin painava

01 R: Ilkka Immonen.

02 V: Ilkka Immonen on siellä pöydässä.

03 (1.4)

04 R: nyt nyt.

05 V: mä voin kaataah?

1 06 R: otanks mä tälläsen,
 2 07 V: joo mut otas se siit pöydält. (.) alas
 08 koska. (0.2) tää on niin painava et
 09 [mä en saas] sitä pöytä.
 3 10 R: [okei.]
 11 R?: @eä::@
 12 V: haluuks jo. Kaisa pitää tota:. (.)
 13 siivilääh.
 14 K: joo. (.) hm hm

Rivin 10 *okei*-vuoron taustalla on työvaiheiden jakaminen. Rivillä 5 Vieno tarjoutuu kaatamaan teen kattilasta termospumppuun. Rivillä 6 Ruut esittää kysymyksen koskien omaa työvaihettaan, viitaten pronomiinilla *tällänen* termospumppuun. Riveillä 7–9 Vieno vastaa myöntävästi, ja samassa prosodisessa kokonaisuudessa myös esittää toimintaa koskevan direktiivin: termospumppu tulee nostaa pöydältä alas. Lyhyen tauon jälkeen hän myös perustelee direktiivinsä: hän ei pysty nostamaan kattilaa niin korkealle, että saisi teen kaadettua korkeaan termospumppuun⁹. Ruut vastaa Vienon perustelun ollessa vielä kesken dialogipartikkelilla *okei*. Vuorollaan Ruut merkitsee vastaanottaneensa Vienon antaman toimintaohjeen ja saaneensa riittävästi tietoa verrattuna kysymykseensä. Koska Vienon vuoro sisältää myös direktiivin, toimii *okei* myös myöntyvänä ja samanmielisenä. Ruut ei missään nimessä asetu ainakaan poikkiteloin, mikä jollain prosodially voisi olla mahdollista. Vastaanottovuoron jälkeen Vieno osoittaa rivien 12–13 direktiivinsä Kaisalle, minkä jälkeen tee kohta kaadetaan pumppuunsa.

Edellisessä esimerkissä topiikka eli työvaiheiden jakoa jatkoi vierusparin jälkeen uuteen suuntaan vastaaja. Seuraavassa esimerkissä vastaaja puolestaan palaa kolmannen position vuoronsa jälkeen vastaukseen osoittaen sen vitsailuksi. Keittiössä ovat Hilja, joka pilkkoo leivänpäällisiä, ja Irja, joka siivoaa jääkaappia. Esimerkin puheenaiheena on Irjan hetkeä aiemmin päälle pistämä tiskikone, joka pitää kummallista ääntä joidenkin koneessa olevien asioiden kopsahtaessa toisiinsa. Irja vilkuilee katkelman alussa tiskikoneen suuntaan muutaman kerran ja alkaa puhua tiskikoneesta, jossa vaikuttaa äänen perusteella olevan jotain vikaa.

---

⁹ Tee on kahdessa suuressa kattilassa, joista se kaadetaan viiden litran termospumppuun ja siivilöidään samalla. Koska kattila on painava, tämä joudutaan tekemään siten, että termospumppu nostetaan lattialle. Termospumppu on varsin korkea, minkä takia lähes täydestä, isosta painavasta kattilasta kaataminen ei onnistu, jos pumppu on työtasokorkeudella.

5.6. Paukkuu

01 I: too-onne.
 02 (12){(1.5)}(1.0)
 i {katse>tiskikone}
 03 I: must tuntuu <että ne.> (0.2) on. (0.3) vähän.
 04 {(1.8)
 i {katse>H, osoittaa/koskee tiskikonetta->
 05 I: tääällä jotenkih?}
 i -->}
 06 (2.9)
 07 I: ei nii, (0.7) hyvin.
 08 (2.3)
 09 H: <nii:.>
 10 I: no mut >ei<.
 11 (0.8)
 12 I: koska toi tolle <paukkuu>?
 13 (0.8)
 14 H: @joo kuulostaa aika pahalta.@
 15 (0.4)
 1 16 I: pitäsköhän sitä kattoo.
 17 (1.9)
 18 H: °em mä tiijä kai se nyt(--).°
 19 I: mahh.
 2 20 H: @kain ne nyt siellä (puh-).@
 3 21 I: £hi hi <o#ke#i>.£=
 22 H: =no ei.=
 23 I: =katotaa ↑meneeks rikki.
 24 H: hmm:.
 25 I: @hyii-i.@ mihin oikeest sis.
 26 H: mt hmh. hy.

Irjan rivin 21 *okei*-vuoro on kolmannen position vuoro, jonka taustalla on Irjan rivin 16 kysymys siitä, miten tiskikoneeseen pitäisi suhtautua. Hilja vastaa ensin epäröivällä vuorolla rivillä 18 ja myöhemmin kokonaan asian leikiksi lyövällä äänensävyllä rivillä 20. Irja lähtee *okei*-partikkelillisella vuorollaan leikkiin mukaan, sillä hänen vuoronsa alkaa naurulla ja sen jälkeen hitaasti lausutulla *okeilla*. Irjan vuoro vaikuttaa topiikkia jokseenkin päättelevältä, mutta Hilja palaa asiaan vielä tarkemmin rivin 22 vuorollaan perääntymällä täysin aiemmin sanomastaan partikkelein *no ei*, jonka myötä Hilja antaa ymmärtää vastauksensa lähes päinvastaiseksi tai ainakin vastaukseksi, johon ei tule erityisemmin kiinnittää

huomiota. Tämän myötä tilanteesta selviämisen päättäminen siirtyy Irjalle, joka on kuitenkin valmis jatkamaan Hiljan aloittamalla linjalla ehdottaessaan, että naiset seuraavat tiskikoneen tilannetta (rivi 23). Hilja hyväksyy ehdotuksen, minkä jälkeen keskustelu siirtyy Irjan siivoaman jääkaapin puoleen (riviltä 25).

Okei-vuorossa ovat läsnä niin vastauksen hyväksyminen kuin epäileminenkin. Tulokintani mukaan epäilystä osoittavat vuoron hitaus ja osittainen narina, joka ei ulotu aivan vuoron loppuun saakka. Hyväksymistä vuoro implikoi puolestaan sikäli, että Irja ei esitä minkäänlaista vastaehdotusta, vaan on valmis päättämään aiheen. Irja osoittaa siis vastaanottaneensa vastauksen ja mahdollisesta epäilyksestä huolimatta myös hyväksyvänsä sen. Hilja kuitenkin jatkaa topiikkia vielä, mikä osoittaa, ettei *okei*-dialogipartikkelilla päätetä sekvenssiä lopullisesti, toisin kuin esimerkiksi dialogipartikkelilla *just* (Waris 2006).

Edellisessä esimerkissä vastaaja jatkoi topiikkia *okei*-vuoron jälkeen, seuraavassa esimerkissä topiikkia jatkaa *okei*-vuoron jälkeen uuteen suuntaan sekvenssin aikana aiemmin hiljaa ollut Hilja (r. 7). Katkelmassa ovat läsnä keittiön oven suulla seisova Karri, työpöydän ääressä leipä leipova Irja, sekä keittiötä siivoava Hilja. Katkelman alussa Irja esittää Karrille kysymyksen kellonajasta, sillä Irjalla itsellään ei ole näkyvyyttä kelloon.

5.7. Kello

- 01 (2.3)
- 1 02 I: >Karri mitä< <kello> o(h).
- 03 (1.4)
- 2 04 K: kello on tasan kuusi.
- 3 05 I: okei. hyvä?
- 06 (0.5)
- 07 H: °nonni,° (0.4) paitsi et mi↑tenkäs meiän
- 08 uunipo#litiik#ka nyt meni.
- 09 I: en tii£jä(hh).£
- 10 (0.2)

Kysymystä seuraa yli sekunnin tauko, jonka aikana Karri kääntää katseensa puhelimesta kelloon, ja vasta sitten kertoo vastauksen. Vastauksessaan Karri toistaa osin Irjan kysymyksen ja hänen vuoronsa muodostaa ehjän lauseen (vrt. lausekkeella *kuusi* tai *tasan kuusi* vastaaminen). Irja merkitsee vastauksen kuulluksi ja ymmärretyksi dialogipartikkelilla *okei*, jonka jälkeen hän vielä arvioi vastausta adjektiivilla *hyvä*. Vuoron osat ovat prosodisesti erillisiä. *Okei* osoittaa sen, ettei Karrilta kaivata tarkempaa vastausta eli osoittaa vastauksen riittäväksi. Arvioiva myönteinen adjektiivi osoittaa, kuinka Irja suhtautuu keit-

tiön tuon hetkiseen tilanteeseen: heillä ei ole erityisempää hätää ruokien kanssa. Koska arvio on lausuttu erikseen, osoittaa se osaltaan sitä, että dialogipartikkeli *okei* ei tätä yksin onnistu välttämättä ilmaisemaan. Se siis tarvitsee tässä myös arvioivan sanan tuen. Hilja reagoi lyhyen tauon jälkeen riveillä 7–8 vastaanottamalla vastauksen ikään kuin toisella kolmannen position vuorolla *nonni*, jonka jälkeen hän topikalisoii ruoanlaiton ajankäytön ja johdattaa keskustelun Hiljan ja Irjan väliseksi.

Tämän luvun esimerkit todistavat, että *okei* voi osoittaa asian tarpeeksi käsitellyksi, mutta se ei erityisen selvästi päättää topiikkaa. Sen voi katsoa lopettelevan pääsekvenssiä, mutta varsinainen laajemman toiminnan päättäminen siirtyy usein *okeita* kauemmas. *Okei* pitää siis option jatkamiselle avoimena silloin, kun *okei* muodostaa vuoron yksin tai vuoron jatko on lyhyt. Tämä avoimuuden optio näkyy siinä, kuinka muut keskustelijat voivat topikalisoida aiheen vielä *okein* jälkeen. Aineistossani topikalisointi liittyy useimmiten siihen, että vastaaja muuttaa suhtautumistaan tilanteeseen jollain tapaa tai joku keskustelijoista osoittaa, ettei käsitelty tieto ole vielä täysin kaikkien yhteistä eli intersubjektiivisuutta ei ole vielä saavutettu.

5.3 *Okei*-puhuja jatkaa ja osoittaa kuinka vastaus vaikuttaa tilanteeseen

Edellä on käsitelty tapauksia, joissa kysyjä ei ole ottanut kovin laajasti kantaa siihen, kuinka vastauksen myötä saatu tieto vaikuttaa tilanteeseen (mutta ks. esimerkki 5.2). Tässä luvussa tarkastelun kohteena ovat tapaukset, joissa kysyjä topikalisoii vastauksen tai osoittaa eksplisiittisesti sen, miten vastaus vaikuttaa tilanteen toimintoihin. Kysyjät jatkotopikalisoivat asioita siten, että *okei* voi olla niin samassa kuin erillisessä prosodisessa yksikössä jatkon kanssa. Käsittelen tässä alaluvussa tapauksia, joissa *okei* on osa samaa prosodista kokonaisuutta jatkon kanssa, kuin myös tapauksia, joissa *okei* ja topiikin jatkaminen ovat omia prosodisia kokonaisuuksiaan.

Ensimmäisessä esimerkissä tarkastelen prosodisesti yhden kokonaisuuden muodostavaa Ruutin vuoroa rivillä 13. Ruut ja Kaisa keskustelevat intialaisesta teestä, jota he ovat päättäneet valmistaa osakuntailtaan. Kaisa selailee ja lukee keittokirjaa, josta illan reseptit ovat. Ruut huolehtii liedellä olevista keittokattiloista ja on alkanut nostaa myös teekattiloita liedelle. *Okeilla* osoitetaan vastaus hyväksytyksi ja ymmärretyksi, mutta vuoron jatko osoittaa asian käsittelyn jatkamisen olevan vielä tarpeen.

5.8. Kiehauta vesi

01 R: ʃtʃiːn_on ne mausteet kuitenk(h)i.ʃ

02 K: nii.
 03 R: fpää(asia). he hef [.hhhh]
 04 K: [(totta).]
 05 (0.7)
 06 R: pitääks siinä jote:nki keittää sitä:.
 07 (0.9)
 08 K: kiehauta vesi ja <mausteet> kattilassa.
 09 anna hautua (vii [--].)
 1 10 R: [>ni eli se< maito]
 11 lisätää vast niinku lopuks.=
 2 12 K: =joo se==
 3 13 R: =o:kei no [sit me]häv voidaal laittaaas se
 14 K: [joo.]
 15 R: vaik [(lo,)]
 16 K: [>niimpä.<]
 17 (4.4)
 18 R: ja. (0.2) (no) tähä Ellan.

Teetä koskeva topiikki on jatkunut jo jonkin aikaa, kun Ruut rivillä 6 esittää teen valmistusta koskevan kysymyksen, johon Kaisa vastaa lukemalla asianmukaisen kohdan kädessään olevasta keittokirjasta. Hän lukee kohdan tauon jälkeen, sillä hän kääntää ensin oikealle sivulle, missä vastaus on eksplisiittisesti olemassa. Ruut aloittaa Kaisan vuoron vielä kesken ollessa jatkokysymyksen tehen lisättävästä maidosta, koska on jo saanut riittävästi tietoa ensimmäiseen kysymykseensä (r. 10–11). Hän aloittaa vuoronsa *ni*-partikkelilla, jolla hän kytkee uuden kysymyksensä osaksi sekvenssiä ja suhteuttaa oletuksensa edelliseen vastaukseen.

Kaisa vastaa Ruutin kysymykseen myöntävästi ja voisi mahdollisesti jatkaakin vuoroaan, mutta Ruut vastaanottaa tiedon *okeilla* heti saatuaan kaipaamansa vastauksen. Ruutin *okei*-vuoro muodostuu *okei*-partikkelista ja samaan prosodiseen yksikköön kuuluvasta *no*-alkuisesta lauseesta, jossa Ruut arvioi tulevaa toimintaa. Se, että samassa prosodisessa kokonaisuudessa on mukana myös pidempi elementti, joka osoittaa sen, että topiikkia ei ole vielä tähän mennessä käsitelty loppuun. *Okein* alussa on pitkä *oo*, joka tuntuu liittyvän siihen, että Ruut on tilanteessa käynyt läpi jonkinlaisen kognitiivisen muutoksen (vrt. esim. Koivisto 2016). Kognitiivinen muutos tarkoittaa tässä sitä, että Ruutin oletama asiaa saa vahvistuksen ja Ruut korostaa *okeillaan* sitä, että hän ymmärtää asiainlaidan tässä hetkessä. Koivisto (2015b) on tutkinut dialogipartikkelia *aa* kolmannen position vuorona samantyyppisessä merkityksessä, osoittamassa sitä, että kolmannen position vuoron esittäjä kyseisel-

lä hetkellä ymmärtää asiain laidan. *Aa*-partikkeli olisi esimerkin käyttöyhteydessä niinkään sopiva dialogipartikkeli osoittamaan tiedon aiheuttamaa kognitiivista muutosta, mutta *o:keilla* Ruut reagoi vastaukseen antamatta erityisen suurta painoa saadulle tiedolle. Hän hyväksyy tiedon ja osoittaa sen ymmärretyksi ja jatkaa arvioimaan vastausta ja osoittamaan vastauksen myötä tarpeellista toimintaa.

Okein jälkeinen tilanteen arviointi alkaa odotuksenmukaista siirtymää ilmaisevalla *no*-partikkelilla (ks. Raevaara 1989:150). Carlsonin mukaan (1984: 80) *no* voi ilmaista myös siirtymää esimerkiksi epäröinnistä päätökseen. *No*-partikkeli siis osoittaa, että vuoron jatko liittyy jollain tavalla topiikkiin. (Raevaara 1989) Siirtymä on odotuksenmukainen, tai ainakin ymmärrettävä, sillä edellä oleva *okei* ylläpitää keskustelijoiden välistä intersubjektiivisuutta. *Okei* siis osoittaa vastauksen käsitellyksi ja *no* siirtää keskustelua eteenpäin sopivaan suuntaan, osoitukseen siitä, kuinka Ruut käsittää tilanteen. (ks. Sorjonen 1989:141). Kaisa vastaa Ruutin toimintaehdotukseen myöntävästi (*niinpä*, r. 16) ja topiikki on loppuun käsitelty. Pitkän tauon jälkeen Ruut siirtyy seuraavaan puheenaiheeseen koskien erikoisversiokeittoa.

Seuraavassa esimerkissä kysyjä jatkaa topiikkia ilman *no*-partikkelia, mutta yhä osana samaa prosodista kokonaisuutta eli ilman vuoronvaihdon mahdollistavaa kohtaa. Katkelmassa keittiössä ovat Ruut, Kaisa, Vieno ja Malla. Ruut ja Kaisa huolehtivat keiton maustamisesta, ja Malla on jakamassa kuulumisia Vienon kanssa samalla, kun Vieno pilkkoo sipulia illan keittoon. Vieno ei erityisemmin reagoi Mallan kerrontaa, vaan esittää tauon (r. 17) jälkeen Ruutille ja Kaisalle kysymyksen erikoisruokavaliokieitosta (r. 18)¹⁰.

5.9 Valkosipulia

- 14 R: (--) <ma[usteita>.]
 15 M: [mä kävi äsken tulosta]massa
 16 tuola nyt sitte.
 17 (0.9)
 1 18 V: tuleeks meile joku kaiketon, (0.4) asia,
 2 19 R: joo. siis Ella o ainoa joka ei pysty
 20 syömään tätä?
 3 21 V: okei syöks se [valkosipulia.]
 22 M: [toi näyttää (-)-) hyvä(-
 23 [--)?)
 24 R: [syö joo.]
 25 V: n[iin joo. leikkaan sille.]

¹⁰ Osakunnalla kutsutaan (moni)allergisille suunnattua versiota ruoasta kaikettomaksi.

```

26 R: [mut täss_on siinä on siis
27      (sinapin]siemenii kuor- -siemenii
28 R: [ja -ja kasvisliemikuutiota ni.))
29 V: [ ( - - ) . joo . ]

```

Ruut vastaa Vienon kysymykseen riveillä 19–20 antaen osakuntalaisen nimen perusteella tiedon paitsi siitä, monelleko allergiaversion on suunnattu, myös vihjeen siitä, millaisesta allergiaversiosta on kysymys. Vieno ottaa Ruutin antaman tiedon vastaan *okei-*la rivillä 21, josta hän jatkaa prosodisesti samassa kokonaisuudessa jatkokysymykseen. *Okei* on lausuttu paino ensitavulla, joka korostaa Vienon vastaanottaneen vastauksen ja pitävän sitä riittävänä. Siirtyminen eteenpäin ilman prosodista katkoa osoittaa myös sen, että Vieno pitää asiaa käsiteltynä sikäli, että vain yhdelle henkilölle tehdään erikoisversiota. Hän ei kuitenkaan ole selvillä erikoisversion aineisosista, eli ei tunne Ellan allergioita, minkä vuoksi on validia selvittää, onko hänen tarpeen jatkaa valkosipulien pilkkomista, kun tarvikkeet ovat yhä esillä.

Seuraava esimerkki poikkeaa edellisistä siinä, että *okei*-partikkelia seuraava saman puhujan jatko muodostaa erillisen prosodisen kokonaisuuden ja käsitellään toimintaa, joka olisi tapahtunut vastauksen ollessa myöntävä. kiellon myötä kolmannessa positiossa selitetään omaa toimintaa. Keittiössä ovat aiemmista esimerkeistä tutut Hilja, Irja ja Tarja. Katkelman alkaessa Irja laittaa lusikkalaatikkaa järjestykseen ja Hilja kuorii ja pilkkoo kananmunia. Ennen katkelman alkua Hilja on kertonut Tarjalle osakuntailloista, josta Irja mahdollisesti saa kimmokkeen kysymykselleen Tarjan mahdollisesta erikoisruokavaliosta (r. 1 ja 3).

5.10 Allergialista

```

01 I: .hhh [↑hei onks sul tota:.]
02 H:      [ (--) ihmisii?]
03 I: o{nks sula ↑muute jotai allergioita.=
      i      {katse>T
04 T: =ei ei [mulla oom mitään.
05 I:      [ >↑okei.< {koska toss_om meiä
      i      {kääntyy, osoittaa pöydälle
06      tommone allergialista mihin sit voi
07      [{kirjottaa jos on jotain.
08 T: [{aa okei. joo.
      t      {pään liike, nyökkäily

```

Tarja vastaa välittömästi rivillä 4 reduplikoituneella kieltosanalla *ei*. Hän vahvistaa vastaustaan pudistamalla päätään sekä käyttämällä intensifioivaa kvanttoripronominia *mitään*. Päällekkäin heti kieltosanojen jälkeen Irja vastaa rivillä 5 verrattain nopeasti tuotetulla dialogipartikkelilla *okei*. Hän ilmaisee tässä kohden ymmärtäneensä Tarjan vastauksen olennaisen sisällön ja saaneensa tarpeeksi tietoa, vastauksen kysymykseensä. Irja siis merkitsee vuorollaan kohdan, jossa on saanut tarpeeksi informaatiota ja merkitsee dialogipartikkelilla *okei* saadun vastauksen riittävän lisäksi käsitellyksi, ymmärretyksi ja hyväksytyksi. Prosodisesti *okein* muoto on mielenkiintoinen, sillä se on lausuttu nopeasti ja vuoron alun äänenkorkeus on selkeästi korkealta tuotettu. *Okein* nopea ja välitön lausuminen osoittaa asian selvyyttä Irjan kannalta, mikä osoittaa myös valmiutta siirtyä keskustelussa eteenpäin, mikä tässä tapauksessa tarkoittaa jälkilaajennusta. Prosodisen hahmon vaikutuksesta partikkelin tehtävään tarvittaisiin suurempi aineisto, mutta olen tehnyt tähänastisen tulkintani sillä perusteella, että aineistossani käytetään pitkän ensi- tai jälkitavun sisältävää *okei*-dialogipartikkeliä varsin paljon.

Okein jälkeen Irja jatkaa perusteluun (r. 5–6) siitä, miksi hän asiaa kysyi ja että tieto on osakuntailtojen järjestämisen kannalta jokseenkin olennainen. Irja on esittänyt kysymyksensä yllättäen, sillä hän ei ole osallistunut keskusteluun vähään aikaan, eikä kysymys näytä suoraan liittyvän aiempaan topiikkiin¹¹. Tästä syystä kysymyksen perustelu on muiden keskustelijoiden kannalta tarpeen. Perustelun Irja tarjoaa vapaaehtoisesti, ilman esimerkiksi Tarjan esittämää kysymystä. Saatuaan Irjan tiedonannosta tarpeeksi tietoa ymmärtääkseen kysymyksen esittämisen syyn, Tarja vastaa rivillä 7, Irjan vuoron ollessa vielä kesken ensin dialogipartikkeliketjulla *aa okei* ja sitten prosodisesti erillään olevalla dialogipartikkelilla *joo*. *Aa*-partikkeli ottaa vastaan uutta tietoa ja merkitsee tiedonannon ymmärretyksi (Koivisto 2015b). *Okei* puolestaan merkitsee tiedonannon vastaanotetuksi ja hyväksytyksi. Koska vuorossa on omana kokonaisuutenaan viimeisenä dialogipartikkeli *joo*, joka hyväksyy tiedonannon, *okei* ei tee sitä yksin. *Aa okei* siis reagoi saatuun tiedonantoon ja merkitsee sen ymmärretyksi ja hyväksytyksi (ks. lisää *aa okeista* luvusta 7.1). *Joo* puolestaan vastaa siihen, että tiedonanto on riittävä selitys.

Tässä alaluvussa olen käsitellyt *okein* käyttöä tilanteissa, joissa *okei*-vuoron esittäjä (kysyjä) jatkaa topiikkia vielä itse jollain tapaa. Aineistossani ylivoimaisesti käytetyin kei-

---

¹¹ Hilja voi ymmärtää Irjan kysymyksen yhteyden aiempaan keskusteluun, mutta ensimmäistä kertaa osakunnalla vieraillevalle Tarjalle edellisen puheenaiheen ja kysymyksen aiheen yhteys ei välttämättä ole selvä. Allergialistan perusteella valmistetaan ruokaa osakuntailtoihin ja jos Tarjalla olisi jokin erikoisruokavalio tai allergia, voisi hän varmistaa oman annoksensa olemassaolon kirjoittamalla sen listaan.

no siirtymisessä on partikkeli *no*. *Okeista* ei aineistossani tyypillisesti jatketa suoraan eteenpäin, vaan vuoron osia sitoo yhteen jokin muu partikkeli riippumatta siitä, onko siirtymä jatkokäsittelyyn prosodisesti samassa vai erillisessä yksikössä. Lähtökohtaisesti vaikuttaa siltä, ettei *okein* päätehtävä ole ainakaan topiikin päättäminen, sillä hyvin usein aihe jatkuu jollain tavalla. Sen sijaan päätehtävä näyttäisi liittyvän siihen, että kysyjä on vastaanottanut sopivan tiedollisen kokonaisuuden, jonka myötä hän pystyy jatkamaan toimintaansa keittiössä. Edellisen vuoron vastaanottaminen on tietysti dialogipartikkelien perustehtäviä, mutta sen osoittaminen, että kysymykseen saadun vastauksen myötä toiminta jatkuu keittiössä, auttaa jo jonkin verran *okein* erottelemisessa muista dialogipartikkeleista. *Okeilla* vastaus hyväksytään ja osoitetaan siten sopivaksi toimintalinjaksi edetä keittiötöiden saralla. *Okei* on tämän alaluvun tapauksissa ennemmin vuoron alussa kuin lopussa (käsittelen *okein* sijaintia vuorossa tarkemmin luvussa 7). Oman tulkintani mukaan *okei* on taaksepäin katsova eksplikoidessaan suhtautumista edeltävään vuoroon ja sen ymmärtämistä. Se näyttää avaavan mahdollisuuden myös seuraavan topiikin käsittelemiselle, mutta yhtä lailla pitävän auki myös mahdollisuuden jatkaa samaa topiikkia.

Luvussa 5 olen tarkastellut dialogipartikkelin *okei* käyttöä välineellistä tietoa haettaessa, eli silloin, kun keskustelijat käyvät läpi keittiötöiden kannalta oleellisia asioita, kuten sitä, missä järjestyksessä paistettavat asiat laitetaan uuniin tai kuka pilkkoo banaanit. Käsittelin asiaa siltä kannalta, kuinka keskustelu jatkuu *okei*-vuoron jälkeen, ja näitä tapoja olivat sekvenssin tai välisekvenssin päättäminen *okei*-vuorolla sekä kysyjän tai jonkun muun keittiössä olijan aloittama topiikin jatkaminen. Käsittelyn myötä selvisi, että dialogipartikkelina *okeita* käytetään merkitsemään kuulijuutta, osoittamaan saatu vastaus ymmärretyksi ja sopivaksi hyväksymällä vastaus. Olennainen piirre *okein* käytössä on luvun esimerkkien valossa se, että sillä reagoidaan vastaukseen heti, kun vastaus on tuottanut tiedollisen kokonaisuuden, jonka kysyjä tulkitsee vastaavan kysymykseen ymmärrettävästi ja hyväksyttävästi. *Okeita* käytetään siis silloinkin, kun vastaajan puheenvuoro on vielä kesken, osoittamaan täsmällistä kohtaa, jossa asia tulee käsiteltyksi. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan *okein* käyttöä kolmannessa positiossa jutustelun yhteydessä.

6. *Okei* responsina jutustellessa

Edellä on käynyt ilmi, että *okeita* voidaan käyttää vastaanottamaan ja reagoimaan tietoon, jota on pyydetty liittyen siihen, kuinka keskustelijat tulevat toimimaan keittiössä. Niin ikään *okei* toimii osana keskustelua silloin, kun arvioidaan vastaajaan liittyvää tietoa tai

yleistä tietoa silloin, kun ihmiset jutustelevat keskenään. Tässä luvussa tarkastelen kolmannen position vuoron *okein* käyttöä rupattelun yhteydessä. Keskustelussa voidaan käsitellä niin henkilökohtaista kuin yleisempää tietoa. Henkilökohtaisella tiedolla tarkoitan sitä, että keskustelu siirtyy topiikkiin, jossa käsitellään esimerkiksi keskustelijan henkilöhistoriaa, eli tietoa, jonka asiantuntijana voi toimia käytännössä vain vastaaja. Aineistossani esiintyy tällaista vuorovaikutusta, kun keittiössä olijat tutustuvat juuri osakuntaan kirjautuneeseen Tarjaan. Edellisen luvun tapauksissa sekvenssi päättyi yleensä melko nopeasti, mutta tämän luvun tapauksissa keskustelijat jatkavat aina rupattelua jollain tavalla, paitsi jos keskustelu keskeytetään jonkin muun asian vaatiessa välitöntä ratkaisua. Toisin kuin välineellisten kysymysten yhteydessä, topiikkia jatketaan jututellessa läpi kysymys-vastaus-vierusparin, minkä vuoksi en käsittele tässä luvussa tapauksia, joissa kolmannen position vuoron *okei* päättää sekvenssin, vaikka tämä on mahdollista esimerkiksi tarkistus-kysymysten yhteydessä.

Olen jakanut käsittelyn edellisen luvun tavoin sen mukaan, kuinka keskustelu jatkuu *okei*-vuoron jälkeen. Ensinnä käsitelen tapauksia, joissa *okei* muodostaa vuoron yksin ja joku muu kuin *okei*-vuoron esittäjä topikalisoi aiheen vierusparin jälkeen. Tähän liittyen käsitelen tapauksia, joissa dialogipartikkelia *okei* käytetään vastaanottamaan saatu tietouutena ja tapauksia, joissa *okei* ei nosta tiedon uutuusarvoa keskeiseksi. Luvussa 6.2 käsitelen tapauksia, joissa *okei*-vuoron tuottaja topikalisoi aiheen.

6.1 *Okei* omana vuoronaan

Käsitelen tässä luvussa tapauksia, joissa vuoron muodostaa yksin *okei* ja jonka jälkeen joku muu kuin kysyjä jatkaa topiikkia. Tarkasteltava sekvenssi on siis seuraavanlaista muotoa ja huomion kohteena on rivin 3 *okei*-vuoro:

- 1 A: Kysymys
- 2 B: Vastaus
- 3 A: *Okei*
- 4 B/C: Topiikin jatkaminen

Selvitän ensin *okei*-partikkelin merkitystä ja tehtävää itsessään, minkä jälkeen siirryn tarkastelemaan tavujen pituuden vaikutusta partikkelin tehtävään. Tämän avulla selvitän *okei*-dialogipartikkelin sijoittumista dialogipartikkelien alaryhmiin (Sorjonen 1999, ISK § 798).

6.1.1 Vastauksen hyväksyminen

Luvussa 5.1 selvisi *okein* osoittavan saadun vastauksen vastaanotetuksi, riittäväksi, hyväksytyksi ja ymmärretyksi sekä voivan päättää sekvenssin. Vertaan tässä alaluvussa *okein* käyttöä luvun 5.1 käyttöön ja selvitän, missä määrin samanlaisissa tehtävissä *okei* toimii jutustelun yhteydessä. Ensimmäisessä esimerkissä tarkastelen sitä, kuinka *okeita* aineistoni perusteella tavallisesti käytetään jutustellessa. Katkelmassa Hilja on hetkeä aiemmin käynyt pyytämässä Tarjaa Hiljan ja Irjan seuraksi keittiöön ja katkelman alussa Tarja on juuri saapunut. Katkelman alussa henkilöt esittelevät itsensä, minkä jälkeen Irja toivottaa Tarjan tervetulleeksi ja Hilja aloittaa tarkemman tutustumisen avoimella kysymyksellään Tarjan opiskelualasta (rivi 12).

```

6.1 Kemiaa alotin
08 I:  mä oom Irja.
09 T:  Ta:rja.
10      (0.3)
11 I:  tervet[:ulo?
1 12 H:      [{mitä sää opis*kelet}[(ka)?
      h      {kääntyy+katse>T -->}
      t      *katse>H-->
2 13 T:      [öö {kemiaa
      h      {katse>T-->
14      alotin nyt#te#.
3 15 H:  o#k[e#i?]
16 T:      [i}ha]n. ihan *tänä syksynä että.
      h      -->}
      t      -->*
17 H:  niij justi[i.
18 I:      [hyvä.=
19 H:  =mistä sä oot koto:sin?=

```

Tarja vastaa riveillä 13–14 tarkentaen opintojensa aloitusaikaa. Rivillä 15 Hilja reagoi vastauksen kolmannen position vuorolla dialogipartikkelilla *okei*, minkä kanssa päällekkäin Tarja jatkaa vastaustaan tarkennuksella siitä, milloin opinnot ovat alkaneet (r. 16). Hilja käyttää *okeita* vastaanottamaan ja osoittamaan vastauksen ymmärrettynä, minkä voisi katsoa osoittavan myös jatkokäsittelyn tarpeettomuutta. Hän hyväksyy Tarjan vastauksen kyseisessä kohdassa riittäväksi ja sopivaksi verrattuna kysymykseen. Tarja kuitenkin jatkaa vastaamistaan päällekkäin Hiljan *okein* kanssa vieden samalla topiikkia eteenpäin tarken-

nuksellaan. Tarjan vuorot (r. 13–14 ja 16) muodostavat *ihan*-sanana toistoa lukuun ottamatta eheähkön lauseen, antaen Hiljalle vastauksen myös kysymykseen siitä, milloin hän on opinnot aloittanut. Tähän Hilja reagoi dialogipartikkeliketjulla *nii justii*, jota Waris (2006: 46) pitää mahdollisesti yhteisöllisyyden rakentajana. Ketju ei kuitenkaan ota erityisemmin kantaa saatuun tietoon, vaan tutustumisessa siirrytään eteenpäin.¹²

Suomen kielessä on monia dialogipartikkeleita, jotka toimittavat melko samanlaisia perustehtäviä, minkä vuoksi useimmat dialogipartikkelit sopivat esimerkiksi kolmannen position vuoroksi reagoimaan edelliseen vuoroon. Merkitykset voivat olla jopa niin lähellä toisiaan, että monen hengen välisessä keskustelussa eri puhujat voivat ottaa saman tiedon vastaan eri dialogipartikkeleilla, kuten seuraavassa katkelmassa. Vertailen *okein* merkitystä erääseen yleisimmistä keskustelussa käytetyistä partikkeleista, dialogipartikkeliin *joo*. Seuraavassa katkelmassa läsnä ovat Karri, Tarja, Irja ja Hilja. Välillä henkilöt ovat keskustelleet opiskelupaikkojen ensikertalaiskiintiöistä, mutta topiikkina on kaiken aikaa säilynyt Tarjan opiskelut ja päätyminen opiskelemaan farmasiaa. Ennen katkelman alkua Tarja on kertonut valmistautumisestaan hammaslääketieteellisen tiedekunnan valintakokeisiin. Hilja ja Irja toimittavat keskustelun ohessa yhä ruoanlaittoon liittyviä asioita.

6.2 Hermoloma

```

01 T:  siinä kyl oli totahh. £hetkenh.£ niinku tarvi
02      kyllä hermolomaaki et sail (et ei -[-]).
1 03 K:                                     [hait sä
04      muualle ku he- hait sä helsinkii
05      hammaslääkiksee vai?
2 06 T:  öö tur#kuu#.
07      (0.5)
3 08 K:  #>oke.<#

```

¹² Aineistossani vastauksen ymmärtäminen tai ymmärtämättömyys ei kovin tarkoin jutustellessa käy esille. Olen omassa tuttavapiirissäni havainnut kuitenkin sen, että *okeita* voidaan käyttää myös vain vastauksen hyväksymiseen, sen kummemmin tarkentamatta, onko kysymykseen saatu vastaus ymmärretty vai ei. Tämän havaitsin seuraavassa tilanteessa (litteraatti on muistinvarainen):

```

A: missä Taivalkoski on,
B: vähän yli puolivälissä Oulusta itään.
A: okei.

```

Tilanteessa oli selvää, ettei A kiinnittänyt sen tarkemmin huomiotaan vastauksen tarkempaan ymmärtämiseen, vaan oli tyytyväinen saatuaan vastauksen ja vain hyväksyi sen. Samaa korosti samoihin aikoihin kuulemani toinen tilanne (litteraatti on muistinvarainen):

```

N: mites sun valmistuminen,
L: no vielä ois (--) gradun esitarkastukseen ja sitten (--).
    niin sitten (--).
N: okei? en ymmärtänyt kyllä yhtään.

```

Okei-partikkelilla N hyväksyi saamansa vastauksen, mutta ei ymmärtänyt saamansa vastauksen sisältöä, minkä hän vastauksen vastaanotettuaan eksplikoi vielä esiin.

09 H: joo-[o.
 10 T: [nyt en tiiä haenko enää siihe kut totahh.
 11 (0.4) en tiiä saa nähä.

Katkelman alussa Tarja kertoo siitä, kuinka valintakokeiden pitkän luku-urakan myötä hän kaipasi lomaa lukemisesta. Lukemisen määrän selvittyä Karri tiedusteleo riveillä 3–5 tarkemmin Tarjan hakukohteita. Hän aloittaa kysymyksensä tiedustelemalla mihin muualle Tarja haki, mutta korjaa vuoroaan, ja kysymykseksi muotoutuu se, hakiko Tarja Helsinkiin. Tarja vastaa jälkimmäiseen, kokonaiseen, kysymykseen kertomalla hakeneensa Turkuun. Tauon jälkeen Karri vastaanottaa vastauksen rivillä 8 dialogipartikkelilla *oke*, ja heti perään myös Hilja vastaa dialogipartikkelilla *joo-o*. Tarja jatkaa topiikkia vielä riveillä 10–11 pohdinnallaan mahdollisesta hakemisesta tulevaisuudessa.

Esimerkissä vertautuvat keskenään dialogipartikkelit *joo* ja *okei*, sillä molemmat ovat selvästi sopivia reaktioita Tarjan tiedonantoon. Kumpikin partikkeli osoittaa saadun tiedon käsitellyksi ja ymmärretyksi. Sorjonen (2001) on todennut dialogipartikkelin *joo* toimivan vastaanottamassa ymmärrettynä laajoja tiedollisia kokonaisuuksia (238–241) ja voivan niin ylläpitää kuin hiivuttaa topiikkia (261–267). *Joo*-dialogipartikkelilla keskustelijat voivat myös siirtää vastuun keskustelun jatkamisesta puhekumppanille antamalla tilanteeseen sisällöllisesti uutta materiaalia (mt.). Tiedollisen kokonaisuuden tunnistamisen osoittaminen on siis *okei*- ja *joo*-partikkeleille yhteinen toiminto. Lisäksi *okeilla* kysyjä osoittaa saaneensa riittävästi tietoa tiedustelemastaan asiasta. Nopeasti lausutusta *oke*-partikkelista syntyy tätä kautta topiikkia päättävä merkitys, koska sillä ei oteta vastaukseen kantaa vaan vain merkitään vastaus vastaanotetuksi ja hyväksytyksi. Hiljan *joo-o* vaikuttaa kuitenkin olevan enemmän keskustelua ylläpitävä, sillä hänellä ei ole erityisempää velvollisuutta reagoida vastaukseen, koska kysymyksen on esittänyt Karri. Rivin 7 tauolla saattaa kuitenkin olla osuutensa siinä, että myös Hilja reagoi vastaukseen. Hiljan ja Karrin käyttämät partikkelit tähtäävät siis keskustelun jatkamisen suhteen eri suuntiin: Hilja ylläpitämään topiikkia, Karri päättämään sen ja mahdollisesti siirtymään uuteen topiikkiin.

Okei ja *joo* voivat siis toimia samanlaisessa ympäristössä, kun vastaanotetaan tiedollinen kokonaisuus. Mitä muuta *okeilla* voidaan osoittaa? Seuraavassa esimerkissä myös *joo* voisi olla mahdollinen tapa reagoida, mutta sen implikaatiot olisivat *okeihin* verrattuna varsin erilaiset. Esimerkissä Karri, Hilja ja Irja keskusteleo osakunnan omistamasta liikekiinteistöstä. Läsnä keskustelussa on myös Tiina, joka auttaa Hiljaa ja Irjaa ruoanlaitossa. Topiikkia jatkaa kolmannen position vuoron jälkeen Irja, joka ei ole hetkeen erityisemmin

osallistunut keskusteluun. Katkelman alussa Karri kertoo potentiaalisesta vuokralaisesta, jonka ehdottamaan remonttiin liittyen Hilja esittää rivillä 7 tarkistuskysymyksen. Kysymys on muotoiltu samanmielisyyttä hakevaksi. Hilja esittää remontoijan haluajaksi asiakasta pronomiinilla *ne* ja painottaa pronominia vahvasti, mikä antaa ymmärtää, että tilanne on jollain tavalla käsittämätön.

6.3 Remontti

- 01 K: siis. (.) no sinnehä ois ehkä nyt jopa niinku
 02 teoriassa (eerittin) ↑kiinnostunu asiakas mut
 03 se(p). kuinka paljon se. (.) ne haluaa tehdä sinne
 04 kalliir rempaj ja kuinka paljom me suostutaa
 05 maksaa on sit seuraava kysymys että. .hhhh
 06 (0.4)
- 1 07 H: siis ne haluaa sinne kallii rempa.
- 2 08 K: nii että ne muuttaa sinne niin se pitää
 09 rempotoida kalliil- (0.2) *isosti?
 h *kulmien kurtistus
 10 (0.4)
- 3 11 H: &.fff %o↓ke:i?=
 h &pään liike taakse
 h %kahvinjuonti
- 12 I: =eiks se menis vähä £fifti fifti?£
 13 (0.5)
- 14 K: nii-i? no siitä pitää päästä keskusteluihin
 15 sitte että ku on noit ensi. (0.2) kertoo
 16 että paljonko se kustannusarvio on ni,

Karri vastaa Hiljalle samanmielisyyttä osoittaen dialogipartikkelilla *nii* alkavalla vuorollaan. Hiljan epäilyksien vuoksi hän eksplikoi tilannetta tarkemmin riveillä 8–9. Hilja ottaa vastauksen vastaan ensin nonverbaalisesti kurtistamalla kulmiaan ja liikauttamalla päätään ja vasta sitten verbaalisesti dialogipartikkelilla *okei*, jonka jälkitavu on sävelkorkeudeltaan ensitavua matalampi, mutta nousee kuitenkin loppua kohden. Partikkelia lausessaan Hilja palaa käsillä olevaan toimintaansa, juomaan kahvia. Rivillä 12 Irja jatkaa puheenaihetta esittämällä remonttikustannusten jakamista ensisijaisena vaihtoehtona.

Hiljan eleet ja äänensävy antavat ymmärtää, että vaikka hän on saanut vastauksen, hän ei ole täysin ymmärtänyt asiaa ja ettei asia ole tällä loppuunkäsitelty. Irja kuitenkin sanallistaa tämän nopeasti rivin 12 vuorollaan. Hilja osoittaa epäuskoa, mutta erityisesti *okei*-vuoron prosodiset elementit kertovat myös jonkinlaisesta sympatiasta Karria kohtaan.

Katkelma ei osoita, riittääkö *okei* yksin jatkamaan keskustelua samasta topiikista, mutta ymmärrän sen prosodially olevan jonkinlaista vaikutusta asiaan. Verbaalisesti Hiljan lausuma ei muodosta kysymystä, mutta vuoron intonaatio yhdessä eleiden kanssa rakentavat lausumasta kysyvän. Sävelkorkeudeltaan kyse on vuorosta, joka ensitavun jälkeen laskee ja alkaa välittömästi nousta loppua kohden (ks. luku 1.2.2; ISK § 797)

Epäuskoisuuden myötä *okei* liikkuu eri dialogipartikkeliryhmien välimaastossa. Se osoittaa affektia (B-ryhmä), ja affektin myötä myös tiedon uutuusarvo on melko keskeistä (A-ryhmä, huom. pidentynyt jälkitavu). Samalla se tuntuu lähestyvän tarkistuskysymyksiä piirteitä (C-ryhmä). Kastari on todennut, että dialogipartikkeliketjun *ai jaa* yhteydessä tarvitsee esittää myös topikalisoiva kysymys, jotta se osoittaisi asian käsittelyn jatkamisen tarvetta (2006: 30). Tämän esimerkin myötä ei mielestäni ole ainakaan täysin selvää, etteikö *okei* tällaista tarvitsisi, sillä Irja kuitenkin esittää topikalisoivan jatkokysymyksen. Dialogipartikkelilla *okei* Hilja on kuitenkin osoittanut tunnustaneensa vastauksen vastaukseksi ja ainakin jollain tasolla riittäväksi.

Tähän mennessä olen tarkastellut sitä, miten dialogipartikkelia *okei* käytetään keskustelussa ensisijaisesti B-ryhmän partikkelina, osoittamassa osallistajuutta ja ymmärtämistä, käsittämässä vastaus vastaukseksi ja osoittamassa se riittäväksi. On selvinnyt, että mukaan on mahdollista liittää myös jonkinlaisia affekteja prosodian avulla. Itsessään *okeilla* ei oteta erityisemmin affektisesti kantaa edellä sanottuun, vaan se hyväksyy vastauksen melko neutraalisti. *Okein* sanakirjamerkitykseen 'hyvä', 'selvä' verrattuna sen merkitys keskustelussa osoittautuu siis jokseenkin laimeammaksi, sillä affekti niin positiiviseen kuin negatiiviseen suuntaan syntyy vasta erilaisen prosodian myötä. Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan *okein* prosodiaan liittyvää ominaisuutta, vokaalien pituutta, jolla näyttää olevan yhteys siihen, osoitetaanko *okeilla* tiedon uutuusarvoisuutta. Eli sen lisäksi, että vastaus osoitetaan riittäväksi, se osoitettaisiin myös uudeksi tiedoksi.

6.1.2 Vastaus sisälsi uutta tietoa

Aineistossani ihmiset kysyvät jutustellessaan toisiltaan usein sellaisista aiheista, jotka koskevat erityisesti kysymyksen vastaanottajaa. Siten tällä toisella osapuolella on ensisijainen pääsy asiaan ja sitä koskeva asiantuntijuus: kun kysytään toisen ihmisen elämänpiiriin kuuluvista asioista, tämä on kiistaton asiantuntija ja kysyjä saa välttämättä itselleen uutta tietoa. Kolmannen position vuorossa käytettynä dialogipartikkelilla *okei* voidaan hyväksymisen lisäksi korostaa tiedon uutuusarvoa, mitä tarkastelen tässä alaluvussa. Uutuusarvon

korostaminen tapahtuu painottamalla ja pitkittämällä partikkelin ensi- tai jälkitavua. Tar-
kastelen ensin tapauksia, joissa jälkitavu korostuu lausuttaessa erityisesti.

Ensimmäisessä esimerkissä ovat läsnä Hilja, Irja ja Tarja. Tarja on juuri tullut osa-
kunnalle, ja Irja ja Hilja tutustuvat nyt häneen. Ennen katkelman alkua he ovat puhuneet
siitä, missä ja miten pitkään Tarja on Helsingissä asunut ja on selvinnyt, että Tarja asuu
osakunnan asunnossa, jollaisissa Irja ja Hiljakin asuvat, minkä myötä edetään katkelman
alun aiheeseen. Olen merkinnyt litteraattiin joitain multimodaalisia seikkoja, joiden katsomisen
vaikuttavan tilanteen ja erityisesti *okein* analyysiin ja tulkintaan.

6.4 Kerros, Joulukuul loppuu

```

1 08 H: =↑mis kerrokses sä °↑asut°,
2 09 T: #e# vitoneh.
      10      *(0.3)
      h      *katse>yläviisto>I
3 11 H: ok#e:i#.
      12 I: mt. [mä asun neloses.]
      13 H:      [me asutaan kans mole:m]mat [sielä.]
      14 T:      [joo.] .hhh
      15      mä asun siin ↑vaa silleen niinku. (0.2) mä
      16      en ti. mull_oli joku. #>m<# siin oli jotai
      17      hämminki mu hakemuksen kaa et se oli
      18      kai. hukunut tai ↑jotai niin mul[*l_oli
      19 H:      [*/aij/ jaa.
      h      *kulmat
      20 T: niinku. onneks kuitenkin sain sillee niigu
      21      puoleks vuodeks ees mut [mä en tiedä
      22 H:      [↑oo. aa:::::..]
      23 T: sit et muutanks mä minne?] .hhhh mutta
      24      to#ta:#. >#e#< ko siinä oli, (.) mä en
      25      tiedä mitä siin tapa:htu ilmeisesti se oli
2 26      jon[nekki kadonnu. .hhh #ä# jou]lukuul
1 27 H:      [eli mihi asti sulla on se sopim.]
      28 T: lop#puu#.
      29      (0.3)
3 30 H: {<°o↑ke:#i#.°>
      h      {katse ylös, pää mukana
      31 T:      mut oli sillee niiku et onneks sain ees
      32      puoleks vuodeks koska [siinä vaihees mull
      33 H:      [fnjoo:-o.£

```


- 34 T: ei ollu niinku mi[↑]tään et mä oisin saanus
 35 solun niiku ho^uassilta {vasta joskus
     h   {nyökkäily
 36 T: marra[skuu alusta? .hhhh niin nii.
 37 H: [mm.

Katkelman aloittavan Hiljan kysymyksen voi katsoa implikoivan sitä, että Tarja voi olla Hiljan potentiaalinen naapuri. Rivillä 9 Tarja vastaa Hiljan kysymykseen lausekkeella, joka antaa Hiljalle tämän kaipaaman informaation, vaikkei lauseke olekaan aivan sen muotoinen kuin ensisijaisesti olisi preferoitua (vastaus on nominatiivissa kysymyksen inessiivin sijaan). Vastauksessa on joka tapauksessa on se informaatio, jota Hilja haki, ja hän vastaanottaa sen lyhyen tauon jälkeen dialogipartikkelilla *okei* (r. 11).

Tarjan vastauksen ja Hiljan reaktion jälkeen myös Irja tulee mukaan keskusteluun kysymykseen sopivan muotoisella lausemuotoisella vuorolla (r. 12 inessiivimuotoinen vuoro), joka tarjoaa tässä tilanteessa uutta tietoa Tarjalle. Irjan topiikkia jatkava vuoro kertoo Tarjalle Irjan asuvan samassa talossa. Samanaikaisesti Irjan vuoron kanssa Hilja jatkaa kertoen heidän kummankin asuvan Uudenmaankadulla ja osoittaa siten kysymyksensä relevantiksi. Tarja vastaanottaa Hiljan ja/tai Irjan vuoron dialogipartikkelilla *joo* ja on näin ottamatta varsinaisesti kantaa pyytämättä hänelle tarjottuun tietoon (ks. Sorjonen 2001: 89, 205). *Joon* jälkeen Tarja jatkaa asumisestaan kertomista riveillä 15–18, 20–21 ja 23–26. Hilja reagoi Tarjan kertomaan päällekkäin tämän kertomuksen kanssa riveillä 19, 22 ja 27–28. Rivillä 19 hän reagoi *ai jaa* -partikkelilla, josta Kastari (2006:37) ja Koivisto (2016) ovat todenneet, että kyseessä on dialogiapartikkeliketju, joka merkitsee tiedon uudeksi, mutta ilman jatkokysymystä ei topikalisoi aihetta sen enempää. Hilja vastaanottaa tietoa *ai jaalla* kohdassa, jossa Tarja on päässyt hetkeä aiemmin erään tiedollisen kokonaisuuden loppuun ja kertomuksen huippukohtaan, asuntohakemuksen katoamiseen. Kastari (mt. 40) mainitsee tämän niin ikään yhdeksi dialogipartikkeliketjun *ai jaa* käyttöyhteydeksi. Rivillä 22 Hilja reagoi interjektioilla *oo* ja pitkällä dialogipartikkelilla *aa:::~::~*. *Oo* osoittanee jonkinlaista suhtautumista tilanteeseen kohdassa, jossa on saatu tieto siitä että, Tarja asuu asunnossa puoli vuotta. *Aa*-partikkeli kertoo siitä, että saatu tieto on uutta, ja osoittaa, kuinka Hilja juuri kyseisellä hetkellä ymmärtää tilanteen ja asioiden laidan (ks. Koivisto 2015b).

Päällekkäin Tarjan kertomuksen lopun kanssa Hilja esittää tarkistuskysymyksen koskien Tarjan asumisaikaa. Lähtökohtaisesti päällekkäispuhunta ei ole keskustelijoita häiritsevä piirre, vaan melko tavallista (ks. Sacks, Schegloff, Jefferson 1974:700–701).

Nimenomaan dialogipartikkelein tätä tehdään paljon ja on jokseenkin oletuksenmukaistakin tehdä, koska dialogipartikkelit osoittavat kuulijuutta ja tilanteeseen osallistumista, eivätkä tarvitse tätä varten erillistä tilaa ja paikkaa keskustelussa (ks. Goodwin 1986). Myöskään Hiljan rivin 27 vuoro ei katkaise päällekkäisyydellään keskustelua. Tarjan meneillään ollut vuoro on tämänkin päällekkäisyyden alettua yhden tiedollisen kokonaisuuden ja vuorovaihdon mahdollistavan kohdan tuntumassa. Hiljan vuoro on korjausaloite, mihin viittaa vuoronalkuinen *eli*, joka rakentaa yhteyttä edeltävään puheeseen vahvemmin kuin kysymys ilman kyseistä partikkelia. Näin Hilja kertoo tunnistavansa sen, että Tarja on jollain tavalla jo tarjonnut vastauksen kysymykseen (puolen vuoden sopimus), mutta kysymyksellään hän hakee erilaista aikamäärettä.

Tarja aloittaa vastauksen päällekkäin Hiljan kysymyksen kanssa siten, että kerronnan ja vastauksen välissä on vain lyhyt hengenveto. Hilja saa siis vastauksen riveillä 26 ja 28 käytännössä samaan aikaan kuin hänen kysymyksensäkin päättyy. Hilja vastaanottaa saamansa vastauksen dialogipartikkelilla *okei* lyhyen tauon jälkeen (r. 30). Tarja jatkaa kerrontaansa tästä hieman uuteen suuntaan huomauttamalla, että lyhytkin vuokrasopimus oli hänen kannaltaan onnekasta ja perustelee tätä kertomalla milloin olisi voinut saada Helsingin seudun opiskelija-asuntosäätiön (HOAS) asunnon. Hilja vastaa jälleen kerronnan kanssa päällekkäin, nyt dialogipartikkeleilla *joo* ja *mm*, jälleen kohdissa, jotka ovat muodostaneet tiedollisen kokonaisuuden.

Kuinka dialogipartikkelia *okei* nyt siis käytettiin? Kummassakin tapauksessa partikkelin *e*-äänne oli venytetty, mikä kertoo mielestäni siitä, että *okein* käyttäjä on nyt sisäistänyt jotain uutta liittyen asiaan. Näin se vertautuisi A-ryhmän partikkeleihin. Kummassakin tapauksessa dialogipartikkeli lausutaan verrattain myöhään, sillä ennen kumpaakin tapausta keskustelussa on lyhyt tauko. Tämä selittyy mielestäni kuitenkin sillä, että Hilja pohtii saamiaan vastauksiaan ennen kuin reagoi niihin sen tarkemmin. Ensimmäisessä kohdassa miettimistä osoittaa ensisijaisesti Hiljan katseen suunta ensin yläviistoon ja sitten Irjaan. Jälkimmäisessä tapauksessa partikkelin tuottamisen hitaus puolestaan johtaa ajatukseen siitä, että Hilja samaan aikaan vielä käsittelee asiaa. Hilja näyttää miettivän mahdollista Tarjan asunnon numeroa, mistä implikoi hänen katseensa yläviistoon tauon aikana, mikä oman havaintojeni mukaan monesti viittaa nimenomaan tähän mietteläisyyteen. *Okein* pitkä *e* ja tämän päälle narina suuntaavat mielestäni suuntaa pohtimiseen. Hilja kyllä merkitsee vastauksen riittäväksi, mutta kohdistaa samaan aikaan ajatuksiaan toisaalle.

Hilja on siis kysynyt Tarjalta tätä koskevaa asiaa: tämän asunnon tarkempaa sijaintia talossa. Aihe on Hiljalle melko läheinen, sillä hän asuu samassa paikassa kuin Tarja ja on aiemmin ollut osakunnalla vastaamassa asuntojen jakamisesta ja ylläpidosta. Tarjan vastaukset aiheuttavat Hiljassa kognitiivisen muutoksen. Hän saa tiedusteleksi asioihin liittyen uutta tietoa, minkä hän nostaa keskeiseksi dialogipartikkelilla *okei*, mihin viittaa käsitykseni mukaan partikkelin prosodiassa pitkä *e*-äänne. En ole kuitenkaan systemaattisesti tutkinut partikkelin prosodiaa. *Okei*-partikkelilla on siis mahdollista nostaa tiedon uutuusarvo keskeiseksi muutenkin, sillä myös *o*-äänteen pidentäminen toimii samoin.

Okeita, jonka ensi- tai jälkitavu on pidentynyt, voidaan verrata Kastarin (2006) ja Koiviston (2015a, 2016) tarkastelemiin partikkeleihin *ai jaa* ja *aha(a)*. Kumpikin partikkeli ottaa vastaan uutta tietoa. *Ai jaa* on merkki, että vastaanottaja on tunnistanut kertomuksen kärjen ja voidaan siirtyä vastaanottojaksoon (Kastari 2006: 37–42). Vastaanottaja ei tällä partikkelilla ensisijaisesti ota affektisesti kantaa saamaansa tietoon (Koivisto 2015a: 372). *Aha(a)*-dialogipartikkelin erääksi tarkoitukseksi Kastari (2006: 79) on huomannut sen, että sitä käytetään reagoimiseen silloin, kun vastaanottajan tiedoissa tai käsityksissä on tapahtunut jonkinlainen erityinen muutos (ks. myös Koivisto 2016). Pitkästä *e*-äänteestä kertoo seuraava esimerkki Ruutilta ja Tuomakselta, jotka keskustelevat kalojen terveellisyydestä ja haitallisuuksista. Ennen katkelman alkua Ruut on esittänyt kalan olevan terveellistä ja Tuomas myötäillyt, että näin on tietystä määrin, mistä päästään katkelman alkuun, jossa Tuomas jatkaa vuoroaan kertomalla, että joissain kaloissa on raskasmetalleja (rivit 9–10, 12–13 ja 15).

6.5 Raskasmetalleja

- 09 T: niij jos sen (viiva vähän vetää ni).
 10 (0.4) (njotaik ka#l^aaa# ja).
 11 (2.1)
 12 T: että on niiissä. (0.4) niissä. (0.3)
 13 laje:issa sitä nyt oli niitäh?
 14 (1.6)
 15 T: näitä näitä. (0.6) raskasmetalleja,
 1 16 R: mt aa: onks niitä semmosiaki.
 2 17 T: \kain ne jotkut.\ (0.5) <Itäimeren.>
 18 (1.3)
 19 T: jotkut sila:k(h)at t(h)ai jotkuth.
 20 [on vähän sellane(h) e]ttä.f
 21 R: [hmh johoo.]

22 (1.3)
 23 T: .hhh
 24 (1.0)
 2 25 T: ei niitä nii mielellää varmaa haluta.
 26 #öö# kandee. (.) syödä.
 27 (1.4)
 3 28 R: \ke::i.\ jännä,
 29 (0.6)
 30 T: mut siis varmaan kaikki niinkus
 31 suomalaiset. (0.2) #mm# järvikalat ja.

Rivillä 16 Ruut esittää välisekvenssin (korjausaloitteen) etujäsenen kyseenalaistamalla Tuomaksen antaman tiedon. Tarkistuskysymys on muodoltaan interrogatiivinen verbikysymys, jolla haetaan karkeasti ottaen myöntöä tai kieltoa. Tuomaan vuoro on ollut Ruutin ennako-oletuksiin verrattuna jossain määrin uutta tietoa, mistä kertoo Ruutin vuoron alun dialogipartikkeli *aa:*. Koivisto (2015) on tutkinut *aa*-dialogipartikkelia kolmannen position vuorona ja todennut sitä käytettävän tilanteissa, joissa vastaanottajassa tapahtuu kognitiivinen muutos ja hän kyseisessä tilanteessa ymmärtää asiain laidan. Tässä Ruut ei kuitenkaan ymmärrä tismalleen näin, vaan käsittää asiaan liittyvän jotain, mitä hän ei välttämättä ole aiemmin ymmärtänyt tai tiennyt.

Tuomas antaa jälkijäseneksi verrattain pitkän vastauksen, mihin saattaa liittyä Ruutin kysymyksen luoma myöntävän vastauksen lievä preferoimattomuus (preferenssistä ks. Tainio 1997). Tuomas vastaa Ruutille riveillä 17, 19–20 ja 25–26. Ensin hän vastaa lyhyesti, viitaten mahdolliseen yhteiseen tietoon aiheesta, Itämereen (r. 17). Hän ei kuitenkaan esitä tätä täysin varmana tietona vuoronsa alkuisen *kai*-partikkelin perusteella. Ensin hän viittaa vain pronomiinilla *jotkut* kyseessä oleviin kaloihin, mutta kun pitkähkön tauon jälkeen (rivi 18) Ruut ei ole reagoinut vastaukseen millään tavoin saati riittävänä, Tuomas jatkaa rivillä 19 esimerkkilajilla silakat. Hän jatkaa vastaustaan siis erillisellä lisäyksellä, joka päättyy *että*-loppuisesti, mikä jättää asian ytimen kertomatta Ruutin pääteltäväksi ja keskustelun jatkamisen Ruutille (ks. Koivisto 2011:181–186). Tuomaan lisäyksestä eksplisiittisen kalamaininnan jälkeen Ruut reagoi pitkäksi venyvällä dialogipartikkelilla *joo* (r. 21), mutta tämä ei vielä päättää välisekvenssiä. Seuraa kaksi pitkähköä taukoa, joiden jälkeen Tuomas jatkaa vastaustaan vielä kolmannella lisäyksellä, joka on arvio siitä, ettei Itämeren kaloja kannata syödä kovin usein (r. 25–26). Tätäkin seuraa pitkä tauko, jonka Ruut päättää kolmannen position vuorolla *ke::i*. Tässä vaiheessa Ruut on saanut riittävästi tietoa kysymykseensä, sillä hän esittää tämän dialogipartikkelin perään arvion *jännä*, jolla

hän osoittaa vielä uudemman kerran tiedon olevan hänelle uutta. *Ke::i* on lausuttu verrattain matalalta ja jälleen tauon jälkeen. Dialogipartikkeli *ke::i* on ymmärryksen mukaan *okein* variantti, jonka ensitavu on jäänyt ääntämättä.

Okei-vuorollaan Ruut osoittaa saaneensa riittävästi tietoa, mutta partikkelin pitkä *ee* implikoi ymmärtääkseni myös jonkinlaista asian sisäistämistä kyseisessä hetkessä ja siten partikkeli nousee vertailtavaksi *aan* ja *ahaan* kanssa. Rivin 28 *okei*-vuoron edellä on pitkä tauko, jonka voi käsittää samoin kuin edellisessä esimerkissä pohtimiseksi ja asian sisäistämiseksi. Asian sisäistämisen myötä Ruut on siis saanut riittävän vastauksen ja osapuolet ovat nyt tiedollisesti samalla tasolla, minkä myötä keskustelu aiheesta voi jatkua asian arviointiin, toiseen näkökulmaan tai uuteen aiheeseen. Ruutin vuoro toimii kuitenkin jatkokysymyymäisesti, sillä koska tieto on uutta ja arvio osoittaa tiedon erikoislaatuisuutta, aihe jatkuu vielä tämän jälkeenkin ja Tuomas jatkaa tauon jälkeen katkelman viime riveillä suomalaisten järvikalojen syömisen mahdollisuuteen.

Edellisissä esimerkeissä tarkasteltiin *okein* jälkitavun painottumista. Seuraavassa esimerkissä saman verran huomiota saa ensitavu. Katkelmassa läsnä ovat jälleen Hilja ja Tarja, jotka keskustelevat katkelman aikana, sekä Irja ja Karri. Irja laittaa ruokaa ja Karri saapuu paikalle katkelman alussa seuraamaan keskustelua. Katkelman alussa Hilja esittää Tarjalle kysymyksen, jonka yhteydessä hän myös arvioi asiaa (josta ei nauhan perusteella aivan saa selvää päällekkäispuhunnan vuoksi). Riveillä 5–7 ja 9 Tarja vastaa kertomalla opiskelupaikkatavoitteistaan.

6.6 Ykkösenä

- 01 (2.1)
- 02 k saapuu keittiöön
- 1 03 H: miten sä päädyit opiskelee kemiaa?
- 04 [(se oli --)
- 2 05 T: [öö. itse asiassa se ei? e:i ollu se oli
- 06 mulla oli niinku ykkösenä ol lääkis. (.)
- 07 ja [se jäi tosi pie]nest kii mutta sit oli
- 3 08 H: [/o:kei, /]
- 09 T: kemia heti tokana?
- 10 (0.2)
- 11 H: joojoo?
- 12 T: niim mää tuu- aatteli että ei enää toista
- 13 välivuotta halunnu kumminkaa nii?
- 14 H: meinaat sä hakee lääkkiksee vielä nyt.

Hilja ottaa vastaan Tarjan vastauksen dialogipartikkelilla *o:kei* sen ollessa vielä kesken (r. 8) ja lyhyen tauon jälkeen partikkelilla *joojoo* vastauksen päätyttyä (r. 11). *O:kei* osoittaa Hiljan saaneen kysymykseensä verrattuna tarpeeksi tietoa, mutta Tarjan jatkettua Hilja tekee tälle vielä tilaa jatkaa kertomistaan, jolloin Tarja kertoo, miksi on ensisijaisesta tavoitteestaan huolimatta aloittanut kemian opinnot. Selvityksen myötä Hilja esittää jatkokysymyksen koskien Tarjan suunnitelmia hakeutua lääketieteelliseen (r. 14).

Sekä *o:kei*, että *joojoo* ovat tulkittavissa kolmannen position vuoroiksi. *O:kein* kohdalla tämä tulkinta syntyy siitä, että partikkeli on lausuttu Hiljan muuhun puheeseen verrattuna korkeammalta, mikä kiinnittää siihen huomion päällekkäisyydestä huolimatta. Vuoro myös sijoittuu melko tarkoin vuoronvaihdon mahdollistavaan kohtaan Tarjan vuorossa, jolloin Hiljan voi katsoa saaneen tarpeeksi tietoa kysymykseensä. Jo opiskelemassa oleva ja samat asiat läpikäynyt tai ainakin kuullut Hilja on voinut saada ensimmäisen vaihtoehdon kuulemisesta tarpeeksi informaatiota voidakseen reagoida *okeilla*. *Joojoo* sopii kolmannen position vuoroiksi puolestaan paikkansa puolesta, sijainniltaan Tarjan koko vastauksen jälkeen. Tasaisella intonaatiolla tuotettu *joojoo* pitää vastausta ongelmattomana ja käsiteltynä ja osoittaa, ettei asian jatkokäsittely ole tarpeen (Kunnari 2011). Wariksen mukaan myös *joojoo* voi saada tiedon uutuusarvoa korostavan prosodisen hahmon, vaikka kyse tyypillisesti on partikkelista, joka ei ota uutuusarvoon sen erityisempää kantaa. Sillä on kuitenkin loppua kohden nouseva intonaatio, joka luo oletuksen, että Hilja pyytää lisää tietoa asiasta, tekee Tarjalle tilaa kertoa tarkemmin ja toimii siten ikään kuin tarkistuskysymyksenä, joka jatkaa topiikkia.

Rivin 8 *okei*-vastauksen pidentynyt ensitavu tuo kuitenkin partikkelin merkitykseen lisää, eikä vain vastaanota tietoa riittävänä. Merkittäväksi nousee se, että tieto on Hiljalle jollain tavalla uutta. Pidentyneen ensitavun myötä merkitys liikkuu asian käsittelystä tarkemmin siihen, että kysymyksen esittäjä kyseisessä hetkessä ymmärtää asian. Eli siinä missä *okei*-partikkelin jälkitavun painotus vaikuttaa siltä, että kysyjä vielä käsittelee asiaa, ensitavun painottuessa keskiöön nousee se, että asia on uusi ja kysyjä on jo ymmärtänyt ja sisäistänyt sen.

Tässä alaluvussa 6.1 olen esittänyt, että *okei* on partikkeli, joka voi kuulua dialogipartikkeleita jaotellessa B-ryhmän lisäksi A-ryhmään (tiedon uutuusarvoa korostaviin partikkeleihin). Edellisessä luvussa 5 kävi ilmi, että *okei* on B-ryhmän partikkeli silloin, kun tiedonhaku on välineellistä (kuulolla oloa, samastumista jne. osoittava partikkeli). Tässä luvussa *okei*-partikkeli on kuitenkin selvinnyt kyvykkääksi osoittamaan myös tiedon uu-

tuusarvon keskeisyyttä. Tiedon uutuusarvon käsittely voidaan osoittaa dialogipartikkelin *okei* yhdeksi keskeiseksi tehtäväksi, sillä *okeita* käytetään merkitsemään tiedon uutuusarvoa valtaosassa aineistoni kolmannen position vuoroista jutustelun yhteydessä pidentämällä *o-* tai *e-*äännettä. Kun kyse on välineellisestä kysymyksestä, aineistostani ei löydy esimerkkiä, jossa *okeita* käytettäisiin vastaanottamaan tietoa uutena.

Sen sijaan kun keskustellaan tehdyistä ja tekemättömistä keittiötoista, *okei* voi toimia myös partikkelina, jolla korostetaan edellä sanotun uutuusarvoa. Tästä esimerkkinä tilanne, jossa Hilja on esittänyt Irjan toimineen epäloogisesti keittiössä ja Irja on sitten selittänyt syytä toimiinsa. Ennen katkelmaa Irja on huomauttanut Hiljalle tämän laittaneen väärän levyn päälle kananmunien keittämistä varten ja hetken kuluttua Hilja kommentoi samaa asiaa Irjalle. Irja on sammuttanut väärän levyn ja nostanut kattilan sille lämpenemään ja laittanut oikean levyn päälle.

6.7 Väärä levy

- 1 19 H: ai mut nyt sä laitoit ton pois *pää^l#tä ja#.
i *kääntyy hellaa
kohti
- 2 20 I: oho. [hups.
21 H: [laitoit ton let(h)oise^l.
22 I: niij joo no siis <joo> mutta. mä vaa
23 aattelil laittaa sen siks aikaa
24 [kut toi niinku. mut t^a]ytyy nyt [vaa
25 H: [a nii::: totta.] [aa.
26 I: *muistaa sit [siirtääs se.]
i *palaa tiskaamaan
- 3 27 H: [mt. +^lo#k]e::i#.^l
h +palaa takaisin kurkun
leikkuuseen
- 28 I: et ei nyt jää tohon ↑pitkäksi ↑aikaa,

Rivillä 20 Irja vastaa Hiljan huomautuksen ensimmäiseen osaan (r. 19) interjektioilla *oho* ja *hups*. Hiljan jatkettua huomautuksensa loppuun Irja aloittaa rivillä 22 nähtyään tilanteen selityksen järjestelylle. Hilja reagoi rivillä 25 dialogipartikkeleihin ja vastaa rivillä 27 partikkelilla *okei:::i*, jonka aikana hän myös kääntyy takaisin aiemman puuhansa ääreen. *Okein* jälkeen Irja vielä jatkaa topiikkia ja vuoroaan muodostamalla aloittamansa lauseen loppuun lisäyksen (r.28). Kyse ei siis ole aivan puhtaan välineellisestä asiasta, vaan loppujen lopuksi Irjan ajatuksiin liittyvästä asiasta. Hilja reagoi ensin Irjan selitykseen uutta tie-

toa osoittavin partikkelein ja partikkeliketjuin, ja kun Hilja on ymmärtänyt, mistä on kyse, hän osoittaa ymmärtäneensä asiain laidan ja oman aloitteensa vääräksi hälytykseksi.

Local (1996: 179, 202) toteaa, ettei partikkeleiden sävelkorkeuteen liittyvistä seikoista tule vetää liikaa johtopäätöksiä ilman osoitettavissa olevia perusteluita keskustelusta tai keskustelijoiden puheesta. Gardner (2001) puolestaan on esittänyt, että prosodian eräs keskeinen tehtävä on affektisten asenteiden välittäminen. Tässä luvussa käsittelemäni piirteet ovat kuitenkin liittyneet sävelkorkeuden sijaan siihen, kuinka pitkänä dialogipartikkelin *okei* vokaalit on äännetty, ja olen pyrkinyt osoittamaan, että äänneiden pituuden muutosten myötä kyseinen dialogipartikkeli saa lisämerkityksiä. Havaintojeni mukaan pidentyneet vokaalit vievät *okein* merkitystä ja käyttöä A-ryhmän dialogipartikkelien suuntaan, osoittamaan tiedon uutuusarvoa. Tämän toteaminen vaatisi kuitenkin suuremman aineiston ja lisää tutkimusta.

Tässä luvussa olen pyrkinyt selvittämään yksin kolmannen position vuoron muodostavan dialogipartikkelin *okei* merkitystä rupattelun yhteydessä silloin, kun joku muu kuin kysyjä jatkaa topiikkia. Tämän myötä on selvinnyt, että *okei*-partikkelia voidaan käyttää vastaanottamaan tietoa siten, että se nostaa melko keskeiseksi tiedon uutuusarvon kuin myös siten, että tiedon uutuusarvo ei ole erityisen keskeinen. Kaikissa tapauksissa *okei*-dialogipartikkelilla kuitenkin hyväksytään saatu vastaus sopivana ja osoitetaan se ymmärretyksi. Rupattelun yhteydessä *okei* ei erityisen vahvasti osoita tarvetta päättää sekvenssiä, toisin kuin välineellisten kysymysten yhteydessä.

6.2 *Okei* laajemman vuoron alussa

Edellä käsittelin tapauksia, joissa topiikkia jatkaa joku muu kuin kysyjä. Aineistossani *okeilla* hyväksytään vastaus ymmärrettynä ja riittävänä. *Okeilla* ei lähtökohtaisesti osoiteta keskustelun jatkoon suuntaa, mutta kysyjä voi tehdä tämän jatkamalla vuoroaan. Tämän luvun tapauksissa kysyjä jatkaa topiikkia *okei*-vastauksen jälkeen esimerkiksi antamalla arvion saamastaan vastauksesta. Nyt *okei* ei siis enää muodosta vuoroa yksin ja tarkasteltava sekvenssi on muotoa:

- 1 A: Kysymys
- 2 B: Vastaus
- 3 A: *Okei* ja topiikin jatko

Seuraavassa esimerkissä Irja selvittää Tarjalta tämän asuinpaikkaa. Ennen katkelman alkua Tarja on kertonut, että vaikka hän on aiemminkin asunut Helsingissä, hän on

muuttanut Jyväskylästä ja vasta alkanut oppia liikkumaan Helsingissä. Irja tiedustelee katkelman rivillä 3 Tarjan asuinpaikkaa. Tauon jälkeen Tarja kertoo asuinpaikakseen osakunnan asunnon Uudenmaankadulla (rivi 6). Vastaus on prosodisesti kaksiosainen, joista ensimmäinen on lausemuotoinen ja varsinainen vastaus on deiktinen pronomini *siinä*. Pronominin jälkitavun pitkittyminen vihjaa asian miettimiseen ja projisoi kyllä vastauksen pääsanaa. Mikrotauon jälkeen Tarja nimeää vuoron toisessa osassa asuinpaikakseen Uudenmaankadun, missä osakunnalla on opiskelijoille tarkoitettuja asuntoja.

6.8 Asun siinä

```

01 H:  tutus]tumi°seej ja näi.°
02      (0.4)
1 03 I:  [mis]sä SÄÄ asut.
04  ?:  [hm?]
05      (0.2)
2 06 T:  .thhh mää asun siinä:. (.) e Uudenmaan{kadulla.=
      h                                     {katse>T->
3 07 I:  =/{↑okei,/ [{no niin] ki#va#.=
      i      {kulmien kohotus, pään liikahdus
08 T:      [{joo.]}
      t      {nyökkäilee
09 H:  =↑mis kerrokses sä °↑asut°,

```

Irja vastaanottaa Tarjan vastauksen rivillä 7 dialogipartikkelilla *okei* sekä lyhyellä arviolla tilanteesta käyttäen adjektiivia *kiva*. Päällekkäin Irjan arvion kanssa Tarja reagoi dialogipartikkelilla *joo*, joka vahvistaa Irjan käsittelemän tiedon oikeaksi (ks. Sorjonen 2001:45–49). Tarja vahvistaa Irjan ymmärtäneen asian oikein, mikä kertoo siitä, että joko *okei* toimii tarkistuskysymyksen lailla (mihin viitanee partikkelin prosodia) tai keskustelussa on tavanomaista vahvistaa asioita näin. *Okei* merkitsee vastauksen vastaanotetuksi, hyväksytyksi ja käsittelyyn nostetuksi. Jo *okei* tuntuu arvioivan saatua vastausta, mikä on pääteltävissä sen prosodiasta ja myös samanaikaisesta kehollisesta toiminnasta. *Okei* on lausuttu verrattain korkealta, ja sen aikana Irja kohottaa kulmiaan ja liikauttaa päätään. Nämä viittaavat yllättyneisyyteen asian suhteen. Sen lisäksi että tieto on Irjalle uutta, prosodisesti korkeammalta tuotettu dialogipartikkeli kertoo siitä, että Irja tunnistaa paikan, sillä hän asuu samassa paikassa. Uuden tiedon saamisen osoittaminen on tässä melko keskeinen asia. Läsnä tilanteessa on tunnistavan prosodian mukana kiinnostusta ja positiivisuutta osoittava affekti, mihin viittaa partikkelin korkea sävelkulku. Tarkemmin hän elaboroi vastaustaan prosodisesti erillisellä arviolla *no niin kiva*.

Irjan elaboraatio on tässä esimerkissä oma prosodinen kokonaisuutensa: vuoronvaihdon mahdollistava kohta on ollut *okein* jälkeen. ISK:n (§ 859) mukaan dialogipartikkelietjua *no niin* käytetään rajasignaalina keskustelun jaksottamisen ja avaamisen yhteydessä. Tässä tapauksessa on kyse ensimmäisestä, koska Irja ei aloita uutta aihetta, vaan partikkelietjullaan siirtyy kolmannen position vuorossaan vastaanotosta arvioon.

Edeltävissä esimerkeissä siirtymä topiikin ylläpitämiseen on tapahtunut *no*-partikkelin avulla ja näin aineistossani pääosin tehdäänkin. Mukana on kuitenkin myös muutama muu tapa reagoida. Seuraavassa esimerkissä arvio on oma prosodinen kokonaisuutensa. Esimerkki on jälleen Hiljan, Irjan ja Tarjan tutustumisesta, ja keskustelun kohteena on nyt Tarjan kotipaikka. Katkelman alun dialogipartikkelit liittyvät edeltävään keskusteluun Tarjan opiskelualasta. Rivillä 19 Hilja esittää seuraavan kysymyksensä tiedustellen Tarjan sijoittumista maakuntaan, mihin Tarja vastaa välittömästi rivin 20 vuorollaan substantiivilausekkeella, josta käy ilmi hänen kotikuntansa.

6.9 Mistä sä oot kotosin

17 H: niij justi[i.
18 I: [hyvä.=
1 19 H: =mistä sä oot koto:sin?=
2 20 T: =Multialta?
3 21 H: °mt. /okei? Mul[tiaedustusta.] loistavaa?/°
22 T: [joo. £kyllähh.£]
23 T: vähän pienemmäst paikasta.
24 H: niij justii? mites sä oot [(viihtyny).
25 I: [NOO Hilja on
26 [KORpilahe]lta £ET[tä£.
27 H: [£ehhh ni.£]

Hilja ottaa Tarjan vastauksen vastaan vuorolla, joka koostuu prosodisesti kolmesta erillisestä osasta: dialogipartikkelista *okei*, Tarjan vastausta osin toistavasta substantiivilausekkeesta *Multiaedustusta* sekä Tarjan kotipaikkaa arvioivasta adjektiivilausekkeesta *loistavaa*. Vastauksen aloittavassa *okei*-partikkelissa on nouseva sävelkulku, mikä merkinnee jonkinlaista hämmästyneisyyttä kysymystä kohtaan. *Okei* välittyy todennäköisesti prosodisen hahmonsa myötä Tarjalle tarkistuskysymyksenä, sillä hän vastaa vuoroon myöntävästi kahdella dialogipartikkelilla (r. 22). *Okei*-partikkeli kuitenkin hyväksyy saadun vastauksen ja osoittaa sen ainakin jollain tapaa riittäväksi. Muokatulla vastauksen toistolla Hilja ko-

rosta mahdollisesti multialaisten vähäisyyttä osakunnalla ja vuoron päättävällä evaluaatiolla että Tarjan kotipaikka on siksi *loistava*.

Päällekkäin Hiljan vuoron kanssa, heti dialogipartikkelin *okei* jälkeen Tarja myöntää dialogipartikkelein *joo* ja *kyllä* Hiljan ymmärtäneen asian oikein ja Hilja vuoron jälkeen rivillä 23 Tarja jatkaa kotipaikkansa arviointia osoittamalla, että kyseessä on hänen mielestään joihinkin muihin kuntiin verrattuna pieni paikkakunta. Seuraavalla rivillä Hilja ottaa Tarjan topiikin jatkon vastaan dialogipartikkeliketjulla *niij justii* ja jatkaa seuraavaan kysymykseen, joka koskenee Tarjan nykyisen asuinpaikan viihtyisyyttä. Irja kuitenkin tarttuu pieneen paikkaan viittaavaan topiikin jatkoon kertomalla Hiljan kotipaikkakunnan, joka on vielä pienempi, minkä Hilja myöntää naurahtaen jo päällekkäin Irjan vuoron kanssa.

Edellisessä esimerkissä vastauksen elaborointi oli siis erillinen prosodinen kokonaisuutensa. Seuraavaksi esimerkki siitä, että arvio voi olla myös prosodisesti samaa kokonaisuutta *okein* kanssa. Karri, Hilja, Irja ja Tiina keskustelevat osakunnan liikekiinteistön potentiaalisesta vuokralaisesta, joka haluaa remontoida tilaa.

6.10 Firma

- 01 (1.6)
- 02 K: mt ↑niin nii. (kir- niim) mitä [↑pit:ääki.]
- 03 H: [mitä: ne sit]
- 04 H: haluais sinne tehä:?
- 05 (0.4)
- 06 K: ↑poistaap pari se_{in}ää jah.
- 07 H: @jaa.@ semmosi pikku °([-]°.
- 08 K: [muuttaa (.)
- 09 lattiamateriaalia ja. (0.2) rakentaa.
- 10 .hh[hhh] neuvotteluhuoneej ja[hhhh.]
- 1 11 H: [\mikä.\] [mikäs fi]rma
- 12 se /oikei on?/
- 2 13 K: no ne o sisustussuunnittelutoimisto (et
- 14 [no].)
- 3 15 H: [£ha]ho okei no niillä voiki sit olla
- 16 v(h)ähän n(h)iin[ku.£]
- 17 K: [no] ne tekee sii[s sillai
- 18 I: [mni
- 19 K: niinku.]
- 20 I: ainakis se standar]dit.
- 21 K: toimistoja. nimeomaa. niinku.=
- 22 H: =aa[::.

Katkelman alussa Hilja esittää kysymyksen koskien potentiaalisen vuokralaisen vaatimaa remonttia (r. 3–4). Karrin vastattua (r. 6) lauseella, joka *ja*-loppuisuudellaan implikoi jatkoa (ks. Koivisto 2011: 69–109). Hiljan reagoitua remonttivaatimuksen ensiosaan esittämällä oman arvionsa tilanteesta (r. 7) ja Karin jatkettua vielä kahdella remontoimisen kohteella (r. 8–10), Hilja aloittaa tarkistuskysymyksen kysymyssanalla *mikä* (r. 11). Hän ei kuitenkaan jatka kysymystään loppuun Karrin vielä puhuessa, vaan aloittaa sen uudestaan riveillä 11–12 tiedustellen sitä, mistä firmasta on kysymys. Karri vastaa kysymykseen lauseella, josta käy ilmi kyseessä olevan firman toimiala. Firman toimiala on Hiljalle tarpeeksi selvä merkki siitä, miksi he vaativat remonttia, minkä eksplikoinnin hän aloittaakin vuorossaan (r. 15–16).

Kysymyksellään Hilja ei ole osoittanut eksplisiittisesti, haluaako hän tietää firman nimen vai toimialan. Toimiala osoittautuu riittäväksi, sillä Hiljalle riittää vastaukseksi, että kyseessä on sisustussuunnittelutoimisto: saatuaan tämän verran vastausta, hän reagoi nauhahtamalla sekä dialogipartikkelilla *okei*. Prosodisesti samassa kokonaisuudessa hän myös arvioi saamaansa vastausta kertomalla kuinka itse suhtautuu asiaan. Arvio alkaa jälleen *no*-partikkelilla, joka osoittaa topiikinsisäistä siirtymää, tässä jälkilaajennukseen. Päällekkäin Hiljan vuoron lopun kanssa Karri jatkaa tarkennuksella, millaista sisustussuunnittelua firma tekee (rivit 17 ja 19). Päällekkäin Karrin kanssa Irja jatkaa Hiljan kanssa samaa näkökantaa asiaan toteamalla, että standardit ovat selkeät. Rivillä 20 Karri jatkaa aloittamansa vuoron loppuun kertomalla, että kyseessä on toimistoja suunnitteleva firma. Karrin vuoro jakautuu useampaan prosodiseen yksikköön, kun hän jatkaa vuoroaan partikkelein *nimenomaa* ja *niinku*. Fokuspartikkelilla *nimenomaa* implikoidaan jonkin asian itsestäänselvyyttä (ISK § 845), Karri siis korostaa Irjan olevan oikeassa siinä, että toimistoja suunnittelevassa sisustussuunnittelutoimistossa tiedetään, millaisessa toimistossa työskennellä. Hilja vastaanottaa tämän dialogipartikkelilla *aa::*, jolla hän osoittaa tiedon uutuutta itselleen ja ymmärtävänsä nyt tilanteen sen vaatimalla tavalla.

Kolmannen position vuorollaan Hilja siis merkitsee vastauksen ymmärretyksi ja riittäväksi. Naurahdus kertoo Hiljan suhtautumisesta saatuun vastaukseen, toimien ikään kuin empatian osoittajana Karrille, sillä remontoimisen hoitaminen ei ole aivan yksinkertaista. Vuoro on tulkittavissa myös vahingoniloiseksi samasta syystä. *Okeilla* hän osoittaa saaneensa omasta mielestään riittävästi tietoa. Hän jatkaa vuoroaan vielä arviolla tilanteesta, ei siis vain saamaansa vastausta, vaan pitää topiikkia yllä tämänhetkisen tietonsa myötä, kun hän ymmärtää asian kokonaistilanteen.

Luvussa 6 olen tarkastellut *okei*-dialogipartikkelin käyttöä kolmannen position vuorossa keskustelijoiden rupattelun yhteydessä. Toisin kuin välineellisissä tapauksissa, rupattelun yhteydessä *okei* ei näytä osoittavan erityisen vahvoja sekvenssin päättämisen merkkejä, sillä topiikkia jatketaan näissä tapauksissa aineistossani lähes poikkeuksetta. Ensimmäisessä alaluvussa käsittelin myös sitä, kuinka *okei*-partikkelilla näyttää olevan mahdollista korostaa myös tiedon uutuusarvoa. Ensisijaisesti kyse on partikkelista, joka ei ota tiedon uutuusarvoon erityisemmin kantaa. Vastauksen *okei* näyttää hyväksyvän kaikissa tapauksissa, mutta ensi- tai jälkitavun vokaalin pidentymisestä syntyy implikaatio, että tiedon uutuusarvoa korostetaan. Topiikkia voi dialogipartikkelin *okei* jälkeen jatkaa niin kysyjä kuin muukin keskusteluun osallistuva henkilö. Kun kysyjä jatkaa keskustelua, en havainnut erityistä eroa sen välillä, jatkuuko topiikki samassa vai erillisessä prosodisessa kokonaisuudessa.

7. *Okei* osana dialogipartikkeliketjua tai ryhmittymää

Edellä olen käsitellyt *okein* merkitystä omana vuoronaan ja vuoron lähes ainoana dialogipartikkelina. Mutta mikä on *okein* merkitys silloin, kun se esitetään osana dialogipartikkeliketjua? Dialogipartikkeliketjulla tarkoitan monen dialogipartikkelin muodostamaa ketjua, joka on yksi prosodinen kokonaisuus, kuten esimerkiksi *aa okei*. Käsittelen tässä luvussa myös tapauksia, joissa dialogipartikkelit eivät muodosta prosodista kokonaisuutta, mutta muodostavat kuitenkin yhdessä vuoron. Aineistossani *okei*-dialogipartikkelia käytetäänkin muiden dialogipartikkelien kanssa monesti nimenomaan omana lausumanaan. Esimerkki tällaisesta vuorosta on *ahaa. okei. joo.*¹³.

Seuraavaksi tarkastelen muutamia aineistostani nousevia dialogipartikkeliketjuja. Ensinnä käsittelen omassa alaluvussaan selkeästi yleisintä ketjua *aa okei*. Tästä jatkan toiseen alalukuun, jossa käsittelen muutamia muita partikkeliketjuja, kuten toistomuotoista partikkeliketjua *okei okei* sekä ketjuja, joissa *okei* esiintyy A- ja/tai B-ryhmän partikkeleiden kanssa.

---

¹³ Litteroidessa huomasin ongelmaksi sen määrittelemisen, milloin dialogipartikkelit muodostavat yhden prosodisen kokonaisuuden ja milloin useamman, sillä esimerkiksi *aa okei*- tai *ahaa okei* -ketjussa voi partikkelien välillä olla myös glottaaliklusiili, mikä vaikeuttaa lausumien hahmottamista.

7.1 *Aa okei*

Dialogipartikkelin *okei* yleisin yhdistelmä toisen dialogipartikkelin kanssa on aineistossani sen yhdistäminen dialogipartikkeliin *aa*, joko osana samaa tai erillistä prosodista kokonaisuutta. Kaksi kolmannelta aineistoni dialogipartikkeliketjutapauksista muodostui *aa okei* -tapauksista. Tarkastelen tässä luvussa sitä, millainen on dialogipartikkeliketjun *aa okei* merkitys, kun se on yksi prosodinen kokonaisuus ja kun partikkelit muodostavat erilliset prosodiset kokonaisuudet. Lisäksi pohdin hieman sitä, mistä syystä juuri nämä dialogipartikkelit ovat niin paljon käytetty yhdistelmä. Kertaan ensin, mikä on selvinnyt tähän mennessä kummankin partikkelin merkitykseksi ja siirryn sitten tarkastelemaan yhdistelmää.

Edellä on selvinnyt, että *okei*-dialogipartikkelin tehtävä on ottaa jollain tasolla hyväksyvästi vastaan edeltävä vuoro. Aineistossani tämä tarkoittaa sitä, että kolmannen position vuorossa oleva *okei* ensisijaisesti ottaa edeltävän vastauksen positiivisesti vastaan: se hyväksyy vastauksen riittävänä ja osoittaa sen sopivanlaiseksi kysymykseen. Prosodisten keinojen avulla *okei* voi kuitenkin toimia myös uutta tietoa vastaanottavana vastauksena. Se voi osoittaa niin sitä, että edeltävä vuoro on vain sisältänyt uutta tietoa, kuin sitä, että *okei*-vuoron esittäjä on ymmärtänyt asioiden laidan kyseisellä hetkellä. Onpa prosodisen muutoksen myötä ollut havaittavissa myös asian kyseenalaistaminenkin (ks. esimerkki 6.3 *Remontti*).

Koivisto (2015b) on tarkastellut puolestaan dialogipartikkelin *aa* käyttöä kolmannen position vuorossa. Hän toteaa, että *aa* on dialogipartikkeli, jolla osoitetaan vuoron esittäjän läpikäymää kognitiivista muutosta, jonka myötä hän ymmärtää käsitellyn asian kyseisellä hetkellä tarkoitettulla tavalla. *Aa* osoittaa Koiviston mukaan sen, että ennen vastausta vuoron esittäjä on ymmärtänyt, käsittänyt tai tiennyt asian jollain tapaa väärin tai vajavaisesti mutta ymmärtää sen nyt vastauksen myötä oikein. *Aan* funktio on siis osoittaa ja oikeista aiempia ristiriitaisuuksia, joita kysyjän aiempi puhe on paljastanut.

Käsittelen ensinnä tapausta, jossa *aa okei* on prosodisesti yhtenäinen ketju ja sitten tapausta, jossa *aa* ja *okei* muodostavat omat prosodiset kokonaisuutensa. Ensimmäinen esimerkkini on Iivarin ja Ollin välisestä keskustelusta, jossa he puhuvat kalastuksesta. Ennen katkelman alkua Olli on aloittanut keskustelun Iivarin kanssa, ja katkelman alussa topiikissa on edetty siihen, millä järvellä Iivari kalastaa. Olli tiedustelee rivillä 6 Iivarin kotipaikan ympäristön kalastusmahdollisuuksia kysymällä, onko näillä rantaviivoja. Ollin kysymys muotoutuu vähitellen taukojen ja uudelleenaloituksen kautta, ja ennen kysymyksen loppuun muodostumista hänen vuorossaan on pitkä tauko sanahaun vuoksi. Kysymys on

polaarinen verbikysymys, joten vastaukseksi riittäisi myöntö tai kieltö, mutta Iivarin vastaus on tarkka kuvaus tämän kotipaikan sijainnista, mikä tekee vastauksesta myöntävän (r. 9–10). Pitkän tauon jälkeen rivillä 11 Olli esittää jatkokysymyksen, joka on järven nimeä hakeva hakukysymys. Iivari vastaa kysymykseen tauon jälkeen rivillä 17.

7.1 Kalamiehiä

06 O: onks teilä. (0.3) onks teilä. (0.6)
 07 tota:. mt. (1.0) rantaviivoja.
 08 [(onks teilä,)]
 09 I: [@no ohan sii]nä,@ (1.0) on meillä
 10 siis meillä o iha järve rannassa.
 11 (1.2)
 12 O: mikäs järvi siinä &o.
 o &katse>I
 13 (0.4)
 14 I: siinä on tota: noin ni.
 15 (0.5)
 16 L: (-[-]) ←tilassa on käynnissä toinen keskustelu
 17 I: [Kivi]järvi siinä meitä [(vieressä).]
 18 O: [↑aa: oke]i.
 19 I: ja sitte. Äänekoskell_on toi Keitele.
 20 (0.3)
 21 O: eikun ↑niimpä. (.) [ee ni]im#pä# joo-[o.
 22 L: [(-)]

Iivarin vastaus käsittää kaksi rantaviivaa. Ensin hän nimeää kotinsa lähellä olevan järven (r. 14 ja 17), sitten järven, joka sijaitsee hänen toisessa maakunnan tukikohdassaan (r. 19). Iivarin vastaus on selkeän kaksiosainen, ja osien väliin hän tuottaa omana prosodisena kokonaisuutena lausuman *ja sitte*, joka korostaa sitä, että rantaviivaa on muuallakin. Olli reagoi kumpaankin järven nimeen erikseen: rivillä 18 *aa okeilla* ja rivillä 21 lyhyen tauon jälkeen useammalla partikkelilla. Reagoiminen suunnittelupartikkelilla *eikun* osoittaa Ollin kyseisellä hetkellä muistavan asian laidan, eli että Iivarilla on toinenkin kalastuspaikka (ks. lisää suunnittelupartikkelista *eiku* ISK § 862 ja § 1075). Samassa prosodisessa kokonaisuudessa oleva partikkeli *niimpä* osoittaa Ollin tunnistavan paikan, mitä korostaa vielä partikkelin toisto. Lopuksi hän vielä hyväksyy vastauksen kokonaisuudessaan dialogipartikkelilla *joo*. Molemmilla reaktioillaan Olli osoittaa kognitiivista muutosta, jonka hän asian käsittäessään tai muistaessaan käy läpi.

Mitä Olli sitten tekee partikkeliketjulla *aa okei*? Kumpikin partikkeli voisi riittää yksinäänkin reaktioksi Iivarin vastaukseen. Koivisto esittää (2015b:121) oman aineistonsa yhteydessä *aa*-dialogipartikkelin toimivan sen osoittimena, että vuoron esittäjä ymmärtää nyt tilanteen, eikä tarvetta jatkokäsittelylle ole ja että *okei* osana samaa prosodista yksikköä osoittaa korjauksen eksplisiittisen hyväksynnän (ks. myös Schegloff 2007:128). Tämä tuntuu sopivanlaiselta myös omassa tapauksessani, sillä *okei* osoittaa vastauksen eksplisiittisen hyväksymisen. Partikkelin *aa* läsnäolo osoittaa kuitenkin myös sitä, että Ollilla on jonkinlainen käsitys asiasta ennestään. Hän esimerkiksi tietää Iivarin kotikunnan ja voisi siten mahdollisesti arvata tämän lähimmän kalastusjärven. *Aa* osoittaa siis Ollin välittömästi ymmärtävän Iivarin tarkoittaman järven ja ettei siten esimerkiksi järven tarkemmasta sijainnista tarvitse antaa kuvausta. *Okei* puolestaan osoittaa eksplisiittisesti vastauksen hyväksymisen sellaisenaan. *Aa okei* on lausuttu jonkin verran päällekkäin vastauksen kanssa, lähellä vuoronvaihdon mahdollistavaa kohtaa, mutta joka tapauksessa heti, kun Olli on saanut riittävän käsityksen asiasta. Partikkeliketju osoittaa siis vastauksen ymmärretyksi, riittäväksi ja hyväksytyksi.

Tarkastellaan partikkeliketjua vielä toisella esimerkillä. Hilja ja Irja keskustelevat katkelmassa keittiössä kahdestaan ruoanlaiton ohessa. Hilja on edellä kertonut hakevansa uutta työpaikkaa, mihin kohdistuu Irjan rivin 1 vuoro, jossa Irja kysyy, minne Hilja on hakenut. Hilja ei aloita vastaustaan sanomalla varsinaista haettua paikkaa vaan kertoo, että Irja voisi auttaa häntä työhaastatteluun valmistautumisessa (rivit 2–4), ja vasta vuoronsa loppupuolella hän kertoo varsinaisesti haetun työpaikan firman nimen (r. 5).

7.2 Työhaastattelu

01 I: oi? [min.
 02 H: [itse asiass_sää voisit kyl jotenki. (0.2)
 03 kertoo mulle jo@tai@. (.)*(.) fiksuja asioita
 04 mitä mä voisin sanoo kus se on siis tonne
 05 <va:l#men#nuskeskukselle?>
 06 (.)
 07 I: /joo-o?/
 08 (0.4)
 09 H: sinnen niin#ku:#. (0.6) niill_on nyt se puoli
 10 mikä järkkää myös niin#ku#. (0.4) mikä se on
 11 semmone fhm (p(h)erekrikkalainen:).£ (.) siis tota.
 12 (1.1)
 13 H: tohon::,

14 (1.8)
 15 H: öö. siis julki#se#< (.) hallinnon #puolelle#
 16 [niill_o ka]ikenlaisia. (.) työ(e[lämä])valmennuksii
 17 I: [↑aa okei.] [joo.]
 18 H: /jota ne niingu,/
 19 I: joo-[o?
 20 H: [ja siis. (0.4) kaiken↑näkösiä koulutusjuttuja?
 21 I: joo-o?
 22 H: (--)?
 23 (0.9)
 24 H: ↑niin nin. (0.6) sinne. viestintäpuole. (--
 25 markkinoin- -)?
 26 I: joo-o.
 27 (1.7)
 28 I: no? (-- kannattaa tietys[tis /sa↑noa/ että sä
 29 H: [(keksi jotain.)
 30 I: seuraat. .hhhh fniink(h)un.£ (.) äktiivisestim
 31 mitä. (0.6) tot:a:: (0.8) koulutus/kentällä
 32 tapahtuu ja?/

Irja reagoi Hiljan jälkijäseneen kaksihuippuisella *joo-o*-partikkelilla tehden Hiljalle tilaa jatkaa vastaustaan (ks. Sorjonen 2001:205). Sorjonen (mt.) on esittänyt, että kaksihuippuisuudella voitaisiin implikoida samanmielisyyttä toisen keskustelijan kanssa, mikä tässä tapauksessa vaikuttaa sopivalta sikäli, että ei Irja ainakaan tyrmää Hiljan ehdotusta auttaa valmistautumisessa. Hilja kuvailee sitten tarkemmin hakemaansa paikkaa, kunnes Irja vastaa rivillä 17 dialogipartikkeliketjulla *aa okei* Hiljan selvityksen ollessa vielä kesken. Vähän myöhemmin hän reagoi myös dialogipartikkelilla *joo* (r. 17) ja myöhemmin jälleen kaksihuippuisilla dialogipartikkeleilla *joo-o* (r. 19, 21, 26). Pitkähkön tauon jälkeen (r. 27) Irja aloittaa auttavan vastauksen (r. 28, 30–32).

Joo-dialogipartikkeleilla Irja antaa Hiljalle tilaa jatkaa kertomistaan, mihin verrattuna *aa okei* tuntuu tekevän jotain aivan muuta. Irja esittää katkelman alussa kysymyksen Hiljalle, ja reagoi saamaansa vastauksen dialogipartikkeliketjulla silloin, kun on saanut riittävän vastauksen. Kyse ei tässä tapauksessa ole kuitenkaan samantyyppisestä tapauksesta kuin Koiviston tutkimuksessa, sillä Irjalla ei voi olla varsinaisesti aavistustakaan siitä, mihin Hilja on hakenut, paitsi sillä perusteella, että hän tuntee Hiljan aiempia työpaikkoja ja tietää Hiljan opiskelualan. Irjan *aa okei* -vastauksen tehtävä tuntuu tässä kohden olevan kahdenlainen: että hän on saanut riittävän vastauksen kysymykseensä, ja että hän ymmär-

tää kyseisessä kohdassa, miksi Hilja pitää Irjaa sopivana antamaan tälle haastatteluneuvoja. Dialogipartikkeliketjun merkitys näyttää kuitenkin tässäkin olevan melko samanlainen kuin edellisessä tapauksessa. *Aa* korostaa sitä, että kyseisessä kohdassa on saatu tarpeeksi tietoa, jotta voidaan hyväksyä vastaus ja selvitys. *Okei* puolestaan käsittelee vastausta hyväksyttävänä.

Hilja kuitenkin jatkaa omaehtoisesti vielä selvitystään työpaikasta (r. 16). Selvitys liittyy nimenomaan siihen, millaista paikkaa hän on hakenut, jotta Irja voi antaa hänelle neuvoja haastatteluun. Irja osoittaa Hiljan jatkaessa nopeasti jatkamisen relevantiksi päällekkäin Hilja vuoron kanssa tuotetulla *joo*-partikkelilla rivillä 17. Hän siis osoittaa tekevänsä tilaa Hiljan jatkaa kertomistaan. Tässä tapauksessa *aa okei* -partikkeliketju osoittaa ymmärtääkseni sitä, missä vaiheessa Irja on saanut tarpeeksi taustatietoa voidakseen alkaa pohtia sitä, kuinka auttaa Hiljaa.

Aa ja *okei* tuntuvat siis prosodisesti yhtenäisenä ketjuna ikään kuin täydentävän ja eksplikoivan toisiaan. Olen aiemmin todennut *okei*-partikkelin ottavan kolmannen position vuorossa jälkijäsenen vastaan riittävänä, hyväksyttynä ja ymmärrettynä. *Aa* puolestaan näyttää eksplikoivan *okein* ymmärrys- ja riittävyysaspektia. *Aa okei* osoittaa siis sen, missä kohdassa vuoron esittäjä on saanut riittävästi tietoa, ymmärtänyt sen, hyväksyy sen ja osoittaa, että saadun tiedon myötä hän siirtyy käsittelemään aihetta hieman toisesta näkökulmasta.

Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan sitä, minkä merkityksen partikkelit saavat, jos niitä ei ole prosodisesti sidottu yhteen eli jos kumpikin partikkeli muodostaa oman prosodisen kokonaisuutensa. Katkelmassa ovat läsnä Ruut, Vieno ja Kaisa. Ennen katkelman alkua Ruut on kertonut tyhjentäneensä maitopurkin kahviinsa ja päivittelee katkelman alussa sitä, kuinka hän on jäänyt juomaan kahvia Vienon ja Kaisan kattaessa pöytää. Ruutin puhuessa Vieno on siirtynyt jääkaapille, sillä hän kaipaa kyseisellä hetkellä jotain juotavaa.¹⁴

7.3 Sosiaalimehuja

16 R: .thhh mä< .hhh ihan kauheeta mä vaa o
 17 oikeesti. (0.3) olin [tääl sillee et @mä
 18 V: [onks tääl jotai
 19 R: voisi ottaa kahvia (ja] sitte.)

¹⁴ Kyseiseen jääkaappiin voi jättää eväitä niin nimettynä kuin vapaaseen käyttöön. Nimeämättömät eväät ovat vapaasti käytettävissä, samoin *saa ottaa* -nimikkeelliset. Käytännössä ruokiin ei aina muisteta laittaa nimeä, joten kaapista otetaan asioita verrattain varovaisesti.

20 V: sosiaalimehuja.]
 21 R: [°ai mitä.°]
 22 V: [onks tääl jotai] sosiaalimehuja. (0.4)
 23 nais ei lue kenenkää nimiä.
 24 R: /aa. $\text{f}_o\uparrow\langle\text{kei}\rangle,\text{,} /$ (0.2) {*@mt th.@f*}
 r {kulmien kohottelu}
 25 V: oliks (- ihan hirveesti mieli nyt jotai
 26 [--].)
 27 R: [ei mut hei. kuulet tuolla on. (0.2)
 28 itse asiassa kans emännistön kaapissa
 29 on >(-)<.
 30 (0.3)
 31 V: (mehua).

Rivillä 21 Ruut esittää tarkistuskysymyksen, koska ei ole todennäköisesti kuullut Vienon kysymystä. Samaan aikaan, rivillä 22, Vieno esittää kysymyksensä uudelleen. Tauon jälkeen rivillä 23 hän osoittaa löytäneensä kaapist nimeämättömiä mehuja¹⁵. Vienon vastaus riveillä 22–23 koostuu kahdesta osasta, jotka on tehty erillisinä prosodisina kokonaisuuksinaan ja joiden välillä on vuoronvaihdon mahdollistava kohta ja tauko.

Ruut reagoi Vienon toistettua kysymyksensä vain liikauttamalla päätään Vienon suuntaan ja reagoi vasta Vienon jatkon (r. 23) jälkeen dialogipartikkelein *aa* ja *okei*, sekä lyhyen tauon jälkeen maiskautusääntein (r. 24). Ruut tuottaa partikkeliketjun korkealla sävelkorkeudella ja *okein* ja maiskautukset hymyillen ja eräänlaisella vihjailevalla äänensävyllä, kohottaen maiskautusten aikana vihjailevasti myös kulmiaan. Vihjailevuus osoittaa tulkintani mukaan Ruutin pitävän Vienon löytämien mehujen juomista mahdollisena, mutta jollain tapaa kiellettynä. Riveillä 25–26 Vieno perustelee kysymystään janollaan. Ruut antaa kuitenkin toisenlaisen vastauksen kertomalla, että toisessa jääkaapissa on mehua, jota Vieno voi juoda.

Ruut lausuu kolmannen position vuoronsa kohdassa, jossa on ymmärtänyt, mistä Vieno puhuu, mihin ei ole riittänyt pelkkä kysymyksen toistaminen. Dialogipartikkeleilla Ruut vastaa selkeästi Vienon edeltävän vuoron kumpaankin lausumaan. Maiskautuksilla hän puolestaan vastaa vuoron jälkimmäiseen lausumaan. Partikkelit on lausuttu varsin korkealta ja *okei*-dialogipartikkelin intonaatio on lisäksi nouseva, mikä implikoi vahvasti edel-

¹⁵ Vuoron loppu on tulkittavissa ilmoituksen lisäksi myös Ruutille osoitetuksi kysymykseksi, vaikkei mikään lausumassa sanallisesti viittaakaan kysymykseen. Tulkintamahdollisuus syntyy keittiössä olijoiden institutionaalisista rooleista: Ruut on osakunnan emäntä, jonka vastuulla on pitää koko keittiöstä huolta ja siten hänellä voisi myös olla tieto siitä, onko nimeämätön mehu jonkun vai saako sitä juoda vapaasti.

lisen vuoron sisältäneen Ruutille uutta tietoa: sekvenssin topiikin. Partikkeleiden tuottaminen prosodisesti erillisissä yksiköissä vaikuttaa osoittavan tahtia, jolla Ruut käsittää puheena olevan asian. Vienon vuoron ensimmäiseen lausumaan vastatessaan partikkelit toimivat kolmannen position vuorona ja osoittavat asian ymmärretyksi ja hyväksytyksi ja että siirtyminen eteenpäin on mahdollista. Tätä tulkintaa perustelee se, että Ruut on edellä esittänyt korjausaloitteen, koska ei ole mahdollisesti kuullut alkuperäistä kysymystä ja siten asian selväksi osoittaminen on keskustelun kannalta järkevää. *Aa*-dialogipartikkeli korostaa tässä tapauksessa sitä, että Ruut ei ole aiemmin ymmärtänyt jotain ja nyt käsittää sen. Partikkelit reagoivat jonkin verran myös jälkimmäiseen lausumaan, osoittaen sen sopivaksi perusteluksi Vienon kysymykselle. Partikkeleilla on kuitenkin painotusero, sillä *aa* ilmaisee, että Ruut kyseisellä hetkellä ymmärtää, mistä on kysymys, ja toimii siten ensinnä kolmannen position vuorona, kun taas *okei* taas osoittaa hyväksyvänsä edellisen vuoron ja siten osoittaa käsitellyksi myös Vienon perustelun. Dialogipartikkelit eivät siis ota kantaa Vienon varsinaiseen kysymykseen siinä missä maiskaukukset ja ovat siten lähinnä taaksepäin katsovia.

Dialogipartikkeleiden *aa* ja *okei* tuottaminen erillään ei siis tuo kovin suurta eroa verrattuna yhtenä prosodisena kokonaisuutena tuotettuun ketjuun, sillä partikkeleiden tuottaminen yhteen tai erikseen vaikuttaa ainakin omassa aineistossani liittyvän lähinnä siihen, missä tahdissa puhujat ymmärtävät toisiaan. Kyseiset partikkelit ovat aineistoni yleisin partikkelipari, mikä selittynee sillä, että kyseessä on ainakin kolmannen position vuorojen yhteydessä toisiaan täydentävä partikkelipari.

7.2 Muut dialogipartikkeliketjut

Tässä luvussa käsittelen muutamia muita aineistostani löytyviä dialogipartikkeliketjuja ja -ryhmittymiä. Tarkastelen ensinnä *okein* vuoronsisäistä toistoa, mistä siirryn tarkastelemaan *okein* ryhmittymistä niin A- kuin B-ryhmän dialogipartikkelien kanssa.

Dialogipartikkelin *okei* toisto vuorossa voi tapahtua prosodisesti, joko yhtenä kokonaisuutena tai kahtena kokonaisuutena. Kunnari on pro gradu -tutkielmassaan (2011) osoittanut kahdentuneen *joo*-partikkelin *joojoo* olevan erimerkityksinen kahdentumattoman partikkelin kanssa. Onko näin siis muiden partikkelien kohdalla? Kunnari on tutkinut nimenomaan tapauksia, joissa *joo*-partikkelit muodostavat prosodisesti yhtenäisen kokonaisuuden. ISK:ssa (§799) mainitaan useimpien dialogipartikkelien voivan kahdentua ja että kahdentunut dialogipartikkeli ei koskaan tarkoita samaa kuin yksinään esiintyvä dialogi-

partikkeli. Lisäksi toistetut dialogipartikkelit ovat tyypillisemmin affektisia kuin yksinään esitetyt dialogipartikkelit (ISK §1737). Kunnarin tutkimuksen mukaan *joojoo* toimii vastaanottamassa ymmärrystarjokkaaseen annettua vastausta sekä kolmannen position vuorossa päättämässä välisekvenssiä, jotka vaikuttavat olevan lähellä myös kahdentuneen *okein* merkityksiä.

Käsittelen ensin tapausta, jossa kahdentunut *okei* muodostaa yhtenäisen prosodisen kokonaisuuden. Seuraavassa katkelmassa Ruut ja Kaisa keskustelevat Ruutin Linnanmäellä työskennelleestä tuttavasta, jonka Kaisa voisi tuntea, mutta asia ei paljastukaan niin yksinkertaiseksi. Ennen katkelmaa Ruut on saanut tietää Kaisan työskennelleen Linnanmäellä, mikä johtaa katkelman topiikkiin. Katkelman alussa Ruut tiedustelee Kaisalta Kaarina Joki -nimisestä tuttavastaan. Pitkän tauon jälkeen Kaisa esittää korjausaloitteen rivillä 12 kysyen, mistä hän voisi tuntea kyseisen ihmisen. Ruut vastaa kysymykseen, minkä jälkeen Kaisa esittää uuden kysymyksen, jonka vastauksen myötä Kaisa osaa vastata Ruutin esittämään kysymykseen kieltävästi. Kieltävän ja siten preferoimattoman (preferenssistä ks. esim. Tainio 1997: 93–110) vastauksen myötä Kaisa myös antaa selityksen sille, miksei tunne kyseistä henkilöä. Ruut reagoi riveillä 28–30 Kaisan jälkijäsenen kahdentuneella dialogipartikkelilla *okei okei*.

7.4 Jätskim myyjä

- 01 R: .hhhhh hei muistat sä? (.) olik- (0.3)
 02 semmosta. ei ku mä oo varmaa kysynys sult
 03 #tän# jo.
 04 (0.8)
 05 K: joo-o?
 06 R: semmonen juttu ku Kaarina Joki.
 07 (0.9)
 08 K: mikä?
 09 R: Kaarina Joki.
 10 K: mt.
 11 (1.7)
 12 K: mistä oisin [(-).]
 13 R: [se oli lin-] lintsillä kanssa
 14 ollun nyt.
 15 (0.6)
 16 K: [jaa]:. [millä.] mitä se teki siellä.
 17 R: [töissä.] [°kesäl.°]
 18 R: se oli tota. (0.9) semmonen to#ta.# (0.7)

19 perus karkki. (0.6) hattara. jätskim
 20 [myyjä.]
 21 K: [/aij jaa./] (0.3) mä olin sila ei em mä.
 22 tai ei ainaka kuulostat. (0.6) on siellä
 23 varmaa ollu. ollu varmaan jotenki. eri
 24 alueella kum mää.
 25 R: ni[in totta.]
 26 K: [meill_on sillee alu]eittain ne.
 27 (0.4)
 28 R: o:kei #oke#i. (.) mä en tiedä yhtää et
 29 miten se toimii mä vaan se. (0.6) oletan
 30 et kaikki tuntee [t(h)oisensa.ɛ]
 31 K: [ni(h)ii-i.]
 32 R: ɛ↑.hhh [.hhhɛ]
 33 K: [>no siel on se.<] (0.3) kuussataa
 34 työnɛtek(h)ijää että.ɛ=

Kahdentuneen *okei okei* -dialogipartikkeliketjun merkitys vaikuttaa tässä tapauksessa olevan yksinäisen *okei*-dialogipartikkelin merkityksen intensifioimisessa ja näin osoittavan vahvemmin sen, että Ruut ymmärtää, ettei Kaisa tunne Kaarinaa ja ettei Kaisan tarvitsee asiaa tämän enempää miettiä. Partikkeliketju koostuu kahdesta keskenään eri tavoin tuotetusta *okeista*. Ensimmäisen *okein* ensitavun vokaali on pidennetty ja jälkimmäinen *okei* on tuotettu naristen. Eri tavoin tuottaminen näyttää korostavan eri puolia yksinään tuotetun *okein* merkityksestä. Luvussa 6.1 käsittelin sitä, kuinka äänteenvenytyksen sisältävät tavut tuovat *okeihin* lisämerkityksen koskien sitä, että partikkelilla osoitetaan edellisen vuoron sisältäneen puhujalle jollain tavalla uutta tietoa, ja sitä, kuinka asiain laita kyseisellä hetkellä ymmärretään. Näin näyttää olevan myös tässä tapauksessa: ensimmäinen *okei* osoittaa, että Ruut ymmärtää Kaisan vastauksen myötä, miksei Kaisa tunne Kaarinaa. Jälkimmäisen *okein* nariseva tuottotapa puolestaan korostaa sitä, että asia on loppuun käsitelty (vrt. ISK § 1037 ja Ogden 2002). Lisäksi se, että Ruut on toistanut nimenomaan *okei*-partikkelin, osoittaa, että hän ehdottomasti pitää Kaisan vastausta hyväksyttävänä ja riittävänä. Tämä oletus syntyy siitä, että partikkelin toistaminen intensifioi yksin lausutun partikkelin merkityksen.

Kunnari kertoo *joojoon* prosodian antavan dialogipartikkelille lisämerkityksiä; esimerkiksi jos ensimmäinen *joo* on lausuttu korkealta ja jälkimmäinen matalalta, korostuu se, että saatu tieto on odotuksenvastaista ja uutta. Tasaisella intonaatiolla tuotettu partikkeli vastaanottaa niin ikään uutta tietoa, mutta ei korosta tiedon uutisarvoisuutta, vaan käsitte-

lee tietoa riittävänä ja hyväksyttävänä. Partikkeli ylipäätään päättää sekvenssin tyypillisesti. Kahdentunut *okei* näyttää korostavan vielä enemmän vastauksen hyväksyttävyyttä ja ymmärrettävyyttä.

Seuraavassa esimerkissä *okei* toistetaan kahdessa erillisessä prosodisessa yksikössä. Karri on saapunut keittiöön Hiljan, Irjan ja Tarjan seuraksi. Katkelma on Karrin saapumisen alusta, jolloin hän selvittää osakuntalaisittain perustietoja Tarjasta, jota ei ole aiemmin tavannut. Katkelmassa on kaksi tapausta, joissa Karri vastaanottaa saamansa vastauksen kolmannen position vuorossa toistetulla *okei*-dialogipartikkelilla (r. 6 ja 13).

7.5 Kemia

01 K: moi. moi (mä --). (0.2) t_{aloude}hoitaja.
 02 (1.8)
 03 K: sä o< (0.4) opiskelet mitä.
 04 (0.3)
 05 T: öö. <kemiaa> e_{kaa} vuotta.
 06 K: >oke. °oke.°< oot sää. (.) jostain. (.)
 07 Keski-↑<Suo[mes°ta°,]>
 08 T: [>Multialta.<] joo. olen.
 09 (0.6)
 10 K: oot sä käyny. (0.4) li Jyväskyläs lukio?
 11 (0.2)
 12 T: öö. Mul↑tia [lukion,]
 13 K: [Multia lu]kio. [okei. okei. mm.] °(se-)°
 14 T: [joo sieltä.]

Katkelman alussa Karri esittelee itsensä vielä osakuntavirallaan ja tauon jälkeen tiedustelee Tarjan opiskelualaa (r. 1–3). Tarjan vastattua opiskelualallaan ja myös tiedolla siitä, monettako vuotta hän opiskelee, Karri vastaanottaa vastauksen kahdella *okei*-dialogipartikkelilla, jotka ovat prosodisesti erillään toisistaan. *Okei*-partikkelien jälkeen puheessa ei ole taukoa Karrin siirtyessä uuteen kysymykseen. Karri merkitsee Tarjan vastauksen vastaanotetuksi ja hyväksytyksi *okeillaan*. Kummankaan partikkelin lopussa ei ole loppuvokaalia ja jälkimmäinen on tuotettu ympäristöä hiljaisemmalla äänensävyllä. Partikkelit on lausuttu nopeasti. Nopeus ja partikkelin toistuminen viittaavat siihen, että Karri näin pitää vuoroa itsellään. Kuten edellisessä esimerkissä, myös tässä toistoon liittyy tulkitani mukaan hyväksymisen ja riittävyden korostaminen. Partikkelit myös osoittavat opiskelualatopiikin selkeästi tarpeeksi käsitellyksi ja siten sekvenssin päättyneeksi, mitä implikoi myös topiikin nopea vaihto Tarjan kotipaikkaan.

Tarjan vastauksen jälkeen (r. 8) Karri tiedustelee Tarjan käymää lukiota antaen oman vastausehdotuksensa (r. 10). Tarja vastaa tähän kysymykseen ensin lyhyellä epäröintiänteellä, sillä vastaus on preferoimaton (r. 12). Karri reagoi rivillä 13 saamaansa vastaukseen toistamalla sen, *Multia lukio*, sekä jälleen kahdella *okei*-dialogipartikkelilla, jotka ovat prosodisesti toisistaan erillään. Vastauksen toistaminen ja partikkelien rauhallinen lausuminen luovat implikaation siitä, että Karri sulattelee saamansa hieman preferoimattomia tietoa. Hän ei korosta tiedon uutuusarvoa, vaan merkitsee tiedon vastaanotetuksi ja hyväksyy vastauksen. Toisin kuin edellä, partikkelin toisto ei aivan samassa määrin vaikuta varaavan vuoroa puhujalle, vaan korostavan vastauksen käsittelyä, mihin liittyy myös vuoronalkuinen vastauksen toisto, jonka Tarja tulkitsee tarkistuskysymykseksi, koska hän vahvistaa tiedon paikkansapitäväksi (r. 14) Karrin *okei*-lausumien aikana. Karri jatkaa vastaukseen reagointia *mm*-dialogipartikkelilla, minkä jälkeen hän aloittaa jonkinlaisen vastauksen arvioinnin, joka jää kuitenkin kesken.

Erikseen tuotetut *okei*-partikkelit näyttävät suhtautuvan sekventiaaliseen ympäristöönsä eri tavoin kuin yhteen prosodiseen yksikköön kahdennettu versio, sillä näissä tapauksissa ensimmäinen *okei* toimii taaksepäin katsoen, osoittaen suhtautumista saatuun vastaukseen, kun jälkimmäinen *okei* puolestaan suuntaa eteenpäin pitämällä vuoron puhujalla. Toistetut *okeit* päättävät sekvenssin ja aloittavat uutta. Ne niin ikään varaavat vuoroa puhujalle ja ylläpitävät keskustelua tuomatta siihen varsinaisesti mitään uutta, pitäen vuoron kuitenkin nimenomaan puhujalla itsellään. Tätä voi verrata siihen, kuinka *joo*-partikkelilla voidaan hiivuttaa tai ylläpitää topiikkaa ja antaa vuoro toiselle puhujalle tuomatta keskusteluun kuitenkaan varsinaisesti mitään uutta (Sorjonen 2001: 205–205, 261–262).

Näissä tapauksissa näkyy, kuinka ainakin toistettu *okei* myös päättää sekvenssin ja osoittaa tarvetta siirtyä seuraavaan sekvenssiin, mitä ei kovin usein aineistossani tapahtunut jutustellessa muutoin. Prosodisesti niin yhdessä kuin erillään tuotetut toistetut *okeit* näyttävät vaikuttavan siihen, että sekvenssi suljetaan tai edetään jälkilaajennukseen. Lisäksi molemmissa esimerkeissä ovat läsnä samassa sekventiaalisessa paikassa yksin tuotetun *okein* ulottuvuudet, mutta intensifioituneemmin. Tämä näkyi erityisesti tapauksessa, jossa kahdennettu *okei* muodosti yhden prosodisen yksikön. Kun prosodisia yksiköitä on kaksi, *okeit* puolestaan varasivat vuoroa puhujalle.

Seuraavaksi siirryn muihin aineistostani löytyviin dialogipartikkeliryhmittymiin. Käsittelen ensin tapausta, jossa *okei* on osa vuoroa A-ryhmän eli uutta tietoa vastaanottavan dialogipartikkelin kanssa, ja toiseksi tapausta, jossa mukana on B-ryhmän eli uutta

tietoa korostamattomia partikkeleita. Ensimmäisessä katkelmassa Hilja ja Irja ovat tiedottamassa ruoan olevan valmista syötäväksi, mitä varten he hakevat keittiöstä kellon, joka on apuna kuuluttamisessa, sillä sitä kilistämällä kerätään kerhotilassa olijat kuulolle. Ennen katkelmaa Hilja on ottanut kaapista yhden näistä kelloista.

7.6 Teeiltakello

```
01 I: meill_ei oo meitä teeiltakelloo ni mennää sil.
02 H: no. ehh. eiks tää kelpaah.
03 I: joo-o mut ku joku valitti mulle et ekana
04 vuonna että. .hhh @s(h)itä ei voi
05 käyt[tää ni mun on iha sil et se on (-)-]@
06 H: [ahaa. okf(h)ei, <se: on trau]ma.>
07 I: ↓nii-i.
```

Ensimmäisellä rivillä Irja esittelee Hiljalle ongelman ja sen ratkaisun. Hilja on Irjan mukaan ottanut kaapista väärän kellon, mutta koska kaapissa ei vaikuta olevan tavoiteltua kelloa, Irja pitää väärän kellon käyttämistä sopivana. Rivillä 2 Hilja reagoi vuoronalkuisella *no*-partikkelilla, minkä jälkeen hän esittää hymyillen kysymyksen tiedustellen negaation kautta löydetyn kellon sopivuutta. *Eiks*-alkua käytetään samanmielisyyttä hakevissa kysymyksissä niin myönteisesti kuin kielteisesti suhtautuvien kysymysten yhteydessä (ISK: § 1094–1069 ja § 1697) Rivien 3–5 vastauksessaan Irja myöntää kellon sopivaksi tavoiteltuun tarkoitukseen, mutta perustelee esittämänsä ongelman sillä, kuinka hänelle on aikanaan kerrottu vain tietyn kellon olevan käytössä tehtävään. Hän tuottaa kuullun kommentin erilaisella äänellä merkiten kyseisen kohdan puheestaan lainaukseksi joltain muulta puhujalta. Hilja vastaanottaa selityksen rivillä 6 dialogipartikkeleilla *ahaa* ja *okei*, sekä jälkilajennuksella, joka selittää Irjan käytöstä, minkä Irja hyväksyy rivin 7 vuorollaan.

Kastari (2006:67) ja Koivisto (2015a:168) toteavat dialogipartikkelia *ahaa* käytettävän silloin, kun puhujan orientaatiossa tilanteeseen tapahtuu jonkinlainen muutos. Hilja käy katkelmassa läpi episteemisen muutoksen, jonka myötä hän suhtautuu Irjan esittämään ongelmaan eri tavalla. *Okei*-partikkelilla Hilja osoittaa vastauksen riittäväksi, ymmärretyksi ja hyväksyttäväksi. Vastauksen hyväksyttävyyttä korostaa paitsi se, että partikkeli on lausuttu samassa yhteydessä tiedon uutuusarvoa painottavan partikkelin kanssa, myös se, että *okei*-partikkelin ensitavulla on nimenomaan paino. Hän jatkaa *okein* myötä sekvenssin jälkilajennukseen, mikä osoittaa, että topiikki on melko lailla käsitelty saadulla vastauksella. Hiljan vuoron jatko *se on trauma* on tulkittavissa niin jälkilajennukseksi

kuin korjausaloitteeksi, sillä Hiljan vuoron loppu sisältää samanmielisyyttä hakevan ymmärrysehdoikkaan.

Viimeisessä esimerkissä ennen katkelman alkua Vieno ja Malla ovat vaihtaneet kuulumisia pitkästä ajasta, kunnes ennen katkelman alkua Vieno tiedustelee keittiössä olevilta Ruutilta ja Kaisalta nauhoitukseni tarkoitusta. Vieno esittää rivillä 17 kysymyksen toisille ruoanlaittajille, joilla on enemmän tietoa kuvaus- ja keskustelutilanteesta. Tauon ja naureskelun jälkeen Ruut vastaa humoristisesti riveillä 21–23 (äänensävy on tulkittavissa humoristiseksi ja hän tuottaa vuoron lopun hymyillen). Vieno vastaanottaa vastauksen rivien 24–25 vuorollaan, joka alkaa *okei*-partikkelilla.

7.7 Kauheen korrektisti

17 V: >mistä täällä piti keskustellah.<
 18 (0.4)
 19 R: £khih hi [hi hi£]
 20 M: [e he] he
 21 R: .hhhh @>kaikesta kauhee< korrektista ja
 22 mitään omia@ mielipiteitä fei saas
 23 sa[no. .hhh£]
 24 V: [£#o#keh.£ j]oo. .thhhh nii.
 25 muute#taan#hhh. (0.8) lauantaina.

Vieno tuottaa dialogipartikkelin *okei* hymyillen, mikä implikoi hänen ymmärtäneen Ruutin huumorin ja pitävän sitä hyväksyttävänä. Tulkintani mukaan hän korostaa huumorin ymmärtämistä painottamalla *okein* ensitavua. *Okei* osoittaa Ruutin vastauksen riittäväksi ja ymmärrettäväksi jollain tasolla, sillä muutoin sitä ei välttämättä voisi hyväksyä ja partikkelilla olisi erilainen prosodia kyseenalaistamassa asiaa. *Joo*-partikkelilla hän osoittaa asian tältä erää selväksi, sillä hän ei ala esimerkiksi intää asiasta Ruutin kanssa. Tämän jälkeen hän palaa aiemmalle keskustelun päälinjalle ja alkaa keskustella Mallan kanssa. Paluu päälinjalle ei tapahdu yksin dialogipartikkeliketjulla *okei. joo.*, vaan hengenvedon jälkeen hän esittää partikkelin *nii*, joka osoittaa paluuta Vienon ja Mallan väliseen keskusteluun, josta ollaan korjausaloitteen vuoksi poikettu.

Kahden viimeisen esimerkin kohdalla huomionarvoista on partikkelien järjestys: A-ryhmän partikkelien yhteydessä *okei* sijoittuu aineistossani A-partikkelin jälkeen, kun taas B-ryhmän partikkelit sijoittuvat useimmiten *okein* jälkeen. Tämä kertoo osaltaan siitä, millä tavoin dialogipartikkelit ylipäättään suhtautuvat ympäröivään sekvenssiin. Sijoittuminen uutta tietoa korostavan A-ryhmän partikkelin jälkeen selittyy sillä, että tiedon uutuusarvon

korostaminen toimitetaan vuoron mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, heti kun asia on ymmärretty¹⁶. Ylipäätään *okei* sijaitsee tyypillisesti mahdollisimman varhaisessa osassa vuoroa kohdassa, jossa edeltävän vuoron informaatio osoitetaan hyväksytyksi.

Olen tässä luvussa pyrkinyt valottamaan *okei*-dialogipartikkelin käyttöä erilaisissa dialogipartikkeliketjuissa ja -ryhmittymissä osoittaakseni paitsi sitä, että *okei* voi toimia muutoinkin kuin vuoron ainoana partikkelina, myös sitä, millaisiin merkityksiin *okei* tällöin keskittyy ja miten se vuorossa sijaitsee. Ensimmäisessä alaluvussa käsitelin dialogipartikkeliketjua *aa okei*, joka on aineistoni perusteella eräs *okei*-partikkelin yleisimpiä sijoittumisia ketjuissa. Luvussa paljastui, että partikkelit eksplikoivat ja täydentävät toisiaan, jolloin partikkeliketjun kokonaismerkitykseksi muodostui jotain sellaista kuin 'nyt ymmärän, asia on selvä, siirtyminen eteenpäin aiheessa on suotavaa'. Partikkeliketju osoittaa siis vastauksen antaneen uutta tietoa ja aiheuttaneen niin episteemisen muutoksen kysyjässä. Samalla se implikoi vastauksen hyväksymistä ja sitä, että asiaa ei tarvitse käsitellä enempää. Esimerkeissäni vastaaminen kuitenkin jatkui, mikä osoitti sen, että asian siihenastinen käsittely oli ymmärretty.

Jälkimmäisessä alaluvussa käsitelin *okein* käyttöä osana muunlaisia dialogipartikkeliketjuja ja -ryhmittymiä. Myös näissä tapauksissa *okein* painoarvo vaikutti olevan siinä, kuinka *okei* hyväksyy vastauksen. Kahdentuneen dialogipartikkelin tapauksissa oman erityisen painoarvonsa sai hyväksymisen lisäksi sen implikoiminen, että topiikin tai näkökulman vaihtaminen on keskustelussa toiston jälkeen suotavaa. Esimerkkitapauksissani tämän tekivät eksplisiittisesti näkyviksi itse *okei*-vuoron tuottajat, mikä johti ajatukseen siitä, että toistettaessa myös varataan vuoroa itselle. Muiden dialogipartikkelien kanssa *okei* sijoittuu vuorossa yleensä melko lailla alkupuolelle vuoroa, mihin liittyy sen merkitys riittävän vastauksen osoittajana. Näissäkään tapauksissa *okein* partikkeliryhmittymään tuoma hyväksymisen merkitys ei jäänyt vähäiseksi. *Okein* perusmerkitys tuntuu siis liikkuvan tällaisen hyväksyvän käytön ympärillä, siinä missä se suorittaa myös muita dialogipartikkelin perustehtäviä, eli osoittaa kuulolla oloa ja osallistajuutta keskustelussa.

---

¹⁶ Havaintojeni mukaan *okein* sijoittuminen myös ennen A-ryhmän partikkelia on mahdollista, mikäli partikkelit muodostavat omat prosodiset kokonaisuutensa. Tällöin *okeilla* ensin merkitään edellinen vuoro vastaanotetuksi ja vasta tämän jälkeen osoitetaan asia todella ymmärretyksi esimerkiksi partikkelilla *aa*. Tällainen käyttö korostaa alaviitteessä 12 käsiteltyä huomiota siitä, että *okeilla* ei välttämättä osoiteta edeltävää vuoroa ymmärretyksi vaan vain hyväksytyksi.

8. Yhteenveto

Olen tässä tutkielmassa tarkastellut dialogipartikkelin *okei* käyttötapoja ja merkitystä osana suomen kieltä. Kyseessä on suomeen englannin kielestä lainautunut sana, jota käytetään laajalti myös monissa muissa kielissä. Sanan ydinmerkitys liikkuu sanakirjoissa merkityksissä *hyvä (on)* ja *selvä (on)*, mikä tutkimukseni perusteella vaikuttaa olevan myös puheessa sanan perusmerkitys, johon myös sen vastakkaiset tulkinnat nojaavat. Nuorten aikuisten joukosta nauhoittamani melko arkinen aineisto osoittaa, että sanaa *okei* voidaan käyttää keskustelussa monenlaisiin tarkoituksiin hiljaisuuden täyttäjänä predikatiiviin, mutta sen taajin käyttöyhteys on olla kolmannen position vuoro. Tähän viittaa se, että lähes puolet aineistoni tapauksista ovat esimerkkejä siitä, kuinka *okeita* voidaan käyttää dialogipartikkelina tässä sijainnissa.

Neljässä analyysiluvussani tarkastelin ensin sekventiaalisesti *okei*-sanan käyttöyhteyksiä, jotka nousivat ilmi aineistostani. Näitä olivat toimiminen jälkijäsenenä, kolmannen position vuorona, osoittamassa jonkinlaista keskustelun rajakohtaa puheen aloittamisesta tilantäyttäjään, kerronnan yhteydessä tapahtuva käyttö minimipalautteista parafraaseihin, sekä toimiminen predikatiivina. Seuraavissa kahdessa analyysiluvussa tarkastelin dialogipartikkelin *okei* kolmannen position vuorona kysymys–vastaus–vierusparin jälkeen: Ensimmäisissä tilanteissa, joissa kysymys toimi keittiön toimintojen kannalta välineellisenä toimituksena, eli kysymyksellä selvitettiin sitä, kuinka keittiötöissä aiotaan edetä. Sitten rupattelun yhteydessä, jolloin keskustelijat esittivät kysymyksiä, jotka liittyivät tyypillisesti jonkun keskustelijan omaa elämänpiiriin tai johonkin melko yleiseen tietoon. Kussakin tilanteessa kysymys osoitettiin jollain tavalla asiantuntijalle, joka osasi vastata kysymykseen. Viimeisessä analyysiluvussa analysoin *okei*-partikkelin käyttöä osana erilaisia dialogipartikkeliketjuja. Näistä tarkastelin erityisesti partikkeliketjua *aa okei*, joka vaikutti kummankin partikkelin kohdalla yleisimmältä yhdistymiseltä toisen dialogipartikkelin kanssa, sekä kahdentunutta dialogipartikkelia *okei okei*.

Aineistoni perusteella *okei* on ensisijaisesti kolmannen position vuoroissa käytettävä dialogipartikkeli, joka osoittaa edellä olevan jälkijäsenen ymmärrettäväksi ja riittäväksi, sekä hyväksyy vastauksen aina ainakin jollain tapaa. Välineellisten kysymysten yhteydessä selvisi, että *okei* osoittaa asian loppuun käsitellyksi, mikä pätee myös tarkistuskysymyksiin rupattelun yhteydessä. Muulloin rupattelun yhteydessä *okei* ei kuitenkaan vaikuta sen erityisemmin osoittavan sekvenssiä päättyneeksi tai päättymättömäksi, toisin kuin esimerkiksi englannin kielessä (ks. Schegloff 2007:120–121). Dialogipartikkelilla *okei* on kaikenlaisis-

sa tapauksissa mahdollista implikoida tätä esimerkiksi prosodisin piirtein, mutta perusmerkitykseen se ei vaikuta kuuluvan, vaikka sillä osoitetaankin kysymyksenalainen melko lailla käsitellyksi. Rupattelun yhteydessä käsitelin myös sitä, mihin dialogipartikkeliryhmään (ks. Sorjonen 1999: 175; ISK § 798) *okei*-dialogipartikkelin voi katsoa kuuluvan. Päädyin siihen, että ensisijaisesti kyse on B-ryhmän partikkelista, jonka on mahdollista saada A-ryhmän partikkelien piirteitä. Sijoittumista B-ryhmään perustelee se, että dialogipartikkeliketjujen kanssa *okei* sijoittuu aineistossani paljon A-ryhmän partikkelien kanssa, joiden olisi oman tuntumani mukaan melko outoa muodostaa dialogipartikkeliketjuja keskenään. Partikkeliryhmistä voisi mielestäni tehdä siis sikäli joustavampia, että sama partikkeli voisi kuulua useampaan ryhmään. *Okein* lisäksi esimerkiksi *joojoon* tietty prosodia antaa viitteitä siitä, että kuuluminen A-ryhmään voisi olla perusteltua (ks. *joojoon* prosodiasta Kunnari 2011:69). Uusien ryhmien luominen ei ainakaan *okein* kohdalla vaikuta perustellulta sikäli, että sillä ei tehdä muita asioita verrattuna aiempiin ryhmiin, vaan toimitaan samoilla akseleilla.

Okei vaikuttaa aineistoni perusteella olevan neutraalisti tai melko positiivisesti ympäröivään keskusteluun suhtautuva partikkeli. Aineistoni yksi esimerkki (6.3 *Remontti*) antaa kuitenkin vihjettä siitä, että partikkelilla voi mahdollisesti myös kyseenalaistavaa käyttöä, mutta affektin laaja-alaisempaan tutkimiseen tarvittaisiin paljon suurempi aineisto. Suurempi aineisto ja foneettisten tarkempi analyysi olisi tarpeen myös *okei*-partikkelin prosodista kirjoja tutkittaessa.

Tutkielman ulkopuolelle jäi aiheen laajuuden vuoksi keskusteluanalyysin keskiön ulkopuolella olevat sosiaalisen median kanavat. Oman kokemukseni mukaan (käyttäjänä ja vastaanottajana) dialogipartikkelit ovat kuitenkin oleellinen osa sosiaalisen median keskustelua, joten tällainen tutkimus olisi mielestäni hyvin perusteltua ja tarpeellista. Myös *okei*-partikkelin varianttien (mm. *ookoo*, *okka*, *okkelis*) merkityksen tutkiminen esimerkiksi haastatteluilla liittyen keskusteluun niin ääneen kuin sosiaalisessa mediassa voisi olla kiinnostavaa, sillä erityisesti jälkimmäisessä variaatiota on kokemukseni mukaan paljon. Tutkimuksen ulkopuolelle rajautui prosessin aikana myös *okei*-dialogipartikkelin käyttö institutionaalisessa keskustelussa. Toivon tutkielmani antaneen kiintoisia näkökohtia, joista on hyvä ja mahdollista jatkaa tarkemmin *okei*-dialogipartikkelin käyttöön ja merkitykseen liittyvää tutkimusta.

LÄHTEET

- ADEGBIJA, EFUROSIBINA – JANET BELLO 2003: The semantics of ‘okay’ (OK) in Nigerian English. *World Englishes* 20(1), 89–98.
- APPLE 2017: Dialogs.
<https://developer.apple.com/library/content/documentation/UserExperience/Conceptual/OSXHIGuidelines/WindowDialogs.html> 6.4.2017
- BARSKE, TOBIAS 2009: Same tokens, different actions – A Conversation Analytic Study of Social Roles, Embodied Actions, and *ok* in German Business Meetings. *Journal of Business Communications*, 46, 120–149.
- BEACH, W. A. 1993: Transitional regularities for ‘casual “Okay”’ usages. *Journal of Pragmatics*, 19, 325–52.
- CARLSON LAURI 1984: Well in Dialogue Games. A Discourse Analysis of the Interjection well in Dialogue Games. *Pragmatics and Beyond V: 5*. John Benjamins, Amsterdam.
- COUPER-KUHLEN ELIZABETH 2009: A sequential approach to affect: The case of ‘disappointment’. Teoksessa Haakana, Laakso, Lindström (toim.) 94–123.
- COUPER-KUHLEN ELIZABETH – CECILIA E. FORD (toim.) 2004: *Sound Patterns in Interaction*. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.
- DAHL-KNUDSEN ANETTE 2015: O(↑)kay(?), ↑Ohkay – en prosodiafhængig ytringspartikel?. *Skifter om samtalegrammatik*, 2, 1–48.
- GARDNER, ROD 2001: *When listeners talk – Response tokens and listener stance*. Pragmatics & Beyond, New Series v. 92.
- GOODWIN, CHARLES 1986: Between and within: Alternative treatments of continuers and assessments. *Human Studies*, 9, 205–217.
- GUMPERZ, JOHN J. (toim.) 1996: *Prosody in conversation – Interactional studies*. Cambridge University Press.
- GUTHRIE, ANNA 1997: On the Systematic Deployment of Okay and Mhmm in Academic Sessions. *Pragmatics*, 7, 397–415.
- HAAKANA, MARKKU – MINNA LAAKSO – JAN LINDSTRÖM 2009: *Talk in Interaction – Comparative Dimensions*. Studia Fennica, Helsinki.

- HAAKANA, MARKKU – SALLA KURHILA – NIINA LILJA – MARJO SAVIJÄRVI 2016: *Kuka, mitä, häh?* Korjausaloitteet suomalaisessa arki-keskustelussa. *Virittäjä*, 120, nro 2. 255–293.
- HAKULINEN, AULI (toim.) 1989a: *Kieli 4. Suomalaisen keskustelun keinoja I*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- 1989b: Palauteilmauksista. Teoksessa Hakulinen (toim.) 98–114.
- HEINEMANN, TRINE – AINO KOIVISTO 2016: Indicating a change-of-state in interaction: Cross-linguistic explorations. *Journal of Pragmatics*, 104, 83–88.
- HERITAGE, JOHN [1984] 1996: *Harold Garfinkel ja etnometodologia*. Suomentaneet: Ilkka Arminen, Outi Paloposki, Anssi Peräkylä, Sanna Vehviläinen ja Soile Veijola. Gaudeamus, Helsinki.
- 2016: On the diversity of 'changes of state' and their indices. *Journal of Pragmatics* vol 104 s. 207–210.
- HERITAGE, JOHN – STEVEN CLAYMAN 2010: *Talk in action. Interactions, identities and institutions*. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- HERITAGE, JOHN – MARJA-LEENA SORJONEN (toim.) tulossa: *At the intersection of turn and sequence: Turn-initial particles across languages*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- ISK = HAKULINEN, AULI – MARIA VILKUNA – RIITTA KORHONEN – VESA KOIVISTO – TARJA-RIITTA HEINONEN – IRJA ALHO 2004: *Iso suomen kielioppi*. SKST 950. Helsinki: SKS.
- JARVA, VESA – TIMO NURMI 2006: *Oikeeta suomee – suomen puhekielen sanakirja*. Jyväskylä: Gummerrus.
- JEFFERSON, GAIL 1983: Two explorations of the organization of overlapping talk in conversation: Notes on some orderlinesses of overlap onset. Tilburg: Tilburg University.
- 1988: On the sequential organization of troubles-talk in ordinary conversation. *Social problems* vol 35, no. 4, s. 418–441.
- KASTARI, ANNA 2006: Dialogipartikkelien *aha(a)* ja *ai jaa* tehtävistä keskustelussa. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.

- KIELITOIMISTON SANAKIRJA. OSAT 1–3. 2006. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. (Myös elektronisena.)
- KOIVISTO, AINO 2011: *Sanomattakin selvää?: Ja, mutta ja että puheenvuoron lopussa*. Väitöskirja. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. Unigrafia, Helsinki.
- 2013: On the Preference for Remembering: Acknowledging an Answer With Finnish *Ai Nii(n)* (“Oh, That’s Right”). *Research on Language and Social Interaction*, 46, 277-297.
- 2015a: Dealing with ambiguities in informing: Finnish *aijaa* as a “neutral” news receipt. *Research on Language and Social Interaction*, 48, 365-387.
- 2015b: Displaying Now-Understanding: The Finnish Change-of-State Token *aa*. *Discourse processes*, 52, 111-148
- 2016: Recepting information as newsworthy vs. responding to redirection: Finnish news particles *aijaa* and *aha(a)*. *Journal of Pragmatics*, 104, 163–179.
- KUNNARI, MIIA 2011: Kahdentunut dialogipartikkeli *joojoo* keskustelussa. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- LOCAL, JOHN 1996: Conversational phonetics: some aspects of news receipts in everyday talk. Teoksessa: John J. Gumperz (toim.) *Prosody in Conversation*, 177-230.
- LINDEMAN, INKERI 2014: Oho-interjektio keskustelussa. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- LINDSTRÖM, ANNA (tulossa): Calibrating an agnostic epistemic stance in Swedish conversation: The case of *okej*-prefacing in calls to the Swedish Board for Study Support. Teoksessa John Heritage ja Marja-Leena Sorjonen (toim.), *At the intersection of turn and sequence: Turn-initial particles across languages*.
- LUOPA, ANNA 2016: ”Kiusallinen hiljaisuus” – Keskustelutauot ja puhujien keinot selvitä niistä kasvokkai keskustelussa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin

- yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- MALASKA, JONNA 2016: Välitöntä toimintaa vaativat direktiivit teatteriharjoituksissa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- MONDADA, LORENZA 2004: Conventions for multimodal transcription.
https://franz.unibas.ch/fileadmin/franz/user_upload/redaktion/Mondada_conv_multimodality.pdf 1.2.2016
- MICROSOFT 2017: Dialog boxes. [https://msdn.microsoft.com/en-us/library/windows/desktop/dn742499\(v=vs.85\).aspx](https://msdn.microsoft.com/en-us/library/windows/desktop/dn742499(v=vs.85).aspx) 6.4.2017
- NIEMI, JARKKO 2015: *Myönnyttelyn käytänteitä: erimielisyys ja yhteisymmärryksen rakentaminen vuorovaikutuksessa*. Väitöskirja. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. Unigrafia, Helsinki.
- OGDEN, RICHARD 2001: Turn transition, creak and glottal stop in Finnish talk-in-interaction. *Journal of the International Phonetics Association*, 31. 139–152.
- OXFORD DICTIONARIES 2017: Okay.
<https://en.oxforddictionaries.com/explore/what-is-the-origin-of-the-word-ok> 4.4.2017
- PAUNONEN, HEIKKI 2000: *Tsennaaks stadii, bonjaaks slangii – Stadin slangin suursanakirja*. Helsinki: WSOY.
- PULKKINEN, PAAVO 1984: *Lokarista sponsoriin – Englantilaisia lainoja suomen kielessä*. Keuruu: Otava.
- RAEVAARA, LIISA 1989: *No* – vuoronalkuinen partikkeli. Teoksessa Hakulinen (toim.), s. 147–161.
- RAEVAARA, LIISA 1993: Kysyminen toimintana. Kysymys–vastausvieruspareista arkikeskustelussa. Lisensiaatintyö. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- RAEVAARA, LIISA 1997: Vierusparit – esimerkkinä kysymys ja vastaus. Teoksessa Tainio (toim.), s. 75–92.
- READ, ALLAN WALKER 1963: First stage in the history of O.K. *American Speech*, 38, 5-27.

- 1964: Second stage in the history of O.K. *American speech*, 38, 83-102.
- ROUTARINNE, SARA 2005: Keskustelupuheen johtolauseiden kielioppia. Teoksessa Markku Haakana ja Jyrki Kalliokoski (toim.) *Referointi ja moniääni-*
syys s. 84-113. Helsinki: SKS.
- SACKS, HARVEY – EMMANUEL SCHEGLOFF – GAIL JEFFERSON 1974: A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. *Language*, 50, 696-735.
- SCHEGLOFF, EMMANUEL 2007: *Sequence organization in interaction*. A primer in conversation analysis; vol. 1. Cambridge: Cambridge University Press.
- SCHEGLOFF, EMMANUEL – HARVEY SACKS 1973: Opening up closings. *Semiotica*, 8, 289–327.
- SEPPÄNEN, EEVA-LEENA 1997a: Vuorovaikutus paperilla. Teoksessa Tainio (toim.), s. 18–31.
- SORJONEN, MARJA-LEENA 1989: Vuoronalkuiset konnektorit: *mutta*. Teoksessa Hakulinen (toim.), s. 162–176.
- 1997: Korjausjäsenitys. Liisa Tainio (toim.) *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 32-55. Tampere: Vastapaino.
- 1999: Dialogipartikkelien tehtävistä. *Virittäjä*, 103, 170-194.
- 2001: *Responding in Conversation – a Study of Response Particles in Finnish*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- SUUTARINEN, JENNI 2016: Lopetussekvenssit suomenkielisissä puhelinkeskusteluissa. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- STEINBECK, JOHN [1939] 1978: *Vihan hedelmät* (suom. Alex Matson). Tammi, Helsinki. 8. painos.
- TAINIO, LIISA (toim.) 1997a: *Keskustelunanalyysin perusteet*. Vastapaino, Tampere.
- TAINIO, LIISA 1997b: Preferenssijäsenitys. Teoksessa Tainio (toim.), s. 93–110.
- WARIS, TUULA 2008: *Just* keskustelussa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.

Liite 1

Keskusteluntutkimuksen litterointimerkit

1. SÄVELKULKU

Prosodisen kokonaisuuden lopussa:

- . laskeva intonaatio
- , tasainen intonaatio
- ? nouseva intonaatio

Prosodisen kokonaisuuden sisällä tai alussa:

- ↑ seuraava tavu lausuttu ympäristöä korkeammalta
- ↓ seuraava tavu lausuttu ympäristöä matalammalta
- /heti/ sana tai jakso lausuttu ympäristöä korkeammalta
- \heti\ sana tai jakso lausuttu ympäristöä matalammalta

2. PÄÄLLEKKÄISYYDET JA TAUOT

- [päällekkäispuhunnan alku
-] päällekkäispuhunnan loppu
- (.) mikrotauko: 0.2 sekuntia tai vähemmän
- (0.4) mikrotaukoa pitempi tauko; pituus on ilmoitettu sekunnin kymmenesosina
- = kaksi puhunnosta liittyy toisiinsa tauotta

3. PUHENOPEUS JA ÄÄNEN VOIMAKKUUS

- > < (sisäänpäin osoittavat nuolet) nopeutettu jakso
- < > (ulospäin osoittavat nuolet) hidastettu jakso
- e::i (kaksoispisteet) äänteen venytys
- ° ° ympäristöä vaimeampaa puhetta
- AHA (isot kirjaimet) äänen voimistaminen

4. HENGITYS

- .hhh sisäänhengitys; yksi h-kirjain vastaa 0.1 sekuntia
- hhh uloshengitys
- .joo (piste sanan edessä) sana lausuttu sisäänhengittäen

5. NAURU

- he he naurua

s(h)ana suluissa oleva h sanan sisällä kuvaa
 uloshengitystä, useimmiten kyse nauraen
 lausutusta sanasta
 £ £ hymyillen sanottu sana tai jakso

6. MUUTA

nariseva ääni
 @ @ äänen laadun muutos
 si- (tavuviiva) sana jää kesken
 s'tä (rivinylinen pilkku) vokaalin kato
kiva (lihavointi) voimakkaasti äännetty klusiili
 (tai) sulkeiden sisällä epäselvästi kuultu jakso tai
 puhuja
 (--) sana, josta ei ole saatu selvää
 (---) pitempi jakso, josta ei ole saatu selvää
 (( )) kaksoissulkeiden sisällä litteroijan kommentteja
 ja selityksiä tilanteesta

7. ELEET JA LIIKKEET

{ eleen alku
 } eleen loppu
 * eleen alku on selvyyden
 & edistämiseksi voitu merkitä
 % myös yksittäisellä merkillä
 --> ele jatkuu merkin jälkeen
 -->* eleen loppu (Nuolia on käytetty tilanteissa, joissa
 selvyyden edistämiseksi ei ole käytetty kaarisulkeita.)